A

Isidorus Pazzius Cremonensis Academicus Vigilans emit hunc libru Romae duos nummos argenteos cum dimidio 1594 die 14 Januarii quod faustum sit,

Et prima Martij die anno 1595 donavit Joanni Petro Morello amico suo postquam doctoratus gradum fuit consequutus

RODERICI A FONSECA LVSITANI,

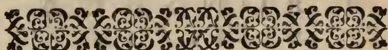
PISIS ARTIS MEDICAE PROFESSORIS ORDINARII.

In primum, & secundum Aphorismorum librum Commentaria ordine contexta, quo puncta doctoratus exponi solent.

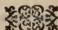
CVM LICENTIA SVPERIORVM.

FLORENTIAE,
Apud Bartholomaeum Sermartellium.
M D LXXXX.

RODERICVS A FONSECA ADOLESCENTIBVS ARTIS MEDICAE STVDIOSIS.

APHORISTICAS primi, & ſecundi Libri Hippocratis Sententias, ea ratione explicatas, vobis dedico, qua in recitandis Doctoratus punctis exponi conſueuere, vt facilè quiſque ſe exercere valeat. Id vobis ſi (vt ſpero) gratum forę cognouero; ad maiora veſtri gratia, me accingam. Valete.

PRAEFATIO.

RIVS, quàm ad textus explanationem deueniamus, nonnulla præfari opere pretium est, quæ faciliorem aditum ad futuram doctrinam efficient. Dicendum itaq; est de Auctore huius libri, quid sibi velit, vel intendat in eo; de inscribendi ratione, & deniq; de ordine.

Quòd igitur ad Auctorem spectat; ascribitur hic liber Hippocrati Heraclidis filio in Coo oriundo, qui præsens opus composuit iam senex, quasi cumulum sui laboris, vel ex his, quæ longo tempore in ægris curandis erat expertus, vel quod eius doctrinā desumpserit ex tabulis in Templo Aesculapij repertis quo, seu ob Aesculapij Numen seu ob Aschlepiadarum nomen, & peritiam, multi conueniebant ęgri; qui vbî hoc, vel illo remedio essent sanati, nomen ægri cum remedio, in tabulis Templi notabatur: non ꝙ (vt malignus quidam scripsit Andreas) Bibliothecam Gnidiam combuxerit, ex quo hoc opus confecerit. Habuit hic Hippocrates Auum etiam alterum Hippocratem Magnum dictum, duos etiam nepotes eiusdem nominis, quibus aliquod operum eorum, quæ passim Hippocratis nomine leguntur, tribuit Galenus. Cæterum Hippocratis Cous Heraclidis filius, quem huius libri Auctorem facimus, Princeps fuit Coacæ Academiæ, præter quàm fuit, & Rhodia, & Gnidia, quarum mentionem facit primo de Victus ratione in Morbis acutis: Quanta verò fuerit huius viri præstantia, vel ex eo perspicuum est, ꝙ honores nulli Mortalium tributos, assequutus sit; illi enim Aurea statua erecta est, dies quoq. obitus illius sacra fuit habita; concessa quoq. sacrificia Eleusina, & publico ærario sibi, posterisq; suis instituta alimenta. Huius viri opera ab aliorum operibus distinguuntur, teste Galeno, Breuitate, Sententiarum grauitate, vsitatis vocabulis. Auctor.

Intentio Auctoris est Artem Medicam docere breui quodam compendio; ita, vt Cosmographos imitari videatur, qui dum vniuersum Orbem in angustiorem mappam contra- Intentio.

 hunt,

hunt, omissis vacuis terrarum spatijs, grauiores duntaxat ciuitates ostendunt; quippe, & ipse nunc, circuncisis longioribus demonstrationibus, atque inanitioribus ambagis, nodos tantum, cardinesq; rerum notat, ex quibus alia, quasi ex carcere dipromat, nec mirum, nam Medicina propemodum infinita, ac multorum quidem hactenus opera, acta nondum tamen omnibus numeris absoluta; quod in vestibulo statim aperiens, Artem longam statuit, & vitæ nostræ spatium longè excedentem; quem imitati posteriores Medici, post longam Medicinæ indagationem, omnes denique ad compendium eam redigerunt.

Inscriptio. Inscriptio huius libri à modo scribendi desumitur, qui est Aphoristicus, ac si dicas, Doctrinam per sententias breues, & separatas; est enim aphorismus sententia vniuersalis, grauis, breuis, separata, & vera.

Ordo. Quamuis difficilis sit hæc doctrina, eò quod breuis sit sine ordine, varieq; translata, primum tamen obtinet locum in Arte Medica, quoniam accomodatissima: est ad memoriam, & compendium; difficultas verò, præceptorum opera tollitur. Illud tamen nimis tumidè prolatum à Galeno videtur, præcipiente scilicet, neminem ad Hippocratem accedere prius quàm vniuersos eius libros perlegerit nam ea est eius operum prolixitas, vt ad illos exactè legendos vix vita vniuersa sufficiat.

Hæc præfari libuit, ante quàm ad expositionem textus deuenirem, in cuius explanatione eum ordinem seruandum mihi proposui, quem seruare solent iuuenes in punctis Doctoratus recitandis, vt facilè vnusquisq. se exercere possit. Ordo igitur talis est, in primis nexus aphorismi explicabitur, deinde Auctoris intentio, tertio ratio intentionis, quarto diuisio, quinto Demonstratio, vltimo loco animaduersiones, quæ aphorismi doctrinam peruiam, ac facilem reddent, & difficultates (si quæ contingent) aperient. Vbî verò mihi propono nectemdos inuicem aphorismos; non ita intelligendum est, vt concedam aliquem ordinem essentialem inter eos reperiri, sed accidentalem quocunq; scilicet respectu sese ad inuicem copulentur.

RODERICI

RODERICI A FONSECA LVSITANI PISIS ARTIS MEDICAE PROFESSORIS ORDINARII,

In Primum, & Secundum Aphorismorum librun Commentaria ordine contexta, quo puncta Doctoratus exponi solent.

APHORISMVS PRIMVS.

Vita breuis, Ars longa, Occasio &c.

VM hic aphorismus sit primus in ordine, non potest connecti cum antecedenti. cohæret igitur cum subsequenti ea ratione, vt futuræ doctrinæ sit, quasi principium, & fundamentum. Connexio.

Intentio Hippocratis in aphorismo est, explicare difficultates, quæ in Arte Medica contingunt. Intentio.

Ratio intētionis est, vt cognitis impedimētis ipsius Artis, Medicus, quantū in ipso est, illa remoueat. Ratio intentionis.

Diuiditur hic aphorismus in duas partes, in quarum prima ponit difficultates ex parte Medici; in altera verò ex parte rerum aliarum, quæ extrinsecus adueniunt. Diuisio.

Quicumq; docet aliquam Artem, debet in primis, præponere difficultatem Artis. Demonstratio.

Sed Hippocrati præponitur Medicinæ traditio. Ergo

Difficultates eius sunt in primis dicendæ.

Maior propositio probatur, quia conducit difficultates præponere ipsius Artis, vt commodis remedijs tollantur. Quamobrem melius est asserere, non probemialem aliquam hic doctrinam poni (vt ait Galenus) sed doctrinam vnam vtilem, & necessariam ad Medicinam.

Minor propositio clara est; nam intentio Hippocratis est in his libris, breui quodam compendio Artem totam docere.

Prima difficultas pendet ex longitudine Artis, quæ quidem respectu humanæ vitæ adeò est prolixa, vt si etiam vita nobis esset triplo longior (vel ipso Galeno teste) satis non esset ad plenißimam eius cognitionem; Tollitur hæc difficultas, si Ars aphoristice tractatur; si quæstiones inanes, quasq. vocat Galenus Logicas recesentur ab Arte, si- 1. difficultas.

lis,

lis, qui Medicinam addiscit ingenio valeat, & sumptibus, vt per otium Arti totus se det.

2.diff. *Altera difficultas pendet ex operandi occasione, quę cùm in alijs rebus, tùm maximè in Medicina & præcipuè in acutis morbis est momentanea, quemadmodum scripsit Hippocratis libro de Decenti Ornatu.*
„ *Nam corpus humanum humidum est, instabilia autem sunt, quæ in hu*
„ *midis consistunt, quare frequenter, & à natura. & à fortuna mutan-*
„ *tur; quod institutum tractans primo de Morbis, ait. Temporum occa-*
„ *siones multas esse, & varias in Arte, quemadmodum etiam, & mor-*
„ *bos, & affectiones, & eorum curationes; maximè verò repentinas in*
„ *his, quibus animo defectis opitulari oportet, & qui nec vrinam, nec*
„ *stercus egerere possunt, & qui suffocantur, & si mulierem parientem,*
„ *aut sauciatam liberare oportet, & cætera huius generis sunt enim istę*
„ *occasiones repentinæ, & paullò posterius non sufficiunt. Hæc ille. & rursus primo Prognosticorum. ita enim volat occasio, vt alij moriantur, prius, quàm Medicum vocent, alij accito Medico de repente è vi-*
„ *ta discedant. Hanc ergò occasionem operandi tanti fecit Hippocrates, vt libro de Arte putauerit omnem morbum curari posse, si Medicus eam arripiat. Tollitur hęc difficultas, si Medicus frequenter visitet ęgrum, multa experientia, multa doctrina, multa diligentia, & dogmatum vtilium, ac maximè remediorum abundantia.*

3.diff. *Tertia difficultas pendet ex difficultate experimenti, quod in Medicina admodum est periculosum; noua.n.experiri, plena res est periculi, sed & expertis vti periculosum est, ob differentiam naturarum, morborum. temporis, ætatis, & aliorum, quę prout varia sunt, diuersam auxilij quantitatem, tempusq́, desiderant. Tollitur hæc difficultas assidua ægrorum multorum inspectione, sine qua Medicum, quasi Aurum adulterinum, vocat Hippocrates. Tollitur deinde hęc difficultas, si à debilioribus incipiamus, si fieri potest, & tempus concedat; si omnia legamus, & paucis, & expertis vtamur.*

4. diff. *Quarta difficultas pendet ex ambiguitate indicij, quoniam Medicus, tàm in dignotione, quàm Prognostico, & curatione, multoties cogitur coniectura vti, morbi etenim, qui intra corpus latent, magis ex opinione, quàm scientia dignoscuntur libro de Arte. Prognosticum incertum est*
Aph.19. *2. aph. Curatio maximè coniectura vtitur, præcipuè in quantitate remedij: Quamobrem Laudat Hipp. (libro de Veteri Medicina) Medicum, qui minus errauerit. Tollitur hęc difficultas, ingenio perspicaci, multa doctrina, multa experientia & methodo.*

5.diff. *In altera parte textus tres ponit alias diffficultates, quarum prima pendet ex ægroto, qui nisi Medico obediens fuerit, frustra laborat. Tollitur hęc difficultas Medici prudentia, per quam non solum dignoscuntur*

tur

tur hi, qui ægrotare simulant, sed etiam ægrotorum peccata agnoscun tur mentientes, si quando potiones imperatas non accipiunt. libro de Decenti ornatu testatur Hipp. tollitur prętereà, ægri gratificatione in his, quę parùm nocerę possunt, vt docet Hipp. in 6. Epid. sect. 4. Prognosticorum, per quod admirabilis Medicus habetur primo Prognosticorum. quarto. Tollitur consolatione, persuasione, atq. etiam metu, si periculum imminens proponat.

Altera difficultas pendet ex illis, qui Medico inseruiunt, seu sint adstantes, seu Chyrurgi, Coqui, clysterum infusores, & reliqua Ministrorum turba; quorum peccata Medicum rectè operante impediunt; quamobrem monuit Hippocratis, vt curam egroti committat Medicus Artis peritis, qui per absentiam ea, quæ vtilia sunt addant, aut securè offerant, & referant, quę contigerunt, numquàm verò committendos esse ęgros imperitis, siquidem malefacti culpa transfertur in Medicum. Tollitur igitur hęc difficultas, si peritos ministros, ac diligentes eligat Medicus, si frequenter visitet, occurrendo his quæ per errorem contingunt. 6. diff. Lib. de Decent. Om.

Vltima difficultas pendet ab his, quę fortuitò contingunt, quę nullius Medici opere eueniunt, & interrumpunt, tum curationem cum etiam Prognosticum, & omnia, quæ intra corpus à fortuna fiunt, cuiusmodi multa esse scripsit Hipp. Tollitur hæc difficultas Medici prudentia quantùm fieri potest. Cum igitur tot, tantaq; sint impedimenta in Medicina rectè consuluit Celsus, non posse plures ægros vnà ab vno Medico rectè curari. 7. diff. Primo de Morbis.

Quòd vita nostra duplici ratione breuis dicitur, cum comparatione ad Artem facta, tum etiam in seipsa: ad Artem quidem propter multa, vastaq; quæ in ea continentur, in se verò quoniam multæ sunt plantæ longè viuaciores, quàm homo; animal enim, cum propter motum, tum etiam propter sensum, non tamdiu viuere potest; motus enim copiam caloris requirit maiorem, quàm in plantis, & ideò magis dissoluit; sensus humidit item requirunt facilè dissolubilem. Addit Arist. constare animal ex humido aqueo facilè congelabili, viuaciores autem plantas habere humidum oleosum. Prima Animaduersio.

Quòd Medicinæ finis duplex est, alius principalis, quippe qui operatio dicitur; alius secundarius, qui est cognitio, ex quo fit, vt Medicina Ars, & scientia dicatur. propter opus dicitur Ars, propter cognitionem scientia. ideò ab Hippocrate, Ars, & scientia nuncupatur. Altera Animaduersio. Libro de Lege.

Quòd duæ sunt Medicinæ partes, quarum altera doctrina dicitur, altera verò exercitatio; Doctrina in vniuersalibus consistit docens affectionum in vniuersum cognitionem, prognosticum, & curam, quę pars in libris & demonstratione comparatur. Exercitatio autem, illa in particulari Tertia Animaduersio.

ticulari respicit, quæ comparatur, cum per libros; qui ad particulaira descendunt, quos Practicas vocant, tum etiam assidua ęgrorum inspectione. Has duas Artis partes vocat Galenus duo Medici crura, quorum altero deficiente claudicare est necesse. Cum itaque dicit [Artem longam] non solum respectu doctrinæ intelligit, quæ breui comparatur in Academijs, sed & exercitationis.

Quarta adnotatio. Primo de locis affectis. *Quòd proponens Hippocrates artem longam, monet Medicos, ne frustra conterant tempus in vanis quæstionibus, quas Logicas, & Sophisticas appellat Galenus; quarum duplex est genus, aut enim de nominibus solùm differitur, cuiusmodi est illa, An ob vrinationem impeditam à lapide, vesica dicatur lęsa. Vel disputatur quidem de rebus, sed vel extra Artem, vel scrupulosius, quàm Arti conueniat, quę sensum sequitur. Ob primum reprehendit Medicos eos, qui ad Medicinam dicunt esse necessarium hominis cognitionem simpliciter, appellans sophisticos, quod sufficiat Medico cognoscere, quid est homo ad ea, quę comeduntur. Cæterum quoad nomen attinet non est frustra laborandum, sed vel proprio nomine res tractanda, vel si non habet eo, quod aduersarius concedit; aut deniq. arbitrio res nominetur.*

Lib. de Veteris Medicina.

Quinta adnotatio. *Quòd in tertia parte textus Hippocrates, quasi pro difficultate ponit Medici imperitiam dum ait, [Nec verò satis est Medicum suo functum esse officio.] propterea ex ipsiusmet doctrinæ hic adducere oportet, quę necessaria sunt ad hoc, vt Medicus rectè suum officium pręstet; ea verò sunt, Natura, Doctrina, Locus studijs aptus, institutio à Puero, Industria, Tempus, & longa Peregrinatio.*

Lib. de lege.

APHORISMVS SECVNDVS.

In perturbationibus ventris, & vomitibus &c.

Connexio. *CVM Hippocrates in superiori aphorismo difficultates Artis explicasset, vt commodis remedijs illas tollamus, nunc ad propositum accedit, præceptum tradens de euacuatione, per quam vtile, & necessarium.*

Intentio. *Intentio Hippocratis est hæc. Euacuatio si fiat humoris peccantis, inducit conferentiam, & tollerantiam: sin minus, contra.*

Ratio intentionis. *Ratio intentionis; vt, vel ex vno signo, Medicus, dum euacuat, vel euacuauit, cognoscat bonam euacuationem; non enim multitudine (vt vulgò dicitur) bona est æstimandà vacuatio sed ex conferentia, ac tollerantia.*

Diuisio. *Diuiditur præsens textus in tres partes: in prima, exemplo clarissimo ponit medium suæ conclusionis: in altera parte ponitur auctoris intentio; in tertia*

In tertia verò nonnulla adducuntur, quæ, & sententiæ veritatem explanant, & Medicum adiuuant in electione humoris euacuandi.

In vomitu, seu alui deiectione, quæ sponte natura fiunt, euacuato peccante humore, sequitur conferentia, & tollerantia; sin minus, contra. Demõstratio.

Ergo Omnis euacuatio, quæ ope Medici fit, si fiat humoris peccantis, affert conferentiam, & tollerantiam: sin minus, contra.

Antecedens, præterquamquod, vt experientia notum supponitur ab Hipp. potest tamen ita demonstrari. Nam humor peccans est caussa morbi; eo igitur educto, sequitur conferentia, quoniam autem natura rectè operans, non euacuat nisi humorem victum, ideo necessaria tollerantia; quod si humor non peccans educatur, à contrario neutrum sequetur.

Consequentia probatur ex opere naturæ ad opus artis, proposito vno particulari exemplo, consueto scilicet Hippocrati, optimoq; argumentandi genere; Nam cum Medicus sit naturæ imitator, valet argumentum ab opere naturæ ad opus Medici; quamuis ratio adducta etiam vniuersalis sit; Hippocrates autem argumentatur à posteriori, tamquam à notiori, quòd si confert, & facilè fertur, peccans humor euacuatur.

In tertia aphorismi parte in considerationem adducit regionem, tempus ętates, ac morbos, tamquàm ea, quæ, & peccantem humorem, præostendunt, sententiamq; allatam declarant; namq; ex illis nonmodò peccans humor cognoscitur, sed etiam impedimentum nascitur præfatæ sententię.

Quòd spontanea vacuatio illa est, quę sine ope Medici fit; hæc, vel fit natura vincente morbum, quæ numquàm fit à principio, sed apparentibus coctionis signis: alia verò fit à natura superata, cuiusmodi sunt illæ euacuationes factæ prope mortem, debilitate retentricis, vt in disenteria Bilis atræ: Aut denique vacuatio fit natura irritata, quæ media est inter illas duas. Prima semper fit cum conferentia, ac tollerantia. Altera verò neutrum habet; nam licèt atra bilis sit peccans humor, ratione tamen caussæ malum est. Tertia, aliquandò fit cum conferentia, quando cooperatur; sed numquàm cum tollerantia; quia fit in principijs morborum, turgente scilicet materia; aliquando autem neutrum sequitur natura non cooperante. Quamobrem scripsit Galenus nullam euacuationem in principio esse bonam; quoniam, vel sine tollerantia fit, vel sine tollerantia, & conferentia. Cum verò Hippocrates exemplum naturæ sponte euacuantis scribit, intelligit, Natura vincente morbum fieri. Prima Animaduersio. 4.Aph.2

Quòd per [talia, qualia] intelligit Hippocrates humorem noxium, seu per qualitatem, quæ est κακοχυμία, seu per quantitatem, quæ est πληθώρα, nam vasorum inanitio, qua voce vtitur in consequentia quodcunq; peccatum comprehendit, licèt antecedens sit magis de purgatione, quæ quidem est species euacuationis, per quam humor alius, præter sanguinem, educitur. Non solùm autem aliqui, per [tale, quale,] peccantem Altera Animaduersio.

B tem

tem intelligunt humorem, ſed quod ſit coctus loco, tempore, quantitate conueniente eductus; hæc enim neceſſaria eſſe dicunt, ad hoc, vt conferentia ſequatur, & tollerantia, Quomodo, ſemper redditur vera ſententia, quamuis, ſi humorem peccantem, ſolum intelligamus, vt plurimum etiam vera ſit.

Tertia Animaduerſio. *Quòd, conferentiam, ac tollerantiam ſequi ad euacuationem noxij humoris, intelligitur, aut ſimul vtrunq;, aut alterum ex illis. Rurſus, vel iſta in ipſa ſequuntur euacuatione, vel paullò poſt, ſecunda, vel tertia die, nam dies euacuationis propter motum, & ſeparationem humoris moleſtior eſſe ſolet in quacunq; euacuatione; ex quo conferentia magis ſequitur hanc diem, quàm in ea.*

Quarta Animaduerſio. *Quod ſigna Medico neceſſaria ad euacuationem humoris noxij, quædam ſunt antecedentia, quædam conſequentia ipſam euacuationem Rurſus antecedentia, quędam ſunt communia, quędam propria, & omnia complexus eſt Hippocrates in aphoriſmo, nam ſignum conſequens bonam euacuationem, eſt conferentia, ac tollerantia. ex antecedentibus, communia intelligit, per [tempus, regionem, ætatem.] Propria autem morborum nomine, quo quidem non ſolum morbum intelligit, verum etiam ſymptomata peccantem humorem ſignificantia.*

Quinta Animaduerſio. *Quòd hæc quattuor aliquando ſunt impedimento, quò minus educto humore etiam peccante, ſequatur conferentia, & tollerantia. De tempore*
Aph. 5. *ſcripſit 4. aph. [Sub cane, & antè canem difficiles ſunt purgationes.] Nec minus etiam difficultatis habere magnas temporum mutationes, penes Solſtitia, & Equinoctia, ſcripſit Hippocrates.*
Lib. de Aer. aqu. & loc. *De regionibus obſeruarunt Aſclepiades, & Galenus pleuriticos Romæ, & Athenis degentes phleblothomia non iuuari, quòd Auſtro vtraq; ciuitas ſit expoſita: contrarium autem accidere in Helleſponto, quòd iaceat ad Boreas.*

De ętate probibuit Galenus ſanguinis miſſiones in Pueris, & Senibus.

De morbis verò, nonnulli ſunt, qui euacuationes reſpuunt, quamuis eam expoſtulent, vt Syncopis, quæ ex humorum frigiditate fit. Adhæc addere oportet temperamentum, conſuetudinem, victus rationem; à quibus difficultas, vel facilitas vacuationis, cum pendeat, impedimento eſſe poſſunt, quò minus conferentia, & tollerantia ad humoris noxij eductionem ſequantur.

APHORISMVS TERTIVS.

Habitus Athletarum, qui &c.

Connexio. CVM *Hippocrates de qualitate vacuandi in antecedenti tractaſſet: in præſenti modò de quantitate eiuſdem agit, ſeu de menſura humoris educendi,*

educendi, qui quidem est alter scopus in euacuatione necessarius.

Tantum vacuare oportet, quantum vires ferunt. Intentio.

Quoniam multi sunt scopi euacuationis, sicuti, & omnis Medici operationis, nec satis est vnum, vel alterum, sed omnes simul habere. Sunt autem, an euacuandum, qualis humor, quantum quare, quo loco, quo tempore, quo modo. Decet igitur de omnibus his agere; quare in antecedenti de qualitate, in hoc verò de quantitate verba facit. Rursus, vt ostendat non esse tantum humoris vacuandum, quantum peccat, sed infra subsistendum, si vires non sufferunt. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima, veluti factum est in antecedenti, probat clarissimo exemplo suam intentionem: conclusionem ponit in secunda, atq; etiam corollarium deducit. Diuisio.

Extrema vacuatio minime facienda est in athletis; Demonstratio.

Ergo nec in aliis vlla vacuatio vltra vires est facienda.

Antecedens probatur, quoniam nulla extrema vacuatio est tuta, nam omne nimium naturæ inimicum dicit Hippocrates. Prętereà si extreme euacuarentur Athletę, educeretur simul humor peccans, & non peccans; quoniam non totus sanguis peccat. 2. Aph. 51.

Consequens manifestè sequitur; quoniam si Athletę, qui sunt summè pleni, non sunt extremè vacuandi; eò minus reliqui.

In altera parte deducit Hippocrates extremas repletiones esse periculosas ab eodem exemplo; siquidem summè repleti Athletæ, nisi euacuentur, periculum est, ne repente suffocentur, aut vasis eruptis, in periculum vitæ incidant.

Quòd scopus, qui quantitatem respicit, seu euacuationis seu repletionis, adeò difficilis est, vt non possit Medicus ad vnguem id determinare, sed quã proximè per coniecturam assequitur. Ad mensuram ergo humoris vacuandi primo quantitas humoris consideranda, tanquàm indicans, deinde virtus cum tempore, regione, ętate, & consuetudine, quæ prohibent aut assentiunt. Tantum ergo vacuandum, quantus est humor peccans, si vires tollerant, si verò non tollerant, quod semel fieri non potest, pluries repetendum. Cum verò à virtute summa omnium sumatur indicatio; ideo Hippocrates, potius per virium tollerantiam, quam per humoris, quantitatem, euacuationis mensuram descripsit. Prima Animaduersio. Primo de Dieta, & de Veteri Medicina.

Quòd extrema vacuatio periculosa dicitur, non solum si vires non tollerant; sed etiam si tollerant. Sed dicet aliquis, quomodo extrema vacuatio potest esse cum tollerantia; si talis omnis est vltra vires? Dicas, tollerantiam esse duplicem, vel in actu, vel in potentia: vires igitur concidunt actu in euacuatione, quę est ad λειποθυμίαν, sed non potentia; at in ea, quæ est ad syncopen, vtroque modo. Primo modo conceditur vacuatio extrema, infra. Altero verò, prohibetur. Altera Animaduersio. Aph. 23.

Tertia Animaduersio. + *Quòd habitus corporis, dicitur firma, & stabilis ipsius constitutio, quę est in duplici differentia salubris scilicet, & insalubris. Rursus salubris, quæ bona dicitur, aut est talis absolute, vel bona dicitur respectiue. Habitus ergo Athletarum non est bonus simpliciter; sed ab Athleta intentus, qui nil aliud cogitat, quàm humores, & carnes adaugere, multa ciborum, & potuum ingluuie. Quamobrem, quando ad supremam illam plenitudinem deuentum est, periculum suffocationis, aut ruptionis imminet vasorum, nisi quis citissimè euacuet per sanguinis missionem: nam inedia, frictiones, purgationes Athletis non conducunt.*

Quarta Animaduersio. 1. de dieta. + *Quòd sanitas (auctore Hippocrate) consistit in proportione cibi ad laborem: quando igitur labores superat, necesse est plenitudinem fieri, quę paullatim suberescens, ad summumq; perueniens in extremum deducit corpus ipsum. Athletę igitur plus sumunt, quàm consumere possint. Quamobrem paullatim vasa adeo replentur, vt deniq. ad extremam plenitudinem deueniant; appetunt tamen Athletę semper & vera, & naturali fame; tùm* Aph. 14. *quoniam validum habeant calidum innatum, cum etiam quoniam vehementer exercentur; cum quod natura numquàm quiescat; ideo partes semper at-* 6. Epidem. *trahunt; tum, quoniam nulla potest esse adeò extensa plenitudo, quin aliquid de nouo possit ingredi, homine viuente.*

Quinta adnotatio. *Quòd extremam vacuationem describit Hippocrates per vasorum concidentiam, vel compreßionem; quoniam contingit vasa concidere, atque comprimi exinanita; nam videmus in his, qui inedia vexantur, contrahi venas, & carnis molem, sicut extendi in laute pransis, ac nimis repletis.*

APHORISMVS QVARTVS.

Victus tenuis, atque exquisitus, &c.

Connexio. *CVM de operatione Medici, quę ad ablationem pertinet, in superioribus actum sit, dequè ipsa euacuatione, quoad qualitatem, & quantitatem; Nunc de ratione alendi agit, quæ ad adiectionem pertinent; est enim* Lib. de Flatibus. *Medicina adiectio, & ablatio, teste Hippocrate.*

Intentio. *Vna victus species, omnibus morbis conuenire non potest.*

Ratio intentionis. *Vt diuersas victus species, Medicus prescribat, pro morborum diuersitate.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes; in prima ponit Antecedens suę conclusionis; in altera verò illius probationem adducit.*

Demonstratio. *Victus tenuis, & exquisitus, omnibus morbis non conuenit.*

Nulla igitur victus species reperiri potest omnibus morbis accomodata.

Antecedens ponitur in prima parte textus, & in secunda probatur, hoc pacto.

Victus

Victus extremus in tenuitate, vel crassitie, est formidabilis, ac periculosus, nec conuenit omnibus morbis, quoniam omne nimium est naturæ inimicum. Ergo

Eadem ratione tenuis exquisitè, cum ratione peracuti morbi sit extremus ad plenitudinem; ratione longi ad tenuitatem, periculosus est, & propterea minime omnibus morbis conuenit.

Consequentia probatur, quia victus tenuis exquisitè, medius est inter species victus tenuis: Ergo si ille non competit omnibus morbis, neque etiam alia species victus.

Quòd morbus multas habet differentias, inter quas ea, quę ad tempus spectat, vel vt nostro instituto accomodata, expendetur. Est ergo omnis morbus, vel longus, vel breuis: Breuis est morbus, qui 40. diebus terminatur, vltra quos longus appellatur. Rursus breuis, vel est sine periculo, vt Ephemera, vel cum periculo, & acutus dicitur, vt pleuritis, pulmonia, phrenitis, febris ardens, quemadmodum testatur Hippocrates. *Rursus acutus, vel est quattuor dierum terminabilis, qui est exactè peracutus; vel septem, vt peracutus simpliciter; vel intrà quattuordecim, vt acutus simpliciter ad viginti dies, & dicitur acutus non simpliciter, vel ad 40. qui est acutus ex decidentia.*

Prima Animaduersio.

Primo Acutorum.

Quòd quemadmodum plures sunt morbi species, ita etiam plures sunt victus species, pœnes maiorem, vel minorem reficientiam; nam alimentum, vel valdè reficit, & dicitur plenum, vel mediocriter, & dicitur medium; vel parum, & dicitur tenue. Primum sanis competit, vt caro vituli, aut veruicis, aut vina grandia. Alterum verò corporibus neutris, vt senibus, & conualescentibus, & morbis longis, veluti est caro pulli, vina mediocria. Tertium acutis competit morbis, cuius ad huc plures sunt species, nam vel manditur, & dicitur cibus, vt mica panis iure intincta, & tota ptissana; vel sorbetur, vt succus ptissanę, vel bibitur, vt melicratum; vel denique nihil assumitur, quod est inedia.

Altera adnotatio.

Libro de ueteri Medicina.

Quòd alendi ratio (teste Hip.) eadem est, & in sanis, & in ęgris; quoniam in vtrisq; propter sanitatem est inuenta, quippe in sanis cum non possent superare ferinum, vt carnes crudas, vel Hordeum; coacti sunt eum victum ad temperiem redigere, vt ab humana natura superari posset. cùm verò ęgri superare non possent sanorum victum ad cibos per quàm debiles deuenerunt. Cum verò, nec hos aliqui ex ęgris superarent, sorbitiones; si verò, nec has, potus, vel denique extremam inediam. Quattuor itaque sunt victus tenuis species, cibus, vt tota ptissana; sorbitio, vt eius succus; potus, vt mulsa, atq. inedia. prima dicitur victus non exquisitè tenuis competens morbis acutis terminabilibus vltra 14. dies. Altera, dicitur tenuis exquisita, morbis acutis simpliciter accomodata. Tertia dicitur tenuissima non exquisitè, peracutis non exactè conueniens. Quarta tenuissima exactè, peracutorum

Tertia Animaduersio. de ueteri Medicina.

peracutorum morborum exactè propria. Ex quibus mens Hippocratis declaratur; nam sorbitio, quę dicitur exquisitè tenuis victus, non competit omnibus morbis, sed tantummodò morbis exquisitè acutis, nam in longis extremè tenuis est, & in acutis ex decidentia, in peracutis simpliciter, extremè plena. Vt verò istas differentias percipias tum morborum, cùm etiam victuum, tabulam subscripsimus.

- Morbus
  - Breuis qui terminatur intra dies 40.
    - Sine periculo, vt ephemera.
    - cum periculo, qui dicitur acutus.
      - 4. dierum, qui dicitur peracutus exactè.
      - 7. dierum, peracutus non exactè.
      - 14. dierum, qui dicitur acutus exactè.
      - 20. dierum, qui dicitur acutus non exactè.
      - 40. dierum, qui dicitur acutus ex decidentia.
  - Longus, qui transit 40. dies.

- Victus
  - Plenus, qui vires auget, conuenitque sanis corporibus, vt
    - Caro castrati, vituli, suis vina grãdia
  - Medius, qui vires conseruat, competitq. morbis longis, vt caro
    - auium pesciculorũ Vina mediocria.
  - Tenuis, qui vires imminutas serat.
    - Tenuissimus exactè, qui competit acutis exactè 4. dierum, vt inedia. — inedia.
    - Tenuissimus non exactè, conuenit peracutis non exactè 7. dierum, vt Melicratum. — Potus.
    - Tenuis exquisitè, conuenit exquisitè acutis 14. dierum, vt succus ptissanę. — Sorbitio.
    - Tenuis non exquisitè, competit morbis 20. dierum acutis non exquisitè, vt tota ptissana. — Cibus.

Quarta Animaduersio. *Quòd Antiqui (vt refert Hippocrates primo acutorum) maximè peccabant, quoniam vna victus specie vtebantur in omnibus morbis, quos hic reprehendit, diuersam victus rationem statuens, secundum diuersas morborum species.*

Quòd

Quòd victus tenuis definitur à Galeno; qui vires imminuat, non quòd re vera sit aliquis victus, qui vires imminuat, sed dicitur talis respectiuè, propter victum plenum, & mediocrem: dicitur autem victus tenuis tribus modis, specie, quantitate, ac numero. de quib. omnib. loquitur Hipp. sed precipuè de tenuitate secundum speciem; sunt enim victus tenuis species quattuor, Cibus, Sorbitio, Potus, Inedia. Notat tamen Galenus, quantitatem victus aliquando variare speciem, vt si succus ptissanę in pauca quantitate detur; cum alioquin dicatur victus tenuis exquisitè, vim habet melicrati, quod ad victum non exactè tenuissimum pertinet. Quinta Adnotatio.

Quòd inter cætera alimenta, morbis acutis accomodata, extollit Hippocrates ipsam ptissanam, qua quidem non solum vtitur in ęgris: sed in exemplis, vbicunque de victu tenui loquitur. dicitur autem ptissana à pinsendo, seu decorticando, quoniam frumenta ad ipsius confectionem trita, & decorticata assumebantur, quę, licet ex variis fermentis, vt Oriza, Condro, Tritico, Lente, & Hordeo, antiquitùs fiebat: optima tamen, & celebratissima ex Hordeo conficitur. Modus autem conficiendi talis est. Grana optimi Hordei, in aqua infunduntur; deinde aqua calefacta, extrahuntur, & leuitèr in mortario trita, fricantur, ac decorticantur; inde exsiccantur. Hoc hordeum ita preparatum, cruda ptissana dicitur. Cocta verò, ita communiter, fieri solet. ℞. huius crudę ptissanę libram vnam, aquę optimę libras 30. infunde per 24. horas, inde coquito vsq. ad totius aquę consumptionem; sic, vt grana hordei in congeriem vnam coeant, quę congeries ita parata tota; seu granosa dicitur ptissana, cibus tenuis non exquisitè acutis morbis accommodatus, qui transeunt dies 14. Ex hac ptissana secundum maiorem. vel minorem expressionem succus extrahitur, victus nimirum exquisitè tenuis, morbis exquisitè acutis accomodatus. 6. Adnotatio. Modus conficiendi Ptissanam.

Quòd in exhibenda ipsa ptissana, vel ipsius succo Hipp. multa obseruat; primum vt ex optimo hordeo sit facta, & quàm maximè cocta: deinde, vt non detur illis, quibus adhuc in stomaco cibus inclusus est, sed expectandũ, quò ad infernas partes descendat: Tertio, quando siccior est morbus quàm conuenit, seu crudior; nam in pleuritide si dolor sit magnus, sputum in coctum, difficultas spirandi, si quis, non facta prius euacuatione ptissanam dederit precipitem in mortem aget. 7. Adnot. vide pag. 26. 1. Acutorũ.

Quòd Medicus triplici potissimum vtitur remediorum genere, dieta, farmacia, & Chirurgia per duo vltima manifestè, vel iuuat, vel nocet; at per dietam non apparet; tamen re ipsa magis per dietam operatur, quàm per reliqua duo, cum magnam facultatem habeat sanandi, debilitandi, & occidendi. 8. Animaduersio. 4. Acutorũ, & Libro de Veteris Medicina.

Quòd Hippocrates vituperat victus rationes extremas, vt periculosas, & maximè fugiendas, quamuis aliquando conducant, vt dicens. Proinde Prodicum accusat, quippe qui febricitantes inedia, & exercitio necabat; nec 9. Animaduersio. 6. Epidem.

1. Acutorũ. *nec non Medicos illos diatriarios, qui per tres dies omni cibo abstemios seruabant ęgros, est enim tenuitate extrema hæc viuendi ratio. Ea ratione rẽprehenditur Petrona, & eius sequaces, qui Carne, ac vino ęgros saturabant, nouo quodam, & inusitato curandi genere.*

10. Animaduersio. *Quòd ea fuit mens Hip. in acutis morbis nutriendis, vt magis laudauerit Medicos, qui ad tenuiorem, quàm eos qui ad pleniorem declinabant quoniam maior est in illis indicatio, quæ sumitur à morbo ad paucitatem, quàm à viribus ad conseruationem, ac proinde maior committatur error peccando ad pleniorem, quàm ad tenuiorem victum.*

APHORISMVS QVINTVS.

In tenui victu ægri delinquunt, quo fit &c.

Connexio. CVM *in pręcedenti aphorismo de ratione alendi ægros secundum diuersas morborum species egisset, nec posse vnam victus speciem, qualis est tenuis exquisitè omnibus morbis competere: nunc præceptum ad eum victum pertinens docet admodum necessarium.*

Intentio. *Quò tenuior est victus ratio, eo magis est periculosa.*

Ratio intentionis. *Vt magnopere animaduertat Medicus in victus ratione breuiori, & eò magis, quo victus tenuior fuerit; quoniam errata, quæ in tali victu consistunt, magni sunt momenti, vt ægrum perdere possint.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in tres partes; in prima, & secunda probatur conclusio secundum diuersas partes. In vltima parte conclusionem ponit intentam.*

Demonstratio. *Victus eo est periculosior, quo maiorem præbet peccandi occasionem, & peccatum commissum grauius est.*

Sed quo tenuior fuerit victus ratio maiorem dat peccandi occasionem, & peccatum grauius est.

Quò igitur tenuior fuerit victus, magis periculosus.

Maior est manifesta. Minor verò probatur in prima textus parte, hac ratione, quoniam quo tenuius alitur ęger, eo maior fit mutatio, ergo maior peccandi occasio, & propterea magis leduntur; quia magis peccant.

Lib. de Arte. *Quadere scripsit Hipp. ægros morbi plenos, ciborum inanes, potius, quę morbo grata sunt, quàm quæ ad sanitatem faciunt, appetere. Huc accedit, quod morbus, quantò tenuiorem victum desiderat, tanto est vehementiori; ideo peccata grauiora.*

In altera textus parte exemplo sanorum, eandem conclusionem probat; sic. Sani, quo exquisitius viuunt, difficilius errata ferunt quia debiliores. ergo, & ægris: valet Argumentum, quia sani sunt fortiores, ęgri verò debiliores; nam qua ratione se habent sani debilęs ad sanos robustos, ea se habent

se habent ęgri ad sanos, præcipuè morbis acutis laborantes; in quibus, quàm graue sit peccatum, nautarum exemplo, declarat Hippocrates, nam in tranquillitate nauigantes, si quid peccetur, non magnopere lędit; at in forti procella paruus error Nauem perdit, ea ratione, & in morbis, si fuerint leues parum negotij facessunt, at vbi fuerint magni, & periculosi, vt acuti, iam manifesta sunt peccata, eaque grauissima. Libro de ueteri Medicina.

Quòd duplex est viuendi genus; alterum quidem accuratum & exquisitum, alterum verò indifferens, cum homo nullam seruat victus rationem determinatam. Sani homines nullis se legibus obligari debent Cęlso Auctore; ideo secundo modo viuere debent; at insalubres primo viuendi genere vti conducit; exquisitus namque victus præterquam quòd breuem faciat vitam, periculosus etiam est ob varios vitæ errores, per quos, si illa viuendi ratio mutetur, ferè morientur; quod de senibus scripsit, si ad iuuenes comparentur. Quamobrem ad insolitam faciendam mutationem consuluit loco citato. Prima Animaduersio. Hip. 6. Epidem. 2. Aph.

Quòd hic Hip. non comparat victum ad victum ea ratione, vt Medicus debeat declinare magis ad hunc, quàm ad illum; sed comparat duas species victus, ea ratione, qua sunt minus periculosę, non supponens aliquem Medici errorem; exempli gratia supponantur ęgri duo; quorum alter potu alatur sibi conuenienti; alter verò sorbitione, quæ illi conducat; vtraq; illus conducit: sed periculosior est prima, quàm secunda: non tamen ex hoc infert, declinandum ad pleniorem, vel tenuiorem, vtraque enim (vbi conuenit) imperanda; sed potus magis formidabilis, quàm sorbitio; & hæc, quàm ptissana: idcirco maximè pręcauendum errorem Medici, ægri, adstantium, quò tenuius alitur ægrotus. Altera Animaduersio.

Quòd Medicus statim in prima die eligit victus speciem seruandam vsq; ad morbi vigorem. Nunc itaque si errandum sit, conducit pleniorem eligere, vel tenuiorem dico tenuiorem loquendo de morbis acutis, quoniam maior est indicatio, quę sumitur in morbo acuto ad probibendum, quàm à viribus ad conseruandum Hippocrate auctore docens conducere, vt cibus detrabatur, donec morbi vigor maturescat: quinimò longè magis peccare eum, qui cibum dat, vbi non conuenit, quàm illum qui negat, vbi conuenit. dixit tamen plerunque tenuiorem victus speciem eligendam, quoniam aliquando contingit ob virium infirmitatem pleniorem eligere. Tertia Adnotatio. Lib. Acutorum.

APHORISMVS SEXTVS.

Extremis morbis extrema remedia &c.

CVM Hippocrates in pręcedentibus aphorisinis extremam euacuationem, & repletionem periculosas esse statuerit, in præsenti modò aphorismo Connexio.

C

rismo preceptum tradit ad extrema auxilia spectans maximè vtile, ac necessarium.

Intentio. *Extremis morbis extrema remedia optima sunt.*

Ratio intentionis. *Ne putaret aliquis, id circò non esse obeunda extrema remedia, quoniam dictum est superius esse periculosa, & vt illos reprehendat; qui semper à leuioribus auxilijs incoandum esse curationem contendunt.*

Diuisio. *Breuitas aphorismi diuisionem non admittit.*

Demonstratio. *Remedium debet esse æquale morbo.*

Sed extremo morbo æquale est remedium extremum. Ergo

Extremo morbo remedium extremum adhibere conuenit.

Maior, atque Minor adeò sunt claræ, vt probatione nulla indigeant.

Prima Adnotatio. *Quòd morbus extremus duplex est, vel actu talis, vel potentia. Extremus actu est peracutus morbus; potentia verò extremus triplex est. Primus quando materia turget; secundus quando timor est, vt superueniat magnus morbus, veluti in athletis ad summum plenis: tertius quando morbus habet periculum in mora, veluti sanguinis sputum, in principio sanabile, in fine verò, nequaquam, suppurati dum vires valent sectione sanabiles; cum verò debiles, nequaquam. De omnibus his morbis vera est allata sententia.*

Altera Animaduersio. *Quòd extremum remedium, alterum est propriè extremum, vt inedia in victu, sanguinis missio ad λειποθυμίαν, purgatio vehementissima: alterum est impropriè extremum, quod quidem magnum, ac generosum dicitur, vt sanguinis missio, aut purgatio. Hæc remedia dicuntur extrema, quamuis reipsa non sint; quoniam aliquando sortiuntur vim extremi remedij, veluti sanguinis mißio, etiam non extrema in apoplectico salutem, vel mortem affert, & Aemoptoico eodem modo. Magna igitur remedia, magnis morbis; extremaque extremis conueniunt.*

Tertia Animaduersio. *Quòd licet ex doctrina Hip. exemplis manifestare hanc sententiam; nam in peracuto morbo statim extremum victum præcipit in sequenti aphorismo. Exemplum habes etiam, adhibens frigidæ aquæ magnam perfusionem in distintione, dummodo sit in iuuene Carnoso, æstateq, media ad caloris reuocationem quod pertinet ad Pharmaciam, numquam ex doctrina Hippocritis ad λειποθυμίαν purgandum. In Chyrurgia sanguis eo usq. mittit, idq. maximè in magnis inflammationibus, quales sunt pleuritides magnæ, dolore ad clauiculam attingenti, virtute constanti.*

5. Aph. 21. Huius 22. 4. Acutorũ,

Quarta Adnotatio. *Quòd per extrema remedia curantur morbi non solum magni; & extremi, sed maligni; quare in pestilentibus febribus Medici hac nostra tempestate aquas, & Olea. quæ vim ignis habent adhibent, seu intus sumpta, seu extra admota; per quæ aliquando, quasi ab inferis reuocant ægros, & aliquando mittunt: sed ex sententia Galeni vbi vnica vitæ spes est, eaq. sola, præstat magis aduersus pericula ire, quàm certo moriturum derelinquere;*

quere; & ex Celso melius est anceps experiri remedium, quam nullum; id, quod perpetuò seruat Hip. dum secat, & adurit suppuratos, lienosos, hepaticos, hydropicos, aliosq. huius generis morbos curat.

✝ *Quòd multa sunt genera magnorum remediorum, quibus morbi pertinaces pelluntur. Primum pertinet ad cibos, & potus, quales sunt ligni guaiaci, cinæ, sarsæ, cum extenuanti victus ratione. Alterum genus pertinet ad frequentes euacuationes. Tertium ad Alexipharmaca, seu magna anthidota, quale est Mitridatum, Theriaca. Quartum per olea, & aquas distillatas, & mineralia, vt aqua, quæ vulgò dicitur Acqua da Petecchie, quas Ἐξανθήματα Graci vocant. Olea contra venena vocata; & inter mineralia Anthimonium; quod ex sententia Theophrasti, atque experientia comprobatum est curare quartanarios, insanos, melancholicos, hydropicos; eiusque generis morbos longos, ac pessimos. Quintum genus pertinet ad ignem, quod tamquàm præstantissimum, modò fungo, modò ligno, modò ferro vtitur Hip. ad intemperies frigidas tollendas, caloremq. natiuũ restituendum, vt in ischiaticis, aploplecticis, epilepticis. Sextum genus mutatio regionis nam Hippocrate texte sexto Epidem. in longis morbis terram mutare optimum est. Septimum genus per Balnea fit, quæ medicata dicuntur.* Quinta Animaduersio. Sect. 5.

✝ *Quòd vbi necessitas non vrget, curatio semper incoanda à debilioribus; tum, vt natura paullatim assuefacta ad mutationem, magna postea remedia sufferat; cùm etiamne, si contingat error (quod plerunque fit) nimis nocéamus. Sed dicet aliquis, si remedia debent esse æqualia, quomodo à debilioribus incoandum? Respondetur, quod æquale duplex, vel gradu, quod semel adhibitum morbum tollit, vel numero, quod pluries adhibitum morbum tollit. potest ergo remedium esse debile gradu, sed æquale numero; nam regula illa, quod curatio fiat per æqualia intelligenda est, nisi quòd prohibeat, quoniam aliquando propter vires, minus quàm decet vacuandum, aliquando magis, ob futuri morbi timorem.* 6. Adnotatio. 2. Aph. 51.

Quod morbus extremus dicitur ab Hip. non ille, qui naturam vincat, sed qui cum ea validè confligit, & cum periculo, aliquam tamen Medico spem salutis affert; quoniam, in quibus natura omninò victa est, manus auxiliares negat Medicus ne (referente Galeno) infamentur remedia, quę quidem alijs auxilio fuere. Cæterum desperatus morbus duplex est, vel, qui necessariò occidit, in quo nihil pręstat Medicus, vel ex illis est, qui licet plerunque occidant; aliquando tamen præter spem sanatur, in quibus non licet ægrotantes discere, sed licet auxilia experiri etiam magna, at cum protestatione adstantium. Hoc consilium secutus Galenus febrem Hecticam in tertia specie Balneo curare tentauit. 7. Adnot. Lib. de Arte hip. in methodo.

APHORISMVS SEPTIMVS.

Cum itaque morbus peracutus est &c.

Connexio. *CVM in 4. Aphoris. præcedenti, vnam victus speciem non posse omnibus morbis conuenire statuisset, sed varias, prout morbi euariant; nunc particularem cuiusque speciei applicationem explanare intendit, ab vno extremo morbo tanquàm regulam, cætera desumens.*

Intentio. *Duas habet conclusiones, prima in morbo peracuto tenuissimo victu vti oportet: altera verò, quò morbus magis distat ab illo extremo, plenior conuenit victus species.*

Ratio intentionis. *Quoniam non sufficit dicere vnam victus speciem, qualis est exquisitè tenuis, omnibus acutis non conuenire, quod factum est in 4. aph. sed assignare oportet, quæ nam victus species cuique morbo competat, quod hic facit Hippocrates.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes, in quarum altera primam victus speciem constituit morbo extremo conuenientem, à qua tanquam à norma in altera parte reliquas constituit species secundum varias acutorum classes magis, & minus distantes.*

1. Demonstratio. *Prima conclusio sic deducitur.*

Morbus extremus, tenuissimum victum requirit,

Peracutus morbus est extremus. Ergo

Tenuissimum victum exposcit.

Maior est aphorismus superior. Minor probatur in textu, cum enim peracutus morbus extremos statim habeat labores, extremus meritò dicitur.

Altera Demonstratio. *Morbus extremus inediam requirit.*

Tot igitur gradus faciendi, victus, quot secundum magis, & minus sunt species acutorum morborum.

Antecedens supra probatum est. Consequens deducitur, quia morbus victum respuit; ideo, quo fuerit minus extremus, minus respuit, ideò plenior victus species illi debetur, quo magis ab extremo distat: sed quattuor sunt morborum classes; secundum magis, & minus distantes ab illo extremo; quattuor igitur tenuis victus species illis debentur, extremus est quattuor dierum, illi inedia: primus ab hoc septem dierum, illi conuenit potus. Alter ab hoc 14. dierum, sorbitio 3. 20. dierum, ptissana. 4. 40. dierum, Cibus.

Prima Adnotatio. *Quòd ratio alendi ægros, in morbis acutis, duplicem habet respectum; alterum ad speciem morbi victus speciem variantem; alterum verò ad morbi vigorem, secundum vniuersalia tempora ipsius: de primo loquitur in præsenti aphorismo de altero verò in sequentibus, vsque ad decimum.*

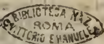
Quòd vnus, & idem morbus pro diuersitate caussarum potest fieri magis, & minus acutus, id Angina exemplo manifestat Hip. Quæ enim plurimum dolorem infert, nullo in faucibus apparente tumore, eodem die strangulat, 3. aut 4. Hæc igitur erit extrema, ideò inediam requirit. Quæ verò similem dolorem priori exhibet, sed attollitur, & in faucibus ruborem efficit longior, sed nihilò minus letalis. Hæc alteram facit speciem, in qua potus solum conuenit, vt melicratum. At Angina, in qua ceruix, & pectus simul rubent, hę anginæ diuturniores sunt, & ex ipsis . . . euadunt nisi eresipelas intrò recurrat. Hæc est 3. species anginæ, in qua sorbitio competit, vt succus ptissanæ. Ex his clara, & aperta sunt, quæ dicit Hip. in aphorismo; nam in prima Anginæ specie, vt extrema, ac peracuta, tenuissimo victu vtendum est; cum verò talis non fuerit, tantum euariare speciem victus oportet, quantò ab extrema distat magis. *Altera Animaduersio.* *3. Prognost.*

Quòd cum dicit peracutum morbum statim labores habere extremos, vox illa [statim] spacium, vel quattuor dierum significat; talis. n. peracutus exactè dicitur, quippe, vel à prima inuasione summè affligit delirio, vigilia, anxietudine, rigore, spirandi difficultate, sopore, inquietudine, siti conuulsione, vnde formidabilis est. *Tertia Animaduersio.*

Quòd morbus acutus, est, in triplici differentia, ratione caussę, à qua nascitur, vel à plenitudine, & κακοχυμία, vel à malignitate, & corruptione, vel à resolutione; sententia aphorismi de prima specie intelligenda est, non autem de secunda, vel tertia, quia cum morbus oritur à vehementi putredine, qualis febris est pestilens, pleniorem exposcit viuendi rationem, tum propter vires, quę in ea resoluuntur abundè, cùm ob temperiem, & corruptionem putredinis, nec minus nutrire conuenit in morbo per resolutionem facto, qualis est febris colliquans. *Quarta Animaduersio.* *6. Epidem.* *2. Acutorũ.*

APHORISMVS OCTAVVS.

Cum morbus in suo vigore consistit &c.

CVM in superiori aphorismo de forma alendi ęgros tractauerit secundum varias morborum species. Nunc in eodem morbo secundum diuersa tempora eandem victus formam, instituit; quemadmodum supra vnum extremum inter acutos morbos, tanquam reliquorum normam accipit, ita, & hinc morbi vigorem, tamq; regulam ad reliqua morbi tempora assumit. *Connexio.*

In morbi vigore tenuissimè alere oportet. *Intentio.*

Vt quemadmodum varianda est species victus, secundum varias morbi species; ita secundum morbi tempora, atq; in vigore morbi tenuissimè alendum; quoniam non vniformiter à principio morbi vsque ad finem ęgros nutrire conuenit. *Ratio intentionis.*

Breuitas

Diuisio. *Breuitas aphorismi diuisionem non admittit.*

Demonstratio. *Quo tempore summi sunt labores, & natura maxime coctioni incumbit tenuissimè alere oportet.*

Sed in vigore morbi maximi sunt labores, maximè natura coctionem intendit. Ergo

In vigore morbi tenuissimè alere conuenit.

Maior est aphorismus praecedens; nam ideò in peracuto tenuissimè alendum; quoniam extremos habet labores: praetereà, quando natura coctioni incumbit, non est reuocanda ab opere per cibos.

Minor demonstratur, vel ex ipso vigoris nomine; tunc enim viget morbus, cum summa sunt omnia. in statu quoque naturam maximè coctioni esse intentam, patet ex signis coctionis, quae eo tempore manifestiora sunt, quàm antea.

Prima Adnotatio. *Quòd morbus omnis habet vicissitudinem, seu aetatem, quam tempus dicimus secundum variationes, quas facit. Duplex autem est variatio, secundum duplicem morborum progressum, altera penes coctionem & cruditatem; altera verò penes morbi motum. Prima quattuor constituit tempora, principium, in quo immanifesta est coctio; augmentum, in quo manifesta, status, in quo perfecta; & declinatio, quae quidem euacuationem sequitur. Variatio autem penes motum tria tantum facit tempora; principium, statum, & finem.*

Altera Animaduersio. *Quòd tempora quattuor coctionis, atq. cruditatis non est necesse in omni morbo reperiri; nam morbus mortalis non habet declinationem; sanabilis verò potest carere augmēto, & statu euacuata in principio materia opere Medici, sed dicitur Morbus isthac quattuor habere tempora sanabilis, nisi aliquid impediat; tempus verò secundo modo consideratum necessario habet omnis morbus, quoniam necesse est habere principium, statum, atque finem.*

Tertia Animaduersio. *Quòd vigor morbi duplex Medicis consideratur, vel secundum symptomata; vel penes coctionem; quae duo tempora aliquando coincidunt; aliquando autem separantur; coincidunt, quandò morbus reseruat totam suam materiam ad vnicam expulsionem, quae crisis est; separantur in morbis, qui paullatim soluuntur, sicuti in pleuritide, resudante paullatim materia, in quibus symptomatum vigor ferè est à principio. Cum itaque dicat* Hippocrates [*tenuissimè alendum in vigore.*] *intelligit de vigore symptomatum, nam hic vigor, vbi separatur à coctionis vigore magis prohibet alimentum, quia non solùm in eo tempore natura maximè cum morbo pugnat, quod in coctionis vigore accidit, sed alimentum corrumpit.*

Quarta adnotatio. *Quòd tenuissimus victus dupliciter intelligi potest, vel absolutè, vt inedia; vel respectiuè ad reliqua morbi tempora. Vtroque modo dici potest, quoniam vigor morbi acuti peracutus est; ideò, vel inediam, vel potum*

solum

solum in eo conuenire decet.

Quòd fieri potest, vt morbus in principio magis affligat, & maiora edat symptomata, quàm in statu, quia in principio adsunt cruditatis symptomata, quę maiorem vim habent, quàm ea quę in statu coctionis excitantur, & præcipuè, quando morbus paullatim soluitur vt in pleuritide. Quinta Animaduersio.

APHORISMVS NONVS.

Coniectari itaque oportet &c.

CVM de ratione alendi ęgros pęnes speciem, ac tempus morbi in superioribus egerit: in pręsenti modo aphorismo, à virtute sumit indicationes, quippe quia primum locum in constituenda victus ratione teneat. Connexio.

In constituenda victus ratione coniectari oportet an victus possit permanere vsque ad morbi vigorem. Intentio.

Quia dictum est in pręcedentibus variandam esse victus speciem, pro diuersa morbi acuti specie; ita vt acuto quattuor dierum, inedia septem verò dierum melioratum; quatuordecim autem sorbitio danda esset, quod cum plerumque seruandum sit; aliquando tamen plenius nutriendum quàm morbi modus requirat, ob timorem, ne virtus perdurare possit cum illa, ad vigorem vsque morbi. Ratio intentionis.

Quoniam totus aphorismus vnica est conclusio, licet multis verbis prolata; idcirco indiuisum relinquimus. Diuisio.

Illa victus ratio in morbis est constituenda, cum qua virtus perdurare possit ad morbi vigorem. Demonstratio.

Sed hoc fieri non potest, nisi facta coniectura ipsius virtutis ad tale tempus. Ergo

Instituenti victus rationem in ægris coniecturę oportet, an virtus possit perdurare ad morbi vigorem.

Maior propositio, ideo probatur, quoniam nisi virtus perseueraret ad statum morbi, opprimeretur à laboribus, quippe qui eo tempore contingunt, nec morbum superare posset. Minor est manifesta, quia Medicus non potest instituere formam victus, cum qua perseueret virtus ad morbi vigorem valida; nisi facta illa coniectura, quam diximus.

Quòd Medicina non in omnibus habet æqualem certitudinem, idcirco quędam in ea docentur scientificè; alia verò artificiosa quadam coniectura, quę quidem media est inter scientiam, atq ignorantiam; alia verò simplici coniectura quæ magis ad ignorantiam accedit. Iudicium itaq;, quod fit de duratione virtutis vsq. ad morbi vigorem, non potest scientificè assequi, nisi per coniecturam, quę tamen ad scientiam accedit. Quare Hippocrates ad hanc cognitionem in aphorismo pręcipit coniectura vtendum esse; & Prima Adnotatio.

propterea

propterea Medicina dicitur Ars coniecturalis, quoniam in pluribus coniectura vtitur: quæ quidem coniectura cùm potius sit ex parte operantis, quàm ipsius artis; ideò rectè dixit Alexander Medicinam in se quidem considerantam immutabilem esse, & scientiam verè nuncupari posse; quamuis ad opus redacta coniecturalis fiat, & incerta.

Altera Animaduersio. *Quòd duplex sumitur coniectura virtutis ad morbi vigorem; altera à præsenti, & antecedenti robore; altera verò à variatione, quę fit ipsius virtutis progredientis à principio ad vigorem. Primum iudicium sumitur ab operationibus ipsius ęgri robustis; in pulsu, ac respiratione, vitalis; in motu, & sensus, animalis. Alterum iudicium sumitur à morbi duratione; ideoq; duplicem indicationem sumpsit Hip. nutriendi ęgros, alteram à virtute, alteram autem a morbo, quamuis vtraque à virtute sumatur, vel presente, vel variante pro duratione morbi.*

Tertia Animaduersio. *Quòd virtutis debilitas, quedam est ad apparentiam, quedam verò ad existentiam: prima prouenit à vi morbi; altera autem ob resolutionem. Vtraque debilitas duplex est, aut cum permanentia, aut cum concidentia, vt in λειποθυμία & syncopi, virtus debilis per oppressionem cum permanentia, non solùm inediam requirit, sed vacuationem. Cum concidentia easdem hic intentiones; aliquando tamen non vacuamus ob timorem maioris mali, & nutrimus vino propter virtutem, vt in syncopi, quæ quidem ex humoribus crudis gignitur: virtus debilis propter resolutionem, victum requirit, nullam verò euacuationem, quocumque modo debilis fuerit.*

2. Acutorũ. *Hinc fit, vt exclamat Hip. aduersus Medicos, qui ægrorum debilitates non cognoscant; & quæ fiunt propter virium oppressionem ob morbi vehementiam; & quæ ob vasorum euacuationem, cum istbæc cognitio salutem, aut mortem afferat.*

Quarta Animaduersio. *Quòd in sanis robur indicat ciborum additionem, debilitas verò ablationem; vnde in mutatione, quæ est ad robur cibos addere in ea, verò quæ ad debilitatem adimere necessarium putat Hip. at in morbis contrarium euenit, quo enim robustior fuerit virtus, minus de cibo dandum, quo debilior, magis, loquendo de vera debilitate; quia nos non alimus ægros acuto morbo laborantes pęnes exigentiam, sed quantum virtus possit perdurare valida vsque ad morbi vigorem.*

2. Acutorũ.

Quinta Animaduersio. *Quòd virtutis perdurationem intelligit Hip. vsque ad vigorem morbi; ita, vt eo tempore sit morbo superior, quamuis virtus respectu sui in principio sit debilior, respectu tamen morbi, robustior; nam quo magis pugnat contra morbum, eo debilior euadit; sed interim, & ipse morbus melius disponitur. Hinc fit, vt omnis morbus salubris à principio sit malignior, benignior verò, quò magis progreditur abeuntibus cruditatis symptomatibus, licet coctionis sint maiora.*

APHO-

APHORISMVS DECIMVS.

Quibus itaq. vigor statim futurus, &c.

CVM de forma victus hactenus egerit indicatione sumpta à morbi specie, & illius temporibus, nec non à virtute, in presenti modo aphorismo de mutatione victus agit, quæ fit in vno, eodemque morbo. Connexio.

Duas proponit conclusiones, prima est huiusmodi; morbi, in quibus status statim futurus est nullam requirit victus mutationem. Altera, cum morbi vigor vltrà quartum diem differtur, mutationem requirit ipsius victus à pleniori ad minus tenuem. Intentio.

Vt doceat, quomodo fieri debeat mutatio victus in vno, eodem morbo, & reprehendat Medicos diatriarios, quippe qui per tres dies à morbo inediam imperabant, inde cibos exhibebant in vigore morbi cum potius à principio victum offerre oporteat, & remouere in vigore, quod hic docetur. Ratio intentionis. 2. Acutorū.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima ostendit, quandò nulla est facienda victus mutatio: in altera verò quando facienda est, & quomodo fieri debeat. Diuisio.

Morbus, qui tenuissimum victum requirit, nullā patitur eius mutationē. Demonstratio prima partis.
Sed morbus, qui statim viget tenuissimum victum requirit. Ergo
Morbus, qui statim viget nullam requirit victus mutationem.

Maior probatur, quoniam tenuissimus victus est inedia, ideo nullam admittit mutationem.

Minor est aphorismus sextus; nam quibus vigor statim futurus est, hoc est, intra quattuor dies, tenuissimè alendum.

Quo tempore minor est morbus, victus plenior competit. Demonstratio alterius cōclusionis.
Sed in principio minor est morbus. Ergo
Plenius alendum à principio, quàm in vigore.

Maior probatur, quia victus probibetur à morbo. Ergo, quo minor morbus, magis de victu.

Minor probatur iuxta illud [Circa principia, & fines omnia imbecilliora.] " 2. Aph. 30.

Quòd Hippocrates sumit victus formam secundum duas considerationes; prima sumitur à virtute in antecedenti aphorismo; altera verò sumitur à morbo; & hac tripliciter, vel penes diuersas morbi species, de qua quidem aphorismo quarto, ac septimo, vel penes tempora morbi, de qua aphorismo octauo, vel penes mutationem, quæ fit à principio ad vigorem, de qua in hoc, docens non esse in morbo extremo mutandum victum; sed cum morbus longior est; ita tamen faciendam mutationem, vt maius à principio, & minus in vigore detur; ideo dicit Hip. maximè errare Medicos illos, quippe Prima Animaduersio. Lib. Acutorum.

D qui

qui in primis diebus vasa vacua facientes, tunc cibos exhibebant, quando
1. Acutorũ. *morbus maximè ægrum confligunt. Quamobrem nulla die vasa vacua fieri permittenda iubet, in quibus posterius dare conuenit ptissanam, aut sorbitionem, vel potum; quoniam peccata, quæ à principio committuntur, non ita respuunt medelam, vt illa quæ in vigore.*

Secũda Adnotatio. Primo Acutorum. + *Quòd hæc sententia, per quam magis à principio alendum docet, ita intelligenda est, vt non adsit in stomacho cruditas, quo casu expectandum est quoad descendat; nec si adest à principio symptomatum vigor, & magna plenitudo, quo tempore prius corpus vacuandum est, vt de lateris dolore* vide pag. 15
2. Acutorũ. *magno sine sputo, & ad clauiculam tendente, scripsit Hipp. si quis, enim (ait) cibum exhibeat non prius facta vacuatione, vel venæ sectione, vel medicamento, mortem citam afferret. Quibus in casibus à principio minus nutrire conuenit, magis verò in augmento.*

APHORISMVS VNDECIMVS.

In accessionibus abstinere oportet &c.

Connexio. C*VM Hipp. in antecedentibus aphorismis de forma victus tractasset, quæ cuique morbo est conueniens, necnon de mutatione victus in vno, eodemq; morbo facienda. In præsenti de tempore, quo cibandus est æger pertractat, sumpta indicatione à particulari morbi tempore.*

Intentio. *In accessionibus abstinere à cibo oportet.*

Ratio intentionis. 1. Acutorũ. *Quia non satis est cognoscere victus species vnicuiq; morbo conuenientes, sed tempus, in quo cibandus sit æger per singulos dies, quod sanè tempus (scripsit Hip.) magnam vim habere in morbis acutis, & illis, qui periculosissimi sunt.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima ponit suam intentionem forma vniuersaliori; in altera verò describit eandem magis in particulari.*

Demonstratio. *Quo tempore natura tristis est, & magis opprimitur abstinere à cibo oportet.* +

Sed in accessione natura tristis est, & magis opprimitur. Ergo

In accessione abstinere oportet.

Maior declaratur; quia eo tempore, non solum corrumpitur alimentum; sed naturam distrahitur à pugna, vnde augentur putredines, & cruditates gignuntur. +

4. Acutorũ. *Minor probatur ab Hip. cum enim per accessionem calor ad partes in-* +
„ *ternas fugiat, necesse est (ait) ventriculum calidum esse, multoque fastidio plenum, & præcordium inteatum, & corporis iactationem propter in-*
„ *ternam turbationem, & mentis alienationem. Quare, si quis tali tempore cibum*

re cibum exhibeat, malè per omnia peccauerit, ac morbum non parum augebit.

+ *Quòd accessio nil aliud est, quàm illud morbi tempus, in quo natura magis contra morbum insurgit, quod quidem particulare morbi tempus dicitur; & quemadmodum tempus vniuersale morbi diuiditur in quattuor partes secundum coctionem & cruditatem, ita etiam et accessio in tot partes destribuitur secundum motum caloris distinctas; cum enim animæ instrumentum sit calidum innatum, quod est in sanguine, & in membris. Hinc fit, vt accessionis partes per motum sanguinis, & caloris distinguantur. Cum itaque trahitur vniuersus ad suos fontes, principium est accessionis, quod Galenus diuisit in inuasionem & inæqualitatem: cum verò calor iste incipit diffundi & manifestè augetur, augmentum nascitur, quandò verò calor totus est extensus vigor est accessionis, quandò verò calor manifestè decrescit, declinatio dicitur.* Prima Adnotatio.

+ *Quòd potest etiam diuidi accessionis tempus in duas partes, secundum aliam considerationem, intentionem scilicet, & remissionem, prima comprehendit, principium augmentum, & statum; qua significatione accipit hic accessionem Hip. è cuius sententia describitur totum illud intentionis tempus, cum pedes frigidi sunt, & thorax calidus; e contra declinatio, dum, Torax, ac venter temperatus est, & pedes sunt calidi. Quamobrem Hipp. ait (obseruato febrium accessiones) vt nunquam exhibeas, quando sunt, aut futuræ expectantur sed vbi desinunt, aut quieuerunt, & quàm longissimè à principio. Cum verò pedes frigidi sunt, neque potum, neq sorbitionem nec aliud quidquàm eiusmodi dato; verum hoc maximè esse ducito, vt expectes donec valdè fuerint calefacti.* Altera Animaduersio. Lib. Acutorum. „ „ „ „ „ „

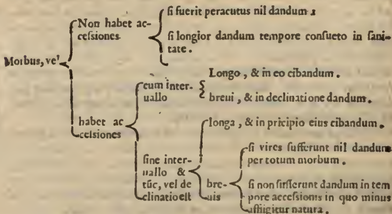
Vide ... 45 & 116 + *Quòd quemadmodum in inflammationibus natura dupliciter se habet; ita, etiam in reliquis malis in inflammatione aliquando materiam paullatim expellit. vt in pleuritide: aliquando totam reseruat ad maturationem. ita etiam, & in febribus natura paullatim insurgit aduersus materiam: vnde facit accessionem; aliquando totam reseruat materiam ad vnicam expulsionem, & nullam facit accessionem, vt in sinocha, & causone.* Tertia Adnotatio.

+ *Quòd vbi morbus habet accessiones, vel habet illas euidentes, vt tertiana, quartana quotidiana intermittentes, vel obscuras, cù sunt continuæ. Euidens accessio fit cum pulsùs manifesta contractione, rigore, horrore, aut frigore euidenti: at obscura, nec necessario habet frigus, nec pulsus contractionem: in putridis continuis adest semper manifesta contractio in inuasionem. Sed in Ecticis, potius distenditur pulsus.* Quarta Adnotatio.

+ *Quòd morbus, qui accessionibus caret, vel est peracutus, vel acutus. si fuerit peracutus nil dandum est per vniuersum morbum: si verò fuerit acutus, tunc exhibere oportet, quod conuenit tempore sanitatis consueto: at si morbus habet accessiones, vel intermittit, vel non intermittit. si inter-* Quinta Animaduersio.

mittit cibare oportet in tempore intermissionis: si verò non intermittit in declinatione ipsius accessionis.

6. Animadversio. *Quòd triplici de caussa cogitur Medicus nutrire in accessione; vel quia concidunt vires, vt in animi defectu, vel quando cibus non solum, vt alimentum exhibetur; sed vt remedium, vt in febri biliosa, temperamento ca-*
10. Meth. 3. *lido habitu corporis gracilis & rari qua ratione, Galenus nutrit in accessione, & parum ante illam: vel denique quando secunda accessio ita primam occupat, vt dubius sit Medicus, quo tempore cibare debeat, id verò accidit, vel quoniam secunda accessio inuadit prius, quam prima declinet, aut ita excipiat declinationem primæ, vt breuitas illius non sit satis ad cibi coctionem. Primus casus morbum peracutum facit, ideò per totum illius tempus nil dare oportet. Alter verò casus inediam quoq. exposcet perpetuam: quòd si necessitas dare cogat in accessione cibandum, idq; quàm longissimè à principio, nisi augumentum, & status seuiora habeant symptomata; tunc enim eligimus tempus. quo natura minus affligitur ad cibationem; Cæterũ tabulam subiunximus particulare tempus cibationis dipingẽs.*

7. Animadversio. *Quòd accessio, quedam est ordinata, quæ seruat tempus determinatum, vt in tertiana, quartana & quotidiana quedam inordinata vt quæ nullum tempus determinatum habet. Hip. in prima textus parte omnem comprehendit accessionem: in altera verò eam quæ fit per circuitus, quæ ordinata est, in qua non solum licet cum adest abstinere sed & cum futura est. quod quidem tempus Medicus non potest cognoscere in ea, quæ sine ordine inuadit, idcirco saltem accessione præsente abstineat.*

APHO.

APHORISMVS DVODECIMVS.

Accessiones, & constitutiones indicabunt &c.

CVM in aphorismo nono faciendam esse coniecturam, moneret, an virtus posset perdurare ad morbi vigorem, & in antecedenti considerandas accessiones, vt tum victus species, tum tempus cibandi cognosceremus: in præsenti modò aphorismo docet, quomodò tum status morbi, tum etiam accessiones particulares deprehendi possint. Connexio.

Status, seu morbi constitutio, eiusq. accessiones, ex morbo, anni tempore, periodorum proportionibus, & signis postea apparentib. dignoscuntur. Intentio.

Quoniam ex statu breuiori, vel longiori victus species deprehenditur, ex accessionibus tempus cibandi manifestatur. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima ponit signa, per quæ Medicus vniuersale, & particulare morbi tempus cognoscit: in altera verò, per quæ, & tempus vniuersale morbi, & illius exitus deprehenditur. Diuisio.

Illa, morbi constitutionem demonstrant, & illius accessiones, quæ pertinent vel ad naturam morbi, vel caussas, vel accidentia. Demõstratio.

Sed morbus, tempus, proportio periodi, postapparentia sunt huiusmodi. Ergo

Ista morbi statum, & illius accessiones ostendent.

Maior per se clara est, quia nil aliud est in morbis, quod ista possit indicare.

Minor declaratur, nam morbi nomine comprehendit illius essentiam, anni tempus caussa morbi est, proportio periodi, pars est ipsius morbi; postapparentia verò effectus illius.

Quòd constitutio hic significat tempus vniuersale morbi an breue, vel longum; accessio verò tempus particulare, quo inuadit, vtrunq. ex specie morbi, ac differentijs deprehenditur; cum enim dico phrenitidem, anginam, pleuritidem, febrem ardentem, breuem morbum significo; cum verò podagram artritidem, quotidianam, quartanam, longum: cum verò profero biliosum morbum, accessionem ad tertium, pituitosum quotidie, melancholicum ad quartum inuadere comprehendo. Prima Adnotatio.

Anni tempus, quoniam æstiui omnes morbi breuiores sunt, sicuti biemales longiores, quod quartanæ exemplo Hip demonstrauit. Ex temporibus etiam anni, æstas tertianum paroxismum, Autumnus quartanum, Hiems quotidianum, Ver, quod sanguis in eo augeatur, non magis hunc, quàm illum. Sed ad anni tempus reducere oportet epidemias constitutiones, regionem victus precedentis modum, temperiem, corporisque habitum; nam arbitratur Galenus Hippocratem vbi vnum, vel alterum ex his nominat, Altera Animaduersio. 2 Aph. 25.

breuitatis

breuitatis studio, reliqua subintelligenda esse.

Tertia Animaduersio. + *Quòd proportio paroxismi est vnius ad alterum; vel quoniam citius corripit, aut tardius, vel, quod magis, aut minus durat; vel, quòd magis, aut minus affligat, aut æqualiter per omnia se habeat. Si igitur secunda accessio anticipat magis durat, & affligit, augetur morbus, & breuis erit, si eadem hora æqualiter duret, & affligat, stat morbus, & viget; vbi postponit, minus durat, & affligit, declinat. Hæc verò proportio magis indicat vniuersale tempus quàm particulare: potest tamen, & particulare ostendere, quoad horam inuasionis.*

Quarta Adnotatio. + *Quòd signa, quæ in morbis apparent, vel necessariò, & semper morbum comitantur, & dicuntur pathognomonica; vt febris, vel tussis in pleuritide, alia verò non necessariò, quæ vel pertinent ad morbi magnitudinem, vel ad coctionem, & cruditatem, vel ad crisim, & perturbationem, quæ quidem omnia signa post apparentia vocat Hip. quòd plerunque post morbi principium visantur. Prima signa sub morbi specie comprehenduntur, & significant solum tempus vniuersale, vel particulare morbi: at secunda, & tempus vniuersale, & morbi euentum, vel salutarem, vel mortalem; verbi gratia in pleuritide dolor ad claniculam, breuem, ac periculosum morbum ostendit, sputum crudum longum, & periculosum; coctum verò breuem, ac securum. Sunt autem potentissima ad significandum coctionis signa quæ ab excrementis sumuntur sputo, scilicet, vrina alui fece, sudore, mucco. Præter hæc sunt actiones vitales in pulsu, & respiratione, animales in motu, ac sensu, quæ quidem, & tempus, & euentum morbi ostendunt.*

APHORISMVS DECIMVSTERTIVS.

Ieiunium Senes non decrepiti ferunt facillimè &c.

Connexio. *CVM ad præscribendam victus rationem non solum virtutem, & morbi modum (de quibus hactenus dictum est) considerasset Hippocrates;*

2. Acutorũ. *sed præter hæc ætatem, anni tempus, consuetudinem: ideò in præsenti accedit ad ipsam ætatem.*

Intentio. *Corpora quo fuerint generationi propinquiora minus ieiunium ferunt.*

Ratio intentionis. *Vt ostendat, quænam ætates sint magis, vel minus reficiendæ in morbis.*

Diuisio. *Potest diuidi aphorismus in quattuor partes, iuxta quattuor ætates, quas ad inuicem comparat, quamuis ex omnibus vna efficiatur conclusio supra prolata.*

Demõstratio. *Corpora, quæ citius in famem incidunt, & ab illa magis læduntur, difficilius ieiunium ferunt.*

Sed quo corpora magis propinqua sunt generationi, citius in famem incidunt,

cidunt, & ab illa magis lęduntur. Ergo

Corpora, quo sunt generationi propinquiora minus ieiunium ferunt.

Maior est certa. Minor ostenditur, tum ex parte efficientis, tum etiam materię; nam efficiens calor (ex sequente aphorismo) maior est illis, qui sunt ortui proximiores, corpus illis etiam magis consumitur, quia humidius, & rarius.

+ *Quòd ætates distinguuntur secundum variationes, quæ fiunt in corpore nostro, quo tempore viuit; quæ quidem variationes cum secundum diuersam considerationem, plures sint, aut pauciores; ideo ætates quoq; non vnam diuisionem sortiuntur. Aliquando .n. diuisio fit in duas quo pacto Hip in sequenti aphorismo increscentem, & decrescentem: aliquando in quattuor, vt in hoc pueritiam, adolescentiam, consistentiam, & senectutem, est autem Pueritia ab ortu ad seminis, vel menstruorum emissionem; Adolescentia verò ab eo tempore omne spacium, quo homo crescit, Consistentia autem totum illud spacium, quo sensibiliter homo in eodem statu manet, Senectus verò cum declinat. Et quemadmodum quattuor sunt anni partes quæ in plures diuidi possunt, ita etiam vnaquæque istarum ætatum in plures partiri potest.* Prima Animaduersio.

+ *Quòd duplex est temperamentum, alterum natiuum, alterum verò, quod per ætates aquiritur. est enim pueritia calida, atque humida quoad primam partem; calida autem, & sicca quoad alteram partem. Adolescentia verò temperata. Consistentia frigida, & sicca. Senectus frigida, & humida. Quæ duplex temperies indicatur in hoc aphorismo ab Hippocrate ætatiua in parte aphorismi, Naturalis verò per ea verba [& qui vividiori sunt ingenio præditi:] quibus verbis indicat ętatiuum temperamentum à naturali distingui.* Altera adnotatio.

+ *Quòd ætates non certo annorum numero describi possunt, nam alij citius, alij tardius pubescunt, vigent, aut senescunt ob varias naturas, regiones, aliasue caussas; nihilominus solent assignari ætatis annorum numerus, vt pueritiæ decimusquartus annus, Adolescentię vsque ad quadragesimum eo numero, quo vtitur hic Hip. Consistentia ad quinquagesimum à quo tempore Senectus incipit vsque ad vitæ finem.* Tertia Animaduersio.

+ *Quòd comparatio, quæ fit inter ætates ad ferendum ieiunium in hoc aphorismo, vel potest fieri in eodem homine, vt Petrus minus feret ieiunium Puer, quā Adolescens, & Adolescens, quam consistens; vel potest fieri comparatio ad diuersos homines, vt Petrus magis ferat Ieiunium Puer, quam Paullus adolescens. Hip intelligit facta comparatione in vno, eodemq. homine; quia non esset vera sententia comparatiuè facta ad diuersos; quoniam fieri potest, vt Petrus puer magis ferat ieiunium, quam Paulus iuuenis non ratione ætatis, sed temperamenti natiui.* Quarta adnotatio.

Quòd senectus duplex est, altera prima, quæ cruda dicitur, altera vltima, Vltima Animaduersio.

ma, quæ decrepita. Rursus ferre ieiunium, vel intelligitur quod tardius quispiam famescat, vel quod cibi paucitatem ferat. Primo modo accepto ieiunio, primi senes facilè ieiunium ferunt; secundo modo vltimi, quoniam ætas vltima paucum admodum assumit cibum: ideò citius in famem incidit. Quare decrepiti paucum, & sæpè sunt nutriendi.

APHORISMVS DECIMVSQVARTVS.

Qui crescunt plurimum habent, &c.

Connexio. *CVM in superiori aphorismo Hippocrates statueret magis esse reficienda corpora, quo propinquiora sunt generationi. In hoc caussam affert, ita, vt respectus huius aphorismi ad superiorem sit caussæ, ad effectum.*

Intentio. *Eadem est, quæ in superiori aphorismo, qui crescunt plus nutriendi sunt.*

Ratio intentionis. *Eadem, quæ in superiori, vt magis in morbis nutriamus crescentes, quàm decrescentes.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes; in quarum prima ponitur intentio, & caussa intentionis; in altera verò à signo probat assumptum.*

Demonstratio. *Qui plurimo abundant innato calore plurimo egent alimento.*
Qui crescunt plurimo abundat calore innato. Ergo
Qui crescunt vberius nutriendi.

Maior ab Hippocrate probatur, quoniam nisi cibus præstò adsit, in his, qui multum habent innatum calorem corpus consumitur.

Minor à signo probatur; quoniam, qui crescunt febribus acutis, magis, & facilius corripiuntur, non item senes, quòd in illis calor abundet, in his verò deficiat.

Prima Adnotatio. ✝ *Quòd duplex est calidum in nobis; alterum quidem in membrorum substantia, quod radicale dicitur, & primogenium, omniumq. operationum caussa; alterum elementare, ex temperie elementorum conflatum, quod primum illum calorem excitat. Quò igitur corpus generationi propinquius est, magis habet de primo illo calore, seu humido. Ratio est; quia minus est exsiccatum: ideo plures etiam operationes facit. in vtero format nutrit auget. Extra vterum verò (dum crescit homo) nutrit, & auget: cum autem decrescit, nutrit solum. At maior est calor, qui plures edit operationes.*

Altera Animaduersio. Lib. de Nat. Pueri. ✝ *Quòd calidum illud innatum primum, seu portio ignis cælestis concurrit cum reliquis elementis ad nostri corporis generationem. Huiusmodi calidum in semine latitans spiritum gignit tamquàm suæ operationis instrumentum. Formato homine, maxima pars eius in corde remansit, nec non in singulis membris suaquæque portio fixa, per quam viuunt, & dicitur calidum*

dum fixum; imprimitur quoque in sanguine calor, & in membris à Corde, quod dicitur influens; quare factum est, vt calorem innatum, & in semine, & in spiritu, & in membris, & in sanguine ponant Medici; est.n. in semine, & spiritu illius, & sanguine menstruo, tamquàm in principio; in Corde, vt in fonte, in sanguine, vt in pabulo.

Quòd sanguis teste Hip. in se non est calidus sed calefit à membris; quam sententiam recipit Arist. scribens calidum esse sanguinem non suo calore, sed extraneo: simpliciter autem non esse magis calidum, quàm frigidum; est enim succus alimenti, qui quidem in se non ita calet; sed sumit ebullientem calorem ex Corde, & Hepate. Tertia Adnotatio. Lib. de Corde 1. de partib. animalium c. 2.

Quòd sanguis in nobis duplicem habet differentiam; quidam enim est magis crassus, & frigidior ab Hepate prognatus; alter calidior, & tenuior, in Corde contentus. Primum appellat Hippocrates pituitam. Alterum verò Bilem: ex quo fit, quòd passim affirmet, corpus nostrum ex Bile, ac Pituita conflari, morbosque proinde omnes ex pituita, & Bile gigni. Quarta Animaduersio.

Quòd multipliciter dici potest aliquid calidius, substantia scilicet, quantitate, qualitate, robore, & tactu. Substantia innati calidi maior est in pueris; quoniam minus consumpta, quantitas duplex, multitudinis, & extensionis. Pueri multitudine calidiores, extensione verò frigidiores. Qualitas duplex, vna caloris simpliciter, vt calor est; altera, vt in ratione innati, quæ mitis est. Primo modo, pueri minus calidi sunt, quàm Iuuenes; altero verò modo calidiores. Efficacia duplex, caloris in ratione innati, per quod sanguificat, & coquit in ratione caloris, per quod attenuat, & calefacit. Primo modo calidiores sunt Pueri. Altero verò Iuuenes. Tactu, seu ad apparentiam, æqualem habent calorem pueri, & Iuuenes. Quinta Animaduersio.

Quòd cum dicimus Pueros magis reficiendos esse, quàm Iuuenes duplicem habet intellectum, vel absolute, vel in comparatione ad Corpus. Primo modo falsum est; quoniam multo magis assumunt cibi Iuuenes, quàm Pueri. Altero modo verum est quod Pueri pro ratione sui corporis magis sunt nutriendi, quam Iuuenes. 6. Animaduersio.

Quòd Senes minus corripi acutis morbis, quemadmodum verum est, ita magis periclitari ex illis rationi est consonum, iuxta illud, minus periculosas esse ægritudines cognatas, quàm dissimiles. 7. Animaduersio.

APHORISMVS DECIMVSQVINTVS.

Ventres hieme, & vere natura, &c.

CVM in præcedentibus duobus aphorismis ætates considerasset, prout alimentum magis, vel minus indicant. Nunc in eam considerationẽ anni tẽpus assumit, quippe quod in nutritione suã quoq. habeat prærogatiuã. Connexio.

Intentio. *Hieme, ac vere plus nutrire oportet, quàm in alijs temporibus.*

Ratio intentionis. *Vt per illud tempus non solum sanos, sed etiam ægros magis alamus.*

Diuisio. *Aphorismus in duas partes secatur, in prima intentionem, & caussam illius assignat; in altera verò à signo probat assumptum.*

Demonstratio. *Quo tempore plus est in nobis innati calidi, magis nutrire oportet.*
Sed hieme, ac verè plus est in nobis innati caloris. Ergo
Hieme, & vere magis nutrire oportet, quàm in alijs temporibus.

Maior probatur ab Hip. nam nisi eo tempore multum detur alimenti corpus consumitur, calore absumente seipsum: quod indicant Athletæ, & pueri, qui non alia ratione plurimum alimenti assumunt, quàm quod calido multo abundent.

Minor ostenditur, non solum ratione temporis pellentis calorem ad uiscera, & vnientis, sed ratione longissimi somni, quippe qui maximè reparat natiuum calorem à vigilia dissipatum vnde Hip. somnum, & cibum visceribus, veluti laborem articulis, & carnibus maximè conferre statuit. 6. Epidem.

Prima Adnotatio. *Quòd per [ventres] intelligit non solum stomachum, sed viscera omnia, quæ ipsum vallant. quamuis verè per [ventres] caput, Thoracen, & abdomen intelligere possimus, vt pote hieme, ac vere magis calentia, nec non etiam per somnum. Quare non solum primam, sed alteram, & tertiam coctionem magis perfici dicimus per somnum, & hiemem, quàm per æstatem, & vigiliam; nam quamuis per somnum cerebrum refrigetur, & partes externæ magis frigeant, quàm internæ, ex spiritu tamen in membris quiescente per somnum, & non dissipato, magis commonetur coctio, accedit fomentum à partibus internis transmittentibus ad externas.*

Altera Animaduersio. *Quòd calidum innatum in ratione innati, maius est in hieme, & per somnum, quàm in æstate & per vigiliam; at in ratione caloris, minor; idē est, ac si dicas calidum auctum secundum quantitatem hieme; secundum verò qualitatem, æstate. Hinc fit, vt pulsus, non fiat frequentior hieme, quàm æstate. Hinc etiam fit, vt multa hieme gignatur pituita, verum hæc non arguunt calorem diminutum in quantitate, sed potius in qualitate. primum assumit Hip. hic, non alterum.*

Tertia Animaduersio. *Quòd duplex est corporis habitus, alter quidem carnosus, & quadratus; alter verò gracilis, & debilis. Rursus calidum innatum duplex fixum in membris, influens in sanguine, ac spiritu. Hæc sententia vera est in carnosis; quia gracilia animalia, & exanguia, vt reptilia vincuntur à frigore. Vnde rectè dicitur ab Hip. [Naturarum alias ad hiemem, alias ad æstatem bene se habere.] Ideo naturæ calidæ ad hiemem bene se habent; frigidæ verò ad æstatem. Rursus est non de calore fixo; hic enim numquam augetur, sed minuitur; sed de calore influenti; qui quidem est in sanguine, ac spiritu.* 2. Aph. 2.

Quarta Adnotatio. *Quòd mensura alimenti non est sumenda absolutè, vel à maiori, vel minori*

nori refolutione, fequeretur enim per hiemem effe minus dandum, fed pęnes caloris copiam; quæ quidem non folum maior eſt in hieme, & ideò magis confumens vndique; fed fenfibilia excrementa, quæ per aluum, & vrinas fecedunt copiofiora. Adde ex fententia Galeni validum effe calorem hiemis, etiam per denfiorem cutim attenuatum admodum excrementum infenfibiliter expelli validiffime.

Quòd fomnus longior, vel ita intelligitur, vt fit multus non interpolatus, & fuauis, vel quod fit frequentior, leuis, ac turbulentior. Primo modo hieme fomni longiores. Altero verò in æſtate, in qua homo pronus eſt magis ad fomnum, fed non eſt ita tranquillus, ac longus, vt in hieme. Quinta Animaduerfio.

Quòd anni tempora Aſtrologis quattuor numerantur iuxta quattuor Zodiaci puncta, duo fcilicet Aequinoctia, quæ faciunt ver, & Autumnum, duo verò Solſtitia, quæ conſtituunt hiemem, atq; æſtatem. Hip. verò non ita diuidit anni tempora; fed pęnes ortum atq; occaſum ſtellarum infignium. Ver fcilicet ab Aequinoctio verno ad Pleiadum ortum. ab Ortu Pleiadum, ad Arcturi ortum, æſtas. ab Arcturi verò ortu ad Pleiadum occaſum, Autumnus. à quo tempore, vſque ad æquinoctium vernale, extenditur hiems. Qua ratione fit, vt Autumnus, & Ver ad duo Menfes fere extendatur vnuſquifque; æſtas, & hiems ad quattuor menfes. Ex quo fit, vt æſtas in duas partes diuidatur Oram, & Oporam. Hiems verò in tres, Sementam, Brumam, atque infertionem. 6. Adnot.

APHORISMVS DECIMVSSEXTVS.

Victus humidus febricitantibus, &c.

CVM in præcedentibus aphoriſmis victum confideraffet Hip. vt contra indicatur à morbo, nunc illum contemplatur quatenus ab eo indicatur, alimentum enim, vt alimentum, morbus reſpuit, vt remedium verò indicat. Connexio.

Duas habet concluſiones aphoriſmus. Prima eſt Intentio.

Victus humidus omnibus febricitantibus vtilis.

Altera eſt. Victus humidus pueris, & aſſuetis confert.

Vt ponat prærogatiuam victus humidi, & vt oſtendat particulari exemplo curationem per contraria, ficuti conferuationem per fimilia fieri oportere. Ratio intentionis.

Diuiditur aphoriſmus in duas partes. In prima prærogatiuam humidi victus exprimit, quatenus indicatur ab omni febri: in altera verò quatenus indicatur à re naturali ætate fcilicet, & confuetudine. Diuiſio.

Victus qualitas morbo contraria eſſe debet. Demõſtratio primæ cõcluſionis.

Sed victus humidus omni febri opponitur. Ergo

 Victus

Victus humidus omnibus febribus conuenit.

Maior manifesta est, Contrariorum enim contraria sunt remedia.

Minor probatur; quia calor febrilis siccus est, veluti econtra natiuus humidus: ideò ab alimento humido oppugnatur magis, quàm à frigido.

Demõstratio alterius cõclusionis:

Naturalia seruanda sunt similibus.

Aetas, & consuetudo sunt naturalia. Ergo

Similibus seruanda. Cum verò pueri humidi sint naturaliter, humidisque assueti. Hinc fit, vt illis sit aptissimus victus humidus.

Maior est principium artis, quia similia à similibus conseruantur.

Minor probatur; nam ætas nobis est connaturalis; assuetudo autem est altera natura, vel cum ea confunditur: id, quod exemplo macrocephalorum declarauit Hippocrates. Cum.n.gens illa à principio arte capita acuta pueris efformaret progressu temporis, natura illis similia procreabat, veluti conspiranti cum assuetudine.

Li.de Aere, Aque &c.

Prima Animaduersio. *Quòd calor febrilis naturali contrarius est; quia primus acris est, alter verò mitis. Primus humectat; alter autem exsiccat. Hinc fit vt magis calori febrili opponatur humidum, quàm frigidum; nam quamuis siccitas non sit de essentia caloris extranei, & febris, vt morbus (neque.n semper ratione siccitatis actiones in febre læduntur,) tamen in ratione caloris extranei, magis illi aduersatur humidum, licèt absolutè in ratione caloris, frigidum. Cum verò calorem febrilem non absolutè consideret Hippocrates, sed vt respicit natiuum. hinc fit, vt potius victum humidum, quàm frigidum nominet in aphorismo, licet, & frigidus febri opponatur.*

Altera adnotatio. *Quòd febrilis calor duplex est alter simplex, quippe qui in calore consistit præter modum aucto, nullamque dispositionem sequens; alter, qui sequitur dispositionem corporis, vel putridam, vel malignam, vt qui sequitur obstructionem, inflammationem, aut insignem putredinem. Prima dicitur ab Auicenna febris morbus; altera verò, febris accidens. Cum igitur Hippocrates dicit, humidum victum omnibus febribus competere, intelligit de febri morbo non complicata cum alio affectu, seu caussa requirente exsiccationem, nam in maligna, atque hidropis febre humidus victus non conducit, quoniam in complicatis, affectus ratio habenda eius, quod magis vrget.*

Tertia Animaduersio. 6. Epidemiorum. *Quòd ex hoc aphorismo colligitur febrem quo simplicem, magis seruat naturam, maiorem victus copiam exposcere. vnde accusat Hippocrates, Prodicum, inedia, & laboribus febricitantes interimentem, quod inedia sit febri inimica, vt siccæ passioni. Vnde siccas, ac squallidas naturas in febribus Galenus ocyssime nutriendas docet, nisi ex obstructione, vel inflammatione accendatur febris.*

Quarta adnotatio. *Quòd qualitas alimenti duplex consideratur. prima in calido, frigido, humido, atque sicco; Altera verò quod aperiat, vel incidat, vel roboret.*

Hippocrates

Hippocrates primum qualitatem assumit, quàm morbo opponit; sed, & secundas qualitates inde opponendas esse causis morborum colligitur, vt obstructioni aperientes, crassis attenuantes, lentis incidentes cibos opponamus.

Quòd victus duo Medicis significat, vel cibum, & potum; vel regimen in sex rebus non naturalibus. Primum intendit Hippocrates in aphorismo; vera tamen est sententia in secundo, quia febri non solum competit alimentum humidum, & pueris; sed alia, quæ humectant, somnus, quies, aër, humidus, fomentum balneum, vnctio. Quinta Animaduersio.

Quòd victus humiditas duplex est: alia per se; alia arte comparata, de vtraque intelligit Hippocrates, non solum enim præstat cibos exhibere quippe qui actu sint humidi in febre: sed qui potentia; quod vtrunque est in ptisana; ideo maximè laudatur ab Hippocrate. Quamobrem Medici excogitauerunt Iura, Consumpta, Destillata, Expressa, Pista, cæterique huius generis ad febres vtilia, cibos efficientes sorbiles, ac potabiles. 6. Adnotatio. 1. Acutorū.

Quòd victus humidus multas habet prærogatiuas. Primo acutis morbis conuenit, quia omni febri confert. Deinde verò est naturæ familiaris; nam humido viuimus, & nutrimur. Tertiò facilè apponitur, distribuitur, & vnitur quantum in se est; licet per accidens aliquando siccum citius conficiatur, quàm humidum, vt in sicca natura. Vnde iubet Hippocrates Iuuenibus dandum esse cibum impermutatum: & quamuis in assimilatione, quæ quidem est vltima transmutatio, citius à sicco membro transmutetur siccum alimentum, ea saltem ratione victus humidus citius alit membrum siccum, quia velocius transit, alias præparationes, chilificationem; sanguificationem, distributionem, & aglutinationem. 7. Animaduersio. Lib. de Alimento.

Quòd intemperies, quæ sunt naturales, vt quæ adueniant ratione ætatis, atque consuetudinis, seruandæ sunt per similia, dummodo tantus non sit excessus, vt homo de valetudine queratur; tunc enim paullatim transmutanda. Pueri igitur humiditas conseruanda; sed siccitas, & frigiditas senis reducenda; vtraq; enim naturalis; sed in sene excedit; non in puero: intemperies autem præter naturam semper contrarijs tollendæ. 8. Animaduersio.

APHORISMVS DECIMVSSEPTIMVS.

Quibus semel, aut bis, plus, minusuè &c.

C*VM hactenus Hippocrates de alimento multa disputasset penes formam vniuersalem ipsius morbi. Nunc de illo agit in particulari docens, quomodo victus partiri debet in morbis.* Connexio.

Medicus vltra considerationem victus vniuersalem particularem quoq; eius formam perpendere debet. Intentio.

Quoniam

propterea Medicina dicitur Ars coniecturalis, quoniam in pluribus coniectura vtitur: quæ quidem coniectura cùm potius sit ex parte operantis, quàm ipsius artis; ideò rectè dixit Alexander Medicinam in se quidem consideratam immutabilem esse, & scientiam verè nuncupari posse; quamuis ad opus redacta coniecturalis fiat, & incerta.

Altera Animaduersio. *Quòd duplex sumitur coniectura virtutis ad morbi vigorem; altera à præsenti, & antecedenti robore; altera verò à variatione, quę fit ipsius virtutis progredientis à principio ad vigorem. Primum iudicium sumitur ab operationibus ipsius ęgri robustis; in pulsu, ac respiratione, vitalis; in motu, & sensus, animalis. Alterum iudicium sumitur à morbi duratione; ideoq; duplicem indicationem sumpsit Hip. nutriendi ęgros, alteram à virtute, alteram autem a morbo, quamuis vtraque à virtute sumatur, vel pręsente, vel variante pro duratione morbi.*

Tertia Animaduersio. *Quòd virtutis debilitas, quædam est ad apparentiam, quædam verò ad existentiam: prima prouenit à vi morbi; altera autem ob resolutionem. Vtraque debilitas duplex est, aut cum permanentia, aut cum concidentia, vt in λειποθυμία & syncopi, virtus debilis per oppressionem cum permanentia, non solùm inediam requirit, sed vacuationem. Cum concidentia easdem hic intentiones; aliquando tamen non vacuamus ob timorem maioris mali, & nutrimus vino propter virtutem, vt in syncopi, quæ quidem ex humoribus crudis gignitur: virtus debilis propter resolutionem, victum requirit, nullam verò euacuationem, quocumque modo debilis fuerit.*

2. Acutorũ, *Hinc fit, vt exclamat Hip. aduersus Medicos, qui ægrorum debilitates non cognoscant; & quæ fiunt propter virium oppressionem ob morbi vehementiam; & quæ ob vasorum euacuationem, cum istbæc cognitio salutem, aut mortem afferat.*

Quarta Animaduersio. *Quòd in sanis robur indicat ciborum additionem, debilitas verò ablationem; vnde in mutatione, quæ est ad robur cibos addere in ea, verò quæ* 2. Acutorũ. *ad debilitatem adimere necessarium putat Hip. at in morbis contrarium euenit, quo enim robustior fuerit virtus, minus de cibo dandum, quo debilior, magis, loquendo de vera debilitate; quia nos non alimus ægros acuto morbo laborantes pęnes exigentiam, sed quantum virtus possit perdurare valida vsque ad morbi vigorem.*

Quinta Animaduersio. *Quòd virtutis perdurationem intelligit Hip. vsque ad vigorem morbi; ita, vt eo tempore sit morbo superior, quamuis virtus respectu sui in principio sit debilior, respectu tamen morbi, robustior; nam quo magis pugnat contra morbum, eo debilior euadit; sed interim, & ipse morbus melius disponitur. Hinc fit, vt omnis morbus salubris à principio sit malignior, benignior verò, quò magis progreditur abeuntibus cruditatis symptomatibus, licet coctionis sint maiora.*

APHO-

APHORISMVS DECIMVS.

Quibus itaq. vigor ftatim futurus, &c.

CVM de forma victus hactenus egerit indicatione fumpta à morbi fpecie, & illius temporibus, nec non à virtute, in prefenti modo aphorifmo de mutatione victus agit, quæ fit in vno, eodemque morbo. Connexio.

Duas proponit couclufiones, prima eft huiufmodi; morbi, in quibus ftatus ftatim futurus eft nullam requirit victus mutationem. Altera, cum morbi vigor vltrà quartum diem differtur, mutationem requirit ipfius victus à pleniori ad minus tenuem. Intentio.

Vt doceat, quomodo fieri debeat mutatio victus in vno, eodem morbo, & reprehendat Medicos diatriarios, quippe qui per tres dies à morbo inediam imperabant, inde cibos exhibebant in vigore morbi cum potius à principio victum offerre oporteat, & remouere in vigore, quod hic docetur. Ratio intentionis. 2. Acutorũ.

Diuiditur aphorifmus in duas partes, in prima oftendit, quandò nulla eft facienda victus mutatio: in altera verò quando facienda eft, & quomodo fieri debeat. Diuifio.

Morbus, qui tenuiffimum victum requirit, nullã patitur eius mutationẽ. Demonftratio prima partis.
Sed morbus, qui ftatim viget tenuiffimum victum requirit. Ergo
Morbus, qui ftatim viget nullam requirit victus mutationem.

Maior probatur, quoniam tenuißimus victus eft inedia, ideo nullam admittit mutationem.

Minor eft aphorifmus fextus; nam quibus vigor ftatim futurus eft, hoc eft, intra quattuor dies, tenuiffimè alendum.

Quo tempore minor eft morbus, victus plenior competit. Demonftratio alterius cõclufionis.
Sed in principio minor eft morbus. Ergo
Plenius alendum à principio, quàm in vigore.

Maior probatur, quia victus probibetur à morbo. Ergo, quo minor morbus, magis de victu.

Minor probatur iuxta illud [Circa principia, & fines omnia imbecilliora.] " 2. Aph. 30.

Quòd Hippocrates fumit victus formam fecundum duas confiderationes; prima fumitur à virtute in antecedenti aphorifmo; altera verò fumitur à morbo; & hac tripliciter, vel pęnes diuerfas morbi fpecies, de qua quidem aphorifmo quarto, ac feptimo, vel pęnes tempora morbi, de qua aphorifmo octauo, vel pęnes mutationem, quæ fit à principio ad vigorem, de qua in hoc, docens non effe in morbo extremo mutandum victum; fed cum morbus longior eft; ita tamen faciendam mutationem, vt maius à principio, & minus in vigore detur, ideo dicit Hip. maximè errare Medicos illos, quippe Prima Animaduerfio. Lib. Acutorum.

qui in primis diebus vaſa vacua facientes, tunc cibos exhibebent, quando
1. Acutorũ. *morbus maximè ęgrum confligunt. Quamobrem nulla die vaſa vacua fieri permittenda iubet, in quibus poſterius dare conuenit ptiſſanam, aut ſorbitionem, vel potum; quoniam peccata, quæ à principio committuntur, non ita reſpuunt medelam, vt illa quæ in vigore.*

Secũda Adnotatio. Primo Acutorum. ✝ *Quòd hęc ſententia, per quam magis à principio alendum docet, ita intelligenda eſt, vt non adſit in ſtomacho cruditas, quo caſu expectandum eſt quoad deſcendat; nec ſi adeſt à principio ſymptomatum vigor, & magna plenitudo, quo tempore prius corpus vacuandum eſt, vt de lateris dolore* vide pag. 15.
2. Acutorũ. *magno ſine ſputo, & ad clauiculam tendente, ſcripſit Hipp. ſi quis, enim (ait) cibum exhibeat non prius facta vacuatione, vel venæ ſectione, vel medicamento, mortem citam afferret. Quibus in caſibus à principio minus nutrire conuenit, magis verò in augmento.*

APHORISMVS VNDECIMVS.

In acceſsionibus abſtinere oportet &c.

Connexio. CVM Hipp. in antecedentibus aphoriſmis de forma victus tractaſſet, *quæ cuique morbo eſt conueniens, nec non de mutatione victus in vno, eodemq; morbo facienda. In præſenti de tempore, quo cibandus eſt æger pertractat, ſumpta indicatione à particulari morbi tempore.*

Intentio. *In acceſſionibus abſtinere à cibo oportet.*

Ratio intentionis. 1. Acutorũ. *Quia non ſatis eſt cognoſcere victus ſpecies vnicuiq; morbo conuenientes, ſed tempus, in quo cibandus ſit æger per ſingulos dies; quod ſanè tempus (ſcripſit Hip.) magnam vim habere in morbis acutis, & illis, qui periculoſiſſimi ſunt.*

Diuiſio. *Diuiditur aphoriſmus in duas partes, in prima ponit ſuam intentionem forma vniuerſaliori; in altera verò deſcribit eandem magis in particulari.*

Demonſtratio. *Quo tempore natura triſtis eſt, & magis opprimitur abſtinere à cibo oportet.* ✝

Sed in acceſſione natura triſtis eſt, & magis opprimitur. Ergo

In acceſſione abſtinere oportet.

Maior declaratur; quia eo tempore, non ſolum corrumpitur alimentum; ſed naturam diſtrahitur à pugna, vnde augentur putredines, & cruditates gignuntur. ✝

4. Acutorũ. *Minor probatur ab Hip. cum enim per acceſſionem calor ad partes in-* ✝
„ *ternas fugiat, neceſſe eſt (ait) ventriculum calidum eſſe, multoque faſti-*
„ *dio pleuum, & præcordium intentum, & corporis iactationem propter in-*
„ *ternam turbationem, & mentis alienationem. Quare, ſi quis tali tempo-*

re cibum

re cibum exhibeat, malè per omnia peccauerit, ac morbum non parum augebit.

+ *Quòd accessio nil aliud est, quàm illud morbi tempus, in quo natura magis contra morbum insurgit, quod quidem particulare morbi tempus dicitur; & quemadmodum tempus vniuersale morbi diuiditur in quattuor partes secundum coctionem & cruditatem, ita etiam et accessio in tot partes destribuitur secundum motum caloris distinctas; cum enim animæ instrumentum sit calidum innatum, quod est in sanguine, & in membris. Hinc fit, vt accessionis partes per motum sanguinis, & caloris distinguantur. Cum itaque trahitur vniuersus ad suos fontes, principium est accessionis, quod Galenus diuisit in inuasionem, & inæqualitatem: cum verò calor iste incipit diffundi, & manifestè augetur, augumentum nascitur, quandò verò calor totus est extensus vigor est accessionis, quandò verò calor manifestè decrescit, declinatio dicitur.* Prima Adnotatio.

+ *Quòd potest etiam diuidi accessionis tempus in duas partes, secundum aliam considerationem, intentionem scilicet, & remissionem, prima comprehendit, principium augumentum, & statum; qua significatione accipit hic accessionem Hip. è cuius sententia describitur totum illud intentionis tempus, cum pedes frigidi sunt, & thorax calidus, e contra declinatio, dum, Torax, ac venter temperatus est, & pedes sunt calidi. Quamob rem Hipp. ait (obseruato febrium accessiones) vt numquam exhibeas, quan do sunt, aut futuræ expectantur sed vbi desinunt, aut quieuerint, & quàm longissimè à principio. Cum verò pedes frigidi sunt, neque potum, neq sorbitionem nec aliud quidquàm eiusmodi dato; verum hoc maximè esse ducito, vt expectes donec valdè fuerint calefacti.* Altera Animaduersio. Lib. Acutorum. ,, ,, ,, ,, ,, ,,

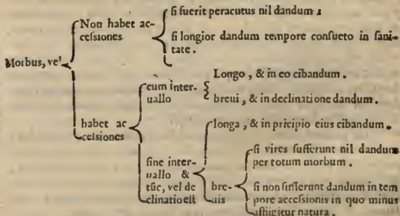
+ *Quòd quemadmodum in inflammationibus natura dupliciter se habet; ita, etiam in reliquis malis in inflammatione aliquando materiam paullatim expellit vt in pleuritide: aliquando totam reseruat ad maturationem. ita etiam, & in febribus natura paullatim insurgit aduersus materiam: vnde facit accessionem; aliquando totam reseruat materiam ad vnicam expulsionem, & nullam facit accessionem, vt in sinocha, & causone.* Tertia Adnotatio.

+ *Quòd vbi morbus habet accessiones, vel habet illas euidentes, vt tertiana, quartana quotidiana intermittentes, vel obscuras, cũ sunt continuæ. Euidens accessio fit cum pulsus manifesta contractione, rigore, horrore, aut frigore euidenti: at obscura, nec necessario habet frigus, nec pulsus contractionem: in putridis continuis adest semper manifesta contractio in inuasionem. Sed in Ecticis, potius distenditur pulsus.* Quarta Adnotatio.

+ *Quòd morbus, qui accessionibus caret, vel est peracutus, vel acutus. si fuerit peracutus nil dandum est per vniuersum morbum: si verò fuerit acutus tunc exhibere oportet, quod conuenit tempore sanitatis consueto: at si morbus habet accessiones, vel intermittit, vel non intermittit. si inter-* Quinta Animaduersio.

mittit cibare oportet in tempore intermissionis: si verò non intermittit in declinatione ipsius accessionis.

6. Animaduersio. ✝ *Quòd triplici de caussa cogitur Medicus nutrire in accessione; vel quia concidunt vires, vt in animi defectu, vel quando cibus non solum, vt alimentum exhibetur; sed vt remedium, vt in febri biliosa, temperamento ca*
10. Meth.3. *lido habitu corporis gracilis & rari qua ratione, Galenus nutrit in accessione, & parum ante illam: vel denique quando secunda accessio ita primam occupat, vt dubius sit Medicus, quo tempore cibare debeat, id verò accidit, vel quoniam secunda accessio inuadit prius, quam prima declinet, aut ita excipiat declinationem primæ, vt breuitas illius non sit satis ad cibi coctionem. Primus casus morbum peracutum facit, ideò per totum illius tempus nil dare oportet. Alter verò casus inediam quoq. exposcet perpetuam: quòd si necessitas dare cogat in accessione cibandum, idq; quàm longissimè à principio, nisi augumentum, & status seuiora habeant symptomata; tunc enim eligimus tempus. quo natura minus affligitur ad cibationem; Cæterũ tabulam subiunximus particulare tempus cibationis dipingẽs.*

7. Animaduersio. *Quòd accessio, quædam est ordinata, quæ seruat tempus determinatum, vt in tertiana, quartana & quotidiana quædam inordinata vt quæ nullum tempus determinatum habet. Hip. in prima textus parte omnem comprehendit accessionem: in altera verò eam quæ fit per circuitus, quæ ordinata est, in qua non solum licet cum adest abstinere sed & cum futura est. quod quidem tempus Medicus non potest cognoscere in ea, quæ sine ordine inuadit, idcirco saltim accessione præsente abstineat.*

APHORISMVS DVODECIMVS.

Accessiones, & constitutiones indicabunt &c.

CVM in aphorismo nono faciendam esse coniecturam, moneret, an virtus posset perdurare ad morbi vigorem, & in antecedenti considerandas accessiones, vt tum victus species, tum tempus cibandi cognosceremus: in præsenti modò aphorismo docet, quomodò tum status morbi, tum etiam accessiones particulares deprehendi possint. Connexio.

Status, seu morbi constitutio, eiusq. accessiones, ex morbo, anni tempore, periodorum proportionibus, & signis postea apparentib. dignoscuntur. Intentio.

Quoniam ex statu breuiori, vel longiori victus species deprehenditur, ex accessionibus tempus cibandi manifestatur. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima ponit signa, per quæ Mediens vniuersale, & particulare morbi tempus cognoscit: in altera verò, per quæ, & tempus vniuersale morbi, & illius exitus deprehenditur. Diuisio.

Illa, morbi constitutionem demonstrant, & illius accessiones, quæ pertinent vel ad naturam morbi, vel caussas, vel accidentia. Demõstratio.

Sed morbus, tempus, proportio periodi, postapparentia sunt huiusmodi. Ergo

Ista morbi statum, & illius accessiones ostendent.

Maior per se clara est, quia nil aliud est in morbis, quod ista possit indicare.

Minor declaratur, nam morbi nomine comprehendit illius essentiam, anni tempus caussa morbi est, proportio periodi, pars est ipsius morbi; postapparentia verò effectus illius.

Quòd constitutio hic significat tempus vniuersale morbi an breue, vel longum; accessio verò tempus particulare, quo inuadit, vtrumq. ex specie morbi, ac differentijs deprehenditur; cum enim dico phrenitidem, anginam, pleuritidem, febrem ardentem, breuem morbum significo; cum verò podagram artritidem, quotidianam, quartanam, longum: cum verò profero biliosum morbum, accessionem ad tertium, pituitosum quotidie, melancholicum ad quartum inuadere comprehendo. Prima Adnotatio.

Anni tempus, quoniam æstiui omnes morbi breuiores sunt, sicuti biemales longiores, quod quartanę exemplo Hip demonstrauit. Ex temporibus etiam anni, æstas tertianum paroxismum, Autumnus quartanum, Hiems quotidianum, Ver, quod sanguis in eo augeatur, non magis hunc, quàm illum. Sed ad anni tempus reducere oportet epidemias constitutiones, regionem victus præcedentis modum, temperiem, corporisque babitum; nam arbitratur Galenus Hippocratem vbi vnum, vel alterum ex his nominat, Altera Animaduersio. 2 Aph. 25.

breuitatis

breuitatis studio, reliqua subintelligenda esse.

Tertia Animaduersio. ✝ *Quòd proportio paroxismi est vnius ad alterum; vel quoniam citius corripit, aut tardius, vel, quod magis, aut minus durat; vel, quòd magis, aut minus affligat, aut æqualiter per omnia se habeat. Si igitur secunda accessio anticipat magis durat, & affligit, augetur morbus, & breuis erit, si eadem hora æqualiter duret, & affligat, stat morbus, & viget; vbi postponit, minus durat, & affligit, declinat. Hæc verò proportio magis indicat vniuersale tempus quàm particulare: potest tamen, & particulare ostendere, quoad horam inuasionis.*

Quarta Adnotatio. ✝ *Quòd signa, quæ in morbis apparent, vel necessariò, & semper morbum comitantur, & dicuntur pitognomonica, vt febris, vel tussis in pleuritide, alia verò non necessariò, quæ vel pertinent ad morbi magnitudinem, vel ad coctionem, & cruditatem, vel ad crisim, & perturbationem, quæ quidem omnia signa post apparentia vocat Hip. quòd plerunque post morbi principium visantur. Prima signa sub morbi specie comprehenduntur, & significant solum tempus vniuersale, vel particulare morbi: at secunda, & tempus vniuersale, & morbi euentum, vel salutarem, vel mortalem; verbi gratia in pleuritide dolor ad claniculam, breuem, ac periculosum morbum ostendit, sputum crudum longum, & periculosum; coctum verò breuem, ac securum. Sunt autem potentissima ad significandum coctionis signa quæ ab excrementis sumuntur sputo, scilicet, vrina alui fece, sudore, mucco. Præter hæc sunt actiones vitales in pulsu, & respiratione, animales in motu, ac sensu, quæ quidem, & tempus, & euentum morbi ostendunt.*

APHORISMVS DECIMVSTERTIVS.

Ieiunium Senes non decrepiti ferunt facillimè &c.

Connexio. CVM ad præscribendam victus rationem non solum virtutem, & morbi modum (de quibus hactenus dictum est) considerasset Hippocrates;

2. Acutorũ. *sed præter hæc ætatem, anni tempus, consuetudinem: ideò in præsenti accedit ad ipsam ætatem.*

Intentio. *Corpora quo fuerint generationi propinquiora minus ieiunium ferunt.*

Ratio intentionis. *Vt ostendat, quænam ætates sint magis, vel minus reficiendæ in morbis.*

Diuisio. *Potest diuidi aphorismus in quattuor partes, iuxta quattuor etates, quas ad inuicem comparat, quamuis ex omnibus vna efficiatur conclusio supra prolata.*

Demõstratio. *Corpora, quæ citius in famem incidunt, & ab illa magis læduntur, difficilius ieiunium ferunt.*

Sed quo corpora magis propinqua sunt generationi, citius in famem incidunt,

cidunt, & ab illa magis lęduntur. *Ergo*

Corpora, quo sunt generationi propinquiora minus ieiunium ferunt.

Maior est certa. Minor ostenditur, tum ex parte efficientis, tum etiam materiæ; nam efficiens calor (ex sequente aphorismo) maior est illis, qui sunt ortui proximiores, corpus illis etiam magis consumitur, quia humidius, & rarius.

+ *Quòd ætates distinguuntur secundum variationes, quæ fiunt in corpore nostro, quo tempore viuit; quæ quidem variationes cum secundum diuersam considerationem, plures sint, aut pauciores; ideo ætates quoq; non vnam diuisionem sortiuntur. Aliquando .n. diuisio fit in duas quo pacto Hip in sequenti aphorismo increscentem, & decrescentem: aliquando in quattuor, vt in hoc pueritiam, adolescentiam, consistentiam, & senectutem, est autem Pueritia ab ortu ad seminis, vel menstruorum emissionem; Adolescentia verò ab eo tempore omne spacium, quo homo crescit, Consistentia autem totum illud spatium, quo sensibiliter homo in eodem statu manet, Senectus verò cum declinat. Et quemadmodum quattuor sunt anni partes que in plures diuidi possunt, ita etiam vnaquæque istarum ætatum in pluries partiri potest.* Prima Animaduersio.

+ *Quòd duplex est temperamentum, alterum natiuum, alterum verò, quod per ætates acquiritur. est enim pueritia calida, atque humida quoad primam partem; calida autem, & sicca quoad alteram partem. Adolescentia verò temperata. Consistentia frigida, & sicca. Senectus frigida, & humida. Quæ duplex temperies indicatur in hoc aphorismo ab Hippocrate ætatiua in parte aphorismi, Naturalis verò per ea verba [& qui vividiori sunt ingenio præditi:] quibus verbis indicat ętatiuum temperamentum à naturali distingui.* Altera adnotatio.

+ *Quòd ætates non certo annorum numero describi possunt, nam alij citius, alij tardius pubescunt, vigent, aut senescunt ob varias naturas, regiones, aliasue caussas; nihilominus solent assignari ætatis annorum numerus, vt pueritiæ decimusquartus annus, Adolescentię vsque ad quadragesimum eo numero quo vtitur hic Hip. Consistentia ad quinquagesimum à quo tempore Senectus incipit vsque ad vitæ finem.* Tertia Animaduersio.

+ *Quòd comparatio, quæ fit inter ætates ad ferendum ieiunium in hoc aphorismo, vel potest fieri in eodem homine, vt Petrus minus feret ieiunium Puer, quam Adolescens, & Adolescens, quam consistens; vel potest fieri comparatio ad diuersos homines, vt Petrus magis ferat Ieiunium Puer, quam Paullus adolescens. Hip intelligit facta comparatione in vno, eodemq. homine; quia non esset vera sententia comparatiuè facta ad diuersos; quoniam fieri potest, vt Petrus puer magis ferat ieiunium, quam Paullus iuuenis non ratione ætatis, sed temperamenti natiui.* Quarta adnotatio.

+ *Quòd senectus duplex est, altera prima, quæ cruda dicitur, altera vltima,* Vltima Animaduersio.

ma, quæ decrepita. Rursus ferre ieiunium, vel intelligitur quod tardius quispiam famescat, vel quod cibi paucitatem ferat. Primo modo accepto ieiunio primi senes facilè ieiunium ferunt; secundo modo vltimi, quoniam ætas vltima paucum admodum assumit cibum: ideò citius in famem incidit. Quare decrepiti paucum, & sæpè sunt nutriendi.

APHORISMVS DECIMVSQVARTVS.

Qui crescunt plurimum habent, &c.

Connexio. *CVM in superiori aphorismo Hippocrates statueret magis esse reficienda corpora, quo propinquiora sunt generationi. In hoc caussam affert, ita, vt respectus huius aphorismi ad superiorem sit caussæ, ad effectum.*

Intentio. *Eadem est, quæ in superiori aphorismo, qui crescunt plus nutriendi sunt.*

Ratio intentionis. *Eadem, quæ in superiori, vt magis in morbis nutriamus crescentes, quàm decrescentes.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes; in quarum prima ponitur intentio, & caussa intentionis; in altera verò à signo probat assumptum.*

Demonstratio. *Qui plurimo abundant innato calore plurimo egent alimento.*
Qui crescunt plurimo abundat calore innato. Ergo
Qui crescunt vberius nutriendi.

Maior ab Hippocrate probatur, quoniam nisi cibus præstò adsit, in his, qui multum habent innatum calorem corpus consumitur.

Minor à signo probatur; quoniam, qui crescunt febribus acutis, magis, & facilius corripiuntur, non item senes, quòd in illis calor abundet, in his verò deficiat.

Prima Adnotatio. ✝ *Quòd duplex est calidum in nobis; alterum quidem in membrorum substantia, quod radicale dicitur, & primogenium, omniumq. operationum caussa; alterum elementare, ex temperie elementorum conflatum, quod primum illum calorem excitat. Quò igitur corpus generationi propinquius est, magis habet de primo illo calore, seu humido. Ratio est; quia minus est exsiccatum: ideo plures etiam operationes facit. in vtero format nutrit auget. Extra vterum verò (dum crescit homo) nutrit, & auget: cum autem decrescit, nutrit solum. At maior est calor, qui plures edit operationes.*

Altera Animaduersio. Lib. de Nat. Pueri. ✝ *Quòd calidum illud innatum primum, seu portio ignis cœlestis concurrit cum reliquis elementis ad nostri corporis generationem. Huiusmodi calidum in semine latitans spiritum gignit tamquàm suæ operationis instrumentum. Formato homine, maxima pars eius in corde remansit, nec non in singulis membris suaquæque portio fixa, per quam viuunt, & dicitur calidum*

dum fixum; imprimitur quoque in sanguine calor, & in membris à Corde, quod dicitur influens; quare factum est, vt calorem innatum, & in semine, & in spiritu, & in membris, & in sanguine ponant Medici; est.n. in semine, & spiritu illius, & sanguine menstruo, tamquàm in principio; in Corde, vt in fonte, in sanguine, vt in pabulo.

Quòd sanguis teste Hip in se non est calidus, sed calefit à membris; quam sententiam recipit Arist. scribens calidum esse sanguinem non suo calore, sed extraneo: simpliciter autem non esse magis calidum, quàm frigidum; est enim succus alimenti, qui quidem in se non ita calet; sed sumit ebullientem calorem ex Corde, & Hepate. Tertia Adnotatio. Lib. de Corde 1. de par tib. anima. lium c. 2.

Quòd sanguis in nobis duplicem habet differentiam; quidam enim est magis crassus, & frigidior ab Hepate prognatus; alter calidior, & tenuior, in Corde contentus. Primum appellat Hippocrates pituitam. Alterum verò Bilem: ex quo fit, quòd passim affirmet, corpus nostrum ex Bile, ac Pituita constari, morbosque proinde omnes ex pituita, & Bile gigni. Quarta Animaduersio.

Quòd multipliciter dici potest aliquid calidius, substantia scilicet, quantitate, qualitate, robore, & tactu. Substautia innati calidi maior est in pueris; quoniam minus consumpta, quantitas duplex, multitudinis, & extensionis. Pueri multitudine calidiores, extensione verò frigidiores. Qualitas duplex, vna caloris simpliciter, vt calor est; altera, vt in ratione innati, quæ mitis est. Primo modo, pueri minus calidi sunt, quàm Iuuenes; altero verò modo calidiores. Efficacia duplex, caloris in ratione innati, per quod sanguificat, & coquit in ratione caloris, per quod attenuat, & calefacit. Primo modo calidiores sunt Pueri. Altero verò Iuuenes. Tactu, seu ad apparentiam, æqualem habent calorem pueri, & Iuuenes. Quinta Animaduersio.

Quòd cum dicimus Pueros magis reficiendos esse, quàm Iuuenes duplicem habet intellectum, vel absolute, vel in comparatione ad Corpus. Primo modo falsum est; quoniam multo magis assumunt cibi Iuuenes, quàm Pueri. Altero modo verum est quod Pueri pro ratione sui corporis magis sunt nutriendi, quam Iuuenes. 6. Animaduersio.

Quòd Senes minus corripi acutis morbis, quemadmodum verum est, ita magis periclitari ex illis rationi est consonum, iuxta illud, minus periculosas esse ægritudines cognatas, quàm dissimiles. 7. Animaduersio.

APHORISMVS DECIMVSQVINTVS.

Ventres hieme, & vere natura, &c.

CVM in præcedentibus duobus aphorismis ætates considerasset, prout alimentum magis, vel minus indicant. Nunc in eam considerationẽ anni tẽpus assumit, quippe quod in nutritione suã quoq; habeat prærogatiuã. Connexio.

 Hieme,

Intentio. *Hieme, ac vere plus nutrire oportet, quàm in alijs temporibus.*

Ratio intentionis. *Vt per illud tempus non solum sanos, sed etiam ægros magis alamus.*

Diuisio. *Aphorismus in duas partes secatur, in prima intentionem, & caussam illius assignat; in altera verò à signo probat assumptum.*

Demonstratio. *Quo tempore plus est in nobis innati calidi, magis nutrire oportet.*

Sed hieme, ac verè plus est in nobis innati caloris. Ergo

Hieme, & vere magis nutrire oportet, quàm in alijs temporibus.

Maior probatur ab Hip. nam nisi eo tempore multum detur alimenti corpus consumitur, calore absumente seipsum: quod indicant Athletæ, & pueri, qui non alia ratione plurimum alimenti assumunt, quàm quod calido multo abundent.

Minor ostenditur, non solum ratione temporis pellentis calorem ad uiscera, & vnientis, sed ratione longissimi somni, quippe qui maximè reparat

6. Epidem. *natiuum calorem à vigilia dissipatum vnde Hip. somnum, & cibum visceribus, veluti laborem articulis, & carnibus maximè conferre statuit.*

Prima Adnotatio. *Quòd per [ventres] intelligit non solum stomachum, sed viscera omnia, quæ ipsum vallant. quamuis verè per [ventres] caput, Thoracen, & abdomen intelligere possimus, vt pote hieme, ac vere magis calentia, nec non etiam per somnum. Quare non solum primam, sed alteram, & tertiam coctionem magis perfici dicimus per somnum, & hiemem, quàm per æstatem, & vigiliam; nam quamuis per somnum cerebrum refrigetur, & partes externæ magis frigeant, quàm internæ, ex spiritu tamen in membris quiescente per somnum, & non dissipato, magis commonetur coctio, accedit fomentum à partibus internis transmittentibus ad externas.*

Altera Animaduersio. *Quòd calidum innatum in ratione innati, maius est in hieme, & per somnum, quàm in æstate & per vigiliam; at in ratione caloris, minor; idẽ est, ac si dicas calidum auctum secundum quantitatem hieme; secundum verò qualitatem, æstate. Hinc fit, vt pulsus, non fiat frequentior hieme, quàm æstate. Hinc etiam fit, vt multa hieme gignatur pituita, verum hæc non arguunt calorem diminutum in quantitate, sed potius in qualitate. primum assumit Hip. hic, non alterum.*

Tertia Animaduersio. *Quòd duplex est corporis habitus, alter quidem carnosus, & quadratus; alter verò gracilis, & debilis. Rursus calidum innatum duplex fixum in membris, influens in sanguine, ac spiritu. Hæc sententia vera est in carnosis; quia gracilia animalia, & exanguia, vt reptilia vincuntur à frigore. Vnde rectè dicitur ab Hip. [Naturarum alias ad hiemem, alias*

2. Aph. 2. *ad æstatem bene se habere.] Ideo naturæ calidæ ad hiemem bene se habent; frigidæ verò ad æstatem. Rursus est non de calore fixo; hic enim numquam augetur, sed minuitur; sed de calore influenti; qui quidem est in sanguine, ac spiritu.*

Quarta Adnotatio. *Quòd mensura alimenti non est sumenda absolutè, vel à maiori, vel minori*

novi resolutione, sequeretur enim per hiemem esse minus dandum, sed pgnes caloris copiam; quæ quidem non solum maior est in hieme, & ideò magis consumens vndique; sed sensibilia excrementa, quæ per aluum, & vrinas secedunt copiosiora. Adde ex sententia Galeni validum esse calorem hiemis, etiam per densiorem cutim attenuatum admodum excrementum insensibiliter expelli validissime.

✝ *Quòd somnus longior, vel ita intelligitur, vt sit multus non interpolatus, & suauis, vel quod sit frequentior, leuis, ac turbulentior. Primo modo hieme somni longiores. Altero verò in æstate, in qua homo pronus est magis ad somnum, sed non est ita tranquillus, ac longus, vt in hieme.* Quinta Animaduersio.

Quòd anni tempora Astrologis quattuor numerantur iuxta quattuor Zodiaci puncta, duo scilicet Aequinoctia, quæ faciunt ver, & Autumnum, duo verò Solstitia, quæ constituunt hiemem, atq; æstatem. Hip. verò non ita diuidit anni tempora; sed pgnes ortum atq; occasum stellarum insignium. Ver scilicet ab Aequinoctio verno ad Pleiadum ortum. ab Ortu Pleiadum, ad Arcturi ortum, æstas. ab Arcturi verò ortu ad Pleiadum occasum, Autumnus. à quo tempore, vsque ad æquinoctium vernale, extenditur hiems. Qua ratione fit, vt Autumnus, & Ver ad duo Menses fere extendatur vnusquisque; estas, & hiems ad quattuor menses. Ex quo fit, vt æstas in duas partes diuidatur Oram, & Oporam. Hiems verò in tres, Sementam, Brumam, atque infertionem. 6. Adnot.

APHORISMVS DECIMVSSEXTVS.

Victus humidus febricitantibus, &c.

CVM in præcedentibus aphorismis victum considerasset Hip. vt contra indicatur à morbo, nunc illum contemplatur quatenus ab eo indicatur, alimentum enim, vt alimentum, morbus respuit, vt remedium verò indicat. Connexio.

Duas habet conclusiones aphorismus. Prima est Intentio.

Victus humidus omnibus febricitantibus vtilis.

Altera est. Victus humidus pueris, & assuetis confert.

Vt ponat prærogatiuam victus humidi, & vt ostendat particulari exemplo curationem per contraria, sicuti conseruationem per similia fieri oportere. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes. In prima prærogatiuam humidi victus exprimit, quatenus indicatur ab omni febri: in altera verò quatenus indicatur à re naturali ætate scilicet, & consuetudine. Diuisio.

Victus qualitas morbo contraria esse debet. Demõstratio primæ cõclusionis.

Sed victus humidus omni febri opponitur. Ergo

E ij Victus

Victus humidus omnibus febribus conuenit.

Maior manifesta est, Contrariorum enim contraria sunt remedia.

Minor probatur; quia calor febrilis siccus est, veluti econtra natiuus humidus: ideò ab alimento humido oppugnatur magis, quàm à frigido.

Demóstratio alterius cóclusionis: *Naturalia seruanda sunt similibus.*

Aetas, & consuetudo sunt naturalia. Ergo

Similibus seruanda. Cum verò pueri humidi sint naturaliter, humidisque assueti. Hinc fit, vt illis sit aptissimus victus humidus.

Maior est principium artis, quia similia à similibus conseruantur.

Minor probatur; nam ætas nobis est connaturalis; assuetudo autem est altera natura, vel cum ea confunditur: id. quod exemplo macrocephalorum declarauit Hippocrates. Cum.n.gens illa à principio arte capita acuta pueris efformaret progressu temporis, natura illis similia procreabat, veluti conspiranti cum assuetudine.

Li.de Aere, Aque &c.

Prima Animaduersio. *Quòd calor febrilis naturali contrarius est; quia primus acris est, alter verò mitis. Primus humectat; alter autem exsiccat. Hinc fit vt magis calori febrili opponatur humidum, quàm frigidum; nam quamuis siccitas non sit de essentia caloris extranei, & febris, vt morbus (neque.n. semper ratione siccitatis actiones in febre læduntur,) tamen in ratione caloris extranei, magis illi aduersatur humidum, licèt absolutè in ratione caloris, frigidum. Cum verò calorem febrilem non absolutè consideret Hippocrates, sed vt respicit natiuum. hinc fit, vt potius victum humidum, quàm frigidum nominet in aphorismo. licet, & frigidus febri opponatur.*

Altera adnotatio. *Quòd febrilis calor duplex est alter simplex, quippe qui in calore consistit præter modum aucto, nullamque dispositionem sequens; alter, qui sequitur dispositionem corporis, vel putridam, vel malignam, vt qui sequitur obstructionem, inflammationem, aut insignem putredinem. Prima dicitur ab Auicenna febris morbus; altera verò, febris accidens. Cum igitur Hippocrates dicit, humidum victum omnibus febribus competere, intelligit de febri morbo non complicata cum alio affectu, seu caussa requirente exsiccationem. nam in maligna, atque hidropis febre humidus victus non conducit, quoniam in complicatis, affectus ratio habenda eius, quod magis vrget.*

Tertia Animaduersio. 6.Epidemiorum. *Quòd ex hoc aphorismo colligitur febrem quo simplicem, magis seruat naturam, maiorem victus copiam exposcere. vnde accusat Hippocrates, Prodicum, inedia, & laboribus febricitantes interimentem, quod inedia sit febri inimica, vt siccæ passioni. Vnde siccas, ac squallidas naturas in febribus Galenus ocyssime nutriendas docet, nisi ex obstructione, vel inflammatione accendatur febris.*

Quarta adnotatio. *Quòd qualitas alimenti duplex consideratur. prima in calido. frigido, humido, atque sicco; Altera verò quod aperiat, vel incidat, vel roboret.*

Hippocrates

Hippocrates primum qualitatem aſſumit, quàm morbo opponit; ſed, & ſecundas qualitates inde opponendas eſſe cauſis morborum colligitur, vt obſtructioni aperientes, craſſis attenuantes, lentis incidentes cibos opponamus.

Quòd victus duo Medicis ſignificat, vel cibum, & potum; vel regimen in ſex rebus non naturalibus. Primum intendit Hippocrates in aphoriſmo; vera tamen eſt ſententia in ſecundo, quia febri non ſolum competit alimentum humidum, & pueris; ſed alia, quæ humectant, ſomnus, quies, aër, humidus, fomentum balneum, vnctio. Quinta Animaduerſio.

Quòd victus humiditas duplex eſt, alia per ſe; alia arte comparata, de vtraque intelligit Hippocrates, non ſolum enim preſtat cibos exhibere quippe qui actu ſint humidi in febre ſed qui potentia; quod vtrunque eſt in ptiſana; ideo maximè laudatur ab Hippocrate. Quamobrem Medici excogitauerunt Iura, Conſumpta, Deſtillata, Expreſſa, Piſta, cæterique huius generis ad febres vtilia, cibos efficientes ſorbiles, ac potabiles. 6. Adnotatio. 1. Acutorũ.

Quòd victus humidus multas habet prærogatiuas. Primo acutis morbis conuenit, quia omni febri confert. Deinde verò eſt naturę familiaris; nam humido viuimus, & nutrimur. Tertiò facilè apponitur, diſtribuitur, & vnitur quantum in ſe eſt; licet per accidens aliquando ſiccum citius conficiatur, quàm humidum, vt in ſicca natura. Vnde iubet Hippocrates Iuuenibus dandum eſſe cibum impermutatum: & quamuis in aſſimilatione, quæ quidem eſt vltima tranſmutatio, citius à ſicco membro tranſmutetur ſiccum alimentum, ea ſaltem ratione victus humidus citius alit membrum ſiccum, quia velocius tranſit, alias præparationes, chiliſicationem; ſanguificationem, diſtributionem, & aglutinationem. 7. Animaduerſio. Lib. de Alimento.

Quòd intemperies, quæ ſunt naturales, vt quæ adueniant ratione ætatis, atque conſuetudinis, ſeruandæ ſunt per ſimilia, dummodo tantus non ſit exceſſus, vt homo de valetudine queratur; tunc enim paullatim tranſmutandæ. Pueri igitur humiditas conſeruanda; ſed ſiccitas, & frigiditas ſenis reducenda; vtraq; enim naturalis; ſed in ſene excedit, non in puero: intemperies autem præter naturam ſemper contrarijs tollendæ. 8. Animaduerſio.

APHORISMVS DECIMVSSEPTIMVS.

Quibus ſemel, aut bis, plus, minusuè &c.

C*VM hactenus Hippocrates de alimento multa diſputaſſet penes formam vniuerſalem ipſius morbi. Nunc de illo agit in particulari docens, quomodo victus partiri debet in morbis.* Connexio.

Medicus vltra conſiderationem victus vniuerſalem particularem quoq; eius formam perpendere debet. Intentio.

Quoniam

Ratio intentionis. *Quoniam non satis est determinare victus speciem, cuique morbo competentem; sed perpendere per singulos dies, quando plus, aut minus, quandò semel, bis, aut pluries nutrire conueniat.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes, in quarum prima suam proponit intentionem explicans, in quibus consistit modus ipsius victus particularis, quatenus à virtute sumitur, & à morbo: In altera verò nonnulla addit, quæ maximè conducunt ad illius inuentionem.*

Demonstratio. *Id, quo ignorato perfectè nutriri ęgri non possunt, debet à Medico cognosci.*

Sed sine forma victus particularis non possunt perfectè nutriri ægrotantes. Ergo

Forma victus particularis, vltra vniuersalem illius considerationem, debet expendi à Medico.

Maior per se clara est. Minor probatur, quoniam virtutis variatio, ac morbi per singulos dies, variam victus partitionem indicat.

Prima Adnotatio. *Quòd victus modus particularis, tria considerat de alimento, vel quòd magis, aut minus nutriat: vel quòd paucum, aut multum sumatur; vel quod semel, aut pluries detur. Duo prima illis verbis comprehendit, quibus plus, aut minus.*

Altera Animaduersio. *Quòd modus hic cibandi particularis à duobus sumitur ab Hipp. Primum à coniectura, quæ fit de duratione virtutis ad morbi vigorem, & est principale. Alterum, quod sumitur à tempore, regione, ætate, & consuetudine, quòd minus est principale; vtrumque conatur explicare Galenus; sed in primo ponit fundamenta, ac præcepta, quæ, & confusa sunt, & etiam partim falsa; quod enim supponit, constantem virtutem posse stare cum defectu, vel corruptione maligna, nequaquam admitti debet in morbis acutis; neque etiam in febre diaphoretica acuta (cuiusmodi sunt acuti ex defectu) consistere virtus potest, vt secundo Acutorum tradit Hip. appellans istas debilitates ex vasorum euacuatione: nec in pestilenti febri constare virtus potest. Propterea nos duas tabulas subijciemus, in quarum prima ostendemus, quomodo nutriri debeat ęger sumpta indicatione à virtute, & morbo: in altera verò, quo pacto à reliquis tempore scilicet, regione, ætate, consuetudine, ac temperamento.*

Virtus

Virtus
Constans
cum defectu
ait Galenus. in hoc casu dandum multum sepè
Sed casus hic est impossibilis, quoniam ista est debilitas ex vasorum euacuatione.
cum abundantia
sanguinis Plethora
Parum
Parum nutriēs
rarò
Hic tamen citissimè vacuandum, ne πληθώρα transeat in κακοχυμίαν.
Aliorum humorum κακοχυμία.
Parum
Pauci nutrimenti.
Rarò.
Si turgēt humores statim vacuandi.
Si crudi sunt, ac firmi, coquendi prius.
Cum corruptione.
perfecta, & est casus impossibilis.
imperfecta
Parum
sæpe
Attēperans.
hic tutius vacuare.
Debilis
Cum defectu
Parum
Boni succi
sæpè.
Cum πληθώρα
Parum
Pauci nutrimenti
Rarò.
Hic vacuandum missione sanguinis, non enim cum multo sanguine virtus debilis esse potest, nisi per oppresionem.
Cum κακοχυμία
Parum
Rarò
Pauci nutrimenti.
Hic purgatio necessaria in principio turgenti humore.
Coctione apparente in quiete, atque Crudo.
Cum corruptione.
Perfecta
Parum
nutriēs
sepe
Hic necessaria purgatio in principio.
Imperfecta
Parum
Sæpe
Attemperans
Hic Hepicrasis requiritur.

- Parùm, & sæpè
  - Aestas.
  - Regio calida, sicca
  - Autumnus,
  - Consuetudo
  - Biliosi
  - Rari habitus
  - Pueri.
- Parùm, & raro
  - Autumnus in debili,
  - Regio humida.
  - Primi senes
  - Densi habitus
  - Frigidi, sicci,
  - Assueti.
- Multum, & sępè
  - Pueritia
  - Regio calida, humida,
  - Temperies similis
  - Autumnus in forti
  - Assuetudo.
- Multum rarò
  - Hiems
  - Iuuentus
  - Regio frigida.
  - Temperies calida
  - Habitus densus
  - Assuetudo.

Tertia Animaduersio. (vide pag. 24) + *Quòd virium debilitas duplex est in morbis ex secundo Acutorum; altera, quæ prouenit ex vi morbi; altera, quæ oritur ex vasorum euacuatione. Quæ ex vi morbi oritur, habet caussas, vel plenitudinem, vel κακοχυμίαν, vel putredinem. Quæ verò ex vasorum euacuatione, spiritus, atque humorum consumptionem. Prima debilitas semper respuit victum, præter quàm si fiat à vehementi corruptione; quo casu nutrimur; quia timor est, ne virtus peruenire possit, neque ad morbi vigorem. At altera debilitas semper indicat victum.*

Quarta Adnotatio. *Quòd circa consuetudinem Antiqui plus cenabant: in prandio verò parum nutrimenti sumebant; quinimò multi semel in die nutriebantur. Nunc verò aliqui plus prandent alij bis, sed ter, & pluries; qui quidem omnes cum ęgrotant ea ratione nutriri debent, nisi quid prohibeat.*

Quinta Animaduersio. *Quòd ad victus modum potest reduci præparatio, condimentũ, atque ordo. Præparantur autem cibi, elixatione, assaxione, & frixione: condiuntur verò aceto, sapa, sale, oleo, atq. melle. In acutis morbis sola elixa ferè conueniunt. Neque debet esse auarus Medicus in gratificatione, quę pertinet ad sapores, maximè salis. Conuenit quoque acetum in acutis,*

sed

sed conuenientior est Limonis succus, maximè biliosis, ac malignis febribus. Mel raro debet, … Medicus in acutis, quia biliosum admodum. Ordo parum facit, quoniam vnica cibi species sufficit in acutis morbis.

APHORISMVS DECIMVSOCTAVVS.

Aestate, & Autumno cibos &c.

CVM *superiori aphorismo de partitione cibi egisset, & proposuisset dandum esse aliquid tempori. Ideo in præsenti explicat quomodo anni tempus ad ipsam partitionem conducat.* Connexio.

Aestate, & Autumno cibi copia difficillimè fertur; hyeme verò, ac vere facillimè. Intentio.

Vt demonstret æstiuo tempore, atq. autumnali paucum, & sæpè alendos ægros; quoniam copia cibi difficilè fertur. Contra verò hyeme, & vere, multum & rarò, quoniam cibi copia facilè fertur. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes: in quarum prima docet quomodo nutriendi sint ægri æstate, & autumno: in altera verò quomodo hyeme, & vere. Diuisio.

Quo tempore plus est innati calidi facilè fertur cibi copia. Demonstratio.
Sed hyeme, & vere multa inest copia caloris. Ergo
Tunc temporis facilè fertur cibi copia. Et à contrario difficilè Aestate, & Autumno.

Maior propositio perspicua est; quia multus calor multam cibi copiam suffert.

Minor est aphorismus 15. Ventres hyeme, & vere calidissimi.

Quòd quemadmodum ex aphorismo 15. potest huiuscemodi sententia probari, tamquàm à caussa ita ex hoc aphorismo, tamquam ab effectu demonstrari potest ille. Nam vbi multus est calor facile, vbi verò paucus difficile fertur cibi copia, & vbi difficile fertur cibi copia, paucus calor, & vbi facilè multus. Prima Animaduersio.

Quòd non solùm melius superatur alimentum in hyeme, quàm æstate, sed errata, quæ fiunt in victu ob nimiam satietatem facilius hyeme, & vere, quàm alijs temporibus corriguntur. quod incidat verbum illud cibi copia; neque solum peccata quantitatis, sed qualitatis ipsius victus, quando est naturæ humanæ contraria, vt in venenatis facilius vincuntur in hyeme, quamuis quoad expulsionem citius in æstate, corrigantur; tamquam in tempore ad vomitum aptissimo. Sed in corpore si maneat venenum magis superatur hyeme, quàm æstate. & diutius viuit homo eo tempore, si moriturus est. Altera adnotatio.

Quòd nutrimentum non solum in maiori copia hyeme, ac vere sumendum, Tertia Adnotatio.

De victu privatorum. De Aere, Aquis, & locis. *dum, sed solidum, ac densum magis, & potius assum, quàm elixum. Potus verò quàm paucissimos; & meracissimos. Sed æstate contra multum bibere, atque dilutius, paruum autem comedere; neque enim fieri potest, vt multum bibamus, & comedamus, nam potatores non multum edunt, & econtra.*

Quarta Animaduersio. *✝ Quòd appetentia vehementior est, & velocius aduenit homini in hieme quàm in æstate, ob potentiam caloris; supposita tamen eadem cibi substantia, quantitate, ac præparatione: verum, quia hieme comedimus magis, quàm æstate, ideo fit, vt citius appetamus tempore estiuo.*

Quinta adnotatio. *✝ Quòd facilius fertur cibi copia hieme, quàm in vere, quod quidem Hippocrates in hoc aphorismo concedit facta comparatione ad mediam, atque vltimam partem ipsius veris. Præterea licet ratione temporis multum in verè dandum sit: attamen ob plenitudinem iubet Galenus parcius nutriendum: in autumno verò cum sit tempus varium, & inæquale, si vires sint debiles, vt in æstate, nutrimus. At in robustis plus damus.*

6. Animaduersio. *Quòd hic aphorismus differt à 15. quoniam ibi absolutè respicit quantitatem victus; hic verò partitionem. Deinde ibi æqualiter nutriendum esse hieme, & vere. Hic verò magis hieme. Tertiò ibi continetur caussa plus, aut minus nutriendi, hic verò de tollerantia maiori, vel minori.*

7. Adnot. 3. de Caus. Puls. 6. *✝ Quòd virium robur maximum putauit Galenus tempore veris. Quare consequitur, vt magis vere, quàm hieme alendum sit. Dicendum est, quamuis robur virium eo tempore sit maximum, tamen ob timorem repletionis minus dandum; nec verò illud recipiendum est, facultatem naturalem hieme robustiorem, vitalem verò in vere, cumque magis cibo indigeat naturalis, quàm vitalis; ideo magis hieme dandum; quoniam calor cordis, non tantum hepatis maior est hieme, quàm æstate.*

APHORISMVS DECIMVSNONVS.

Quibus per statos circuitus &c.

Connexio. *CVM præter dicta in antecedentibus accessionum circuitus ad partitionem victus conducat: ideo in præsenti aphorismo illos in considerationem adducit atque in memoriam reuocat.*

Intentio. *Neque cum adest accessio, neque cum futura est quidquam exhibere oportet.*

Ratio intentionis. *Quoniam accessionum periodi tollunt cibum; ideò contingere potest, vt qui alioqui paruum, & sæpè essent nutriendi ob illorum frequentiam, paruum & rarò cibentur, vel etiam plus, minusue.*

Diuisio. *Breuitas aphorismi diuisionem haud patitur nisi quis illius partes duas efficere velit, ita, vt in prima nil dandum præsente accessione: in altera*

verò

verò neque ante accessionem.

In accessione natura magis, quã vnquàm est tristis, & oppugnata. Ergo Cum per circultus morbi fiunt nil dare, neque cogere in accessione, & prope eam. Demonstratio.

Antecedens clarum, & apertum est, quoniam accessio dicitur deterior morbi tempus.

Consequens deducitur, quia tunc temporis natura cibum corrumpit, atque incoctum relinquit.

Quare, seu quis iam præsente accessione, seu parum ante illam victum det, magnoperè lædet naturam, & morbum augebit.

Quòd non solum nil dandum in accessione, & parum ante illam: sed neque cogendum ægrotum, vt sumat. Dictum propter imperitos Medicos, qui non distinguentes debilitates in morbis, in accessione, non solum cibum exhibent; sed cogunt; in accessione enim æger afflictus apparet plerumque ob vim morbi. Quòd si resoluatur, vt in febribus purè biliosis, temperaturis siccis, ac ventriculi sensilis; in his non solum dare ante accessionem, & in ea, sed cogere licet. Prima Animaduersio.

Quòd iudicium duplex est alterum particulare, quod in vnaquaq. fit accessione, alterum vniuersale totius. Primum indicat morbum, quoad partem; alterum verò quoad totum. est autem indicatio Hippocrati, cum morbi vel tolluntur, vel remittuntur, vel augentur per celerem mutationem; quippe quæ non nisi in die accessionis fieri potest, iuxta illud. [Quibus quotidie rigores fiunt, eodem die febres soluuntur.] Altera Animaduersio. 4. Aph. 63.

Quòd verbum illud [a limere] duo nobis significare potest; vel cibi, vel materiei morbificæ ablationem. & quamuis mens Hippocratis sit de cibo, rectè tamen, & ad humorem accessionem inducturum referri potest; nam licet materiam ante accessionem leuiter vacuare clisteri, glande, aut vomitu; nec verò solum id; sed, & medicamentum purgans in dies accessionis aliquando exhibere conuenit, in longa, ac pertinaci febre, qualis est Quartana, vt placuit Auicennæ, multisque alijs Medicis insignibus, veluti experientia comprobatum. Tertia Animaduersio.

Quòd circuitus quidam sunt ordinati certa quadam die, vel hora repetentes, alij sine ordine inuadunt. Ordinata accessio Hippocriti multiplex, quotidiana, tertiana, quartana, quintana, septana, nonana. Quò fit, vt circuitus ordo absolutè ab humoris putrescentis proprietatem referendus non sit; alioquin tres essent circuitus tantum iuxta humores tres (sanguis enim accessionem non facit) sed neq. ad humorum copiã minorem, vel maiorem; quia pauca bilis quartanum faceret circuitum, sed ad actionem naturæ, ac putredinis qualitatem; natura enim mouet vt plurimum de tertio in tertium: ideo omnis accessio quantum in ea est tertiana fit quia de tertio in tertium mouere solet. At humoris diuersitas in essentia, quanti- Quarta Animaduersio.

 tate,

tate, modo putredinis, naturæ impetum vincit. Sed hæc ad aliud tempus
In Epidemio. *reseruanda sunt. Illud tamen notat Hippocrates istorum circuitum, pessimum esse quintanum, quippe qui tabidos antecedens, vel superueniens occidat; sicuti, & semitertianus.*

Quinta Animaduersio. *Quòd hic aphorismus differt ab vndecimo. Primum, quòd ibi solum docet tempus particulare exhibendi cibum, hic verò ad partitionem illius, eum adducit, ibi solum abstinendum à cibo, cùm adest accessio; hic etiam ante illam; ibi solum adimendum alimentum; hic verò non id tantum, sed neque cogendum.*

6. Adnotatio. *Quòd in morbis circuitus quidam sunt perpetui, alij verò minime. circuitus non perpetuus est tertianus, vel quartanus, quoniam non omnis morbus ita exacerbatur, perpetuus circuitus in omni morbo adest; illum*
6. Epidem. *verò indicauit Hippocrates esse ad vesperam; quoniam inter horas dici ad illud tempus magis exacerbatur morbus; vesperum verò intelligit non solum post meridiem, sed primam noctis partem; quare perturbationes potissimum ad noctem perpetuò fieri scrisit. Galenus verò tempora anni quattuor, quattuor diei temporibus confert, ita vt matutinum tempus veri, meridies æstati, vesperum autem autumno, nox verò hiemi comparetur.*

APHORISMVS VIGESIMVS.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt &c.

Connexio. *CVM in secundo, & tertio aphorismo huius libri Hippocrates, de qualitate, & quantitate euacuationis tractasset, interpositis sententiis de victu; docet in præsenti, an Medicus vacuare debeat, nec ne.*

Intentio. *Natura rectè operanti Medicus nil moliri debet.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus cognoscat, an sit operandum, vel potius totum negotium naturæ committendum; est enim primus actionis scopus, an agendum, de quo hic tractat Hippocrates, & per consequens an euacuandum.*

Diuisio. *Hæc sententia, cum vnica sit conclusio, diuisionem non admittit, quare indiuisam eam reliquimus.*

Demonstratio. *Medicus non debet operari cum noxa.*

Sed si quid molitur Medicus, natura rectè operanti semper nocet.

Ergo

Medicus nil debet moliri, natura rectè operanti.

Maior est per se clara, atq; aperta. Minor verò probatur; quia si Medicus facit aliquid, vel naturæ opus impedit, vel auget (supponimus enim perfectam naturæ operationem;) at quocumque modo nocet, si impedit retrocedens materia partes principes occupabit cum vita discrimine; si auget virtutem exhaurit vltrà modum euacuans.

Quòd

✝ *Quòd iudicium dicitur repentina in morbis mutatio, & magna, atq. spontanea, nomine translato à iudicio, quod fit in foro. Dicitur mutatio repentina; quia, quæ paullatim fit in morbis mutatio non est crisis, sed exolutio: magna verò quia per crisim ægrorum status vehementer mutatur, spontanea quia fit sine Medici opere.* Prima Animaduersio.

✝ *Quòd Crisis differentia sumitur, à differentia termini illius, vel enim mutatio fit ad salutem & dicitur crisis optima, vel ad melius, quæ quidem bona nuncupatur, vel ad mortem quæ pessima, vel ad peius, quæ mala dicitur. Cum igitur morbus, vel optimè, vel pessime iudicatur, nil moliri Medicus debet; cum verò ad melius fit iudicium, Medicus supplire debet, sicuti, si nihil operatur, quo tempore mouere deberet. In mala etiam crisi, re non in totum desperata, Medicus coctionem adiuuare, naturamque roborare debet quantum fieri possit.* Altera Animaduersio.

✝ *Quòd crisis tam benè, quàm malè tria sunt Medico signorum genera; quędam sunt antecedentia ipsam; quædam verò ipsi adiuncta; alia crisim consequentia. Optimæ crisis signa, ac firmissima sunt coctiones excrementorum, quæ die indicatorio in vrina, fecibus, sputo, perfectę apparent; minus perfectæ in bona, sicuti in mala crisi cruda; in ptissana praua: ponimus enim in vnoquoque signo, optimum, bonum, malum, pessimum ex Hippocratis sententia in Prognostico; vrina enim cum sedimento, albo, leni, æquali, in quarta die apparens, septima perfectè iudicandum morbum indicat; cum subrubea non ita perfectè, cùm cruda malè iudicandum; cum nigra, pessimè. Signa ipsi crisi adiuncta, est dies critica, nam benè iudicantur ipsi morbi plerumque septima quattuordecima, ac vigesima; malè autem sexta, octaua, ac duodecima. Signa verò consequentia crisim sunt conferentia, ac tollerantia; vbi enim vtrunque consequitur, optima, vbi nullum, pessima, vbi conferentia sine tollerantia bonum, quemadmodum vbi tollerantia sine conferentia malum.* Tertia Animaduersio.

✝ *Quòd crisis duas habet partes, perturbationem scilicet, atque euacuationem, iuxta illud [Quibus crisis fit, nox, quæ accessionem præcedit grauis] ob vapores, qui eleuantur, vel ad caput, vnde delirium, suffusio, dolor, vigilia; vel ad cor, vnde anxietudo, difficultas spirandi; vel ad stomachum, vnde sitis, morsus illius, inappetentia, vel ad musculos, vnde rigor. Quibus repente apparentibus Medicum terrere non debent vbi coctionis signa apparuere; sed confirmare. Contra vbi Cruditatis notæ, vel putredinis adfuere. Est tamen crisis plerumque ad bonum, vnde noctem crisis sequentem leuiorem statuit Hippocrates.* Quarta Animaduersio. 2. Aph. 13. Loco citato.

✝ *Quòd morbi multipliciter terminantur; vel crisi, quod subito fit; vel per coctionem, & paullatim. Crisis, vel fit per euacuationem, quando materia extra corpus pellitur; vel per abscessum, cum ad ignobiles partes transmittitur. Est, & alius morborum terminus, cum morbus vnus* Quinta Animaduersio.

in

in alium degenerat; vt angina, in pulmoniam; hæc verò in suppurationem.

6.Adnot. *✝ Quòd præcipit Hippocrates per hanc sententiam, vt Medicus cum natura integrè indicat, spectatorem solum se præbeat, neque aliquid moueat, aut innouet seu medicamentis, seu irritamentis. per hæc imperitos reprehendens; quippe qui, vt aliquid sapere videantur, in omni ægri visitatione, aliquid præcipiunt faciendum, vt clysterem, vel vnctionem, vel frictionem, vel aliud quippiam, & crisim interrumpunt. Illos quoque hæc mordet sententia, qui quidem nullum ægrum impurgatum relinquunt in fine mali; docens perpetuò nil moliendum à perfecto iudicio.*

APHORISMVS VIGESIMVSPRIMVS.

Quæ educere oportet &c.

Connexio. CVM in superiori aphorismo de primo euacuationis scopo pertractasset, quod quidem continet. an euacuandum sit. In præsenti locum euacuationis commodum demonstrat.

Intentio. *Cum Medicus mouet, debet locum eligere, ad quem natura, mouet cum conferentia.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus cognoscat, quando aliquid operari debet, & vt in ipsa operatione naturæ motum imitetur locumque ad euacuandum aptissimum cognoscat.*

Diuisio. *Non admittet diuisionem aphorismi breuitas, nisi ita quispiam ipsum partiri velit, vt in prima parte. doceat motum naturæ, esse immutandum; in altera verò cautionem adhibeat. ita, vt diuidatur; in regulam, & cautionem.*

Demonstratio. *Medicus est imitator naturæ rectè operantis. Ergo*
Per eum locum debet mouere, ad quem natura mouet cum conferentia.
Antecedens est manifestum. Consequentia clarè deducitur.

Prima Animaduersio. *✝ Quòd dum locum euacuationis aptum docet hic Hippocrates, imitandamque esse in eo naturam, naturæ opus non integrum supponit, vel non incoatum; tunc enim operatur Medicus, quoniam natura, vel mouet quando mouere debet, vel non mouet. Si mouet, vel id facit vincens, vel superata, vel irritata. Si mouet vincens, vel mouet intra corpus ad abscessum, vel extra corpus per euacuationem, & in vtroque, vel perfectè, vel imperfectè. Cum igitur natura non mouet, quando debet mouere; Medicus mouere debet ad loca consueta naturæ. Cum mouet vincens imperfectè, mouere debet per locum, ad quem vergit natura, si conferat, cum mouet irritata, vel id fit turgente materia, natura cooperante, & tunc mouere debet, vel simptomaticè; & tunc corrigenda, Quare Medicus dicitur*

vide pag: 9.

citur naturæ imitator, cum nil operatur; adiutor verò cum imperfectè vincit; correctior autem, cum irritata est, & symptomaticè mouet, qua de re loquens Hipp. 6. epi ait, reuellere siqua non oportet vergant humores, si non qua oportet aperire conuenit. Motus verò naturæ irritatæ, qui fieri solet in principio, Medius est inter motum naturæ vincentis, & victæ.

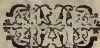
+ *Quòd consueta naturæ loca, ad quæ solet transmittere, sunt quæ habent meatus patentes; & colligantiam cum parte læsa; dummodo ipsa non sit offensa aliquo particulari morbo. quare scripsit Hippocrates oculorum defluxus, si modo conferre videbitur reuellere, ad fauces oportet. Cerebrum igitur in abscessu mouet ad parotidas, glandulas scilicet post aures: in euacuatione verò ad nares; palatum, & aures. Cor quidem, & iecur ad axillas, & inguina. hoc ad dextras, illud ad sinistras per abscessum: at in euacuatione per cutim vrinam, deiectionem, hemorroides, menstrua, vomitum. Quare Hippocrates iudicari ait acutos morbos, aut hemorragia, aut sudore multo oborto, aut vrina puzulenta vitri formam referente, aceruatim prodeunte, aut aluo mucosa, & cruenta de repente egerente, & vomitibus non prauis contingentibus; non quod omnia istà ad vnum morbum iudicandum concurrant; sed quod vnum, vel alterum sufficiat.*

Altera Animaduersio. 6. Epidem. 2.

Lib. prædictionum.

Quòd motus naturæ ad locum conferentem per sua signa cognoscitur, seu natura tendat ad abscessum; seu ad euacuationem, quorum omnium hic tabulam subijcere ad vtilitatem addiscentium.

Tertia Adnotatio.

Motus

APHORISMVS VIGESIMVS SECVNDVS.

Concocta medicare, atque mouere, &c.

Connexio. *CVM Hippocrates in præcedentibus aphorismis duos euacuationis scopos proposuisset, an vacuandam esset; & quis locus euacuationis aptus. In præsenti modò de purgationis tempore agit.*

Intentio. *Duas habet conclusiones; quarum prima est huiusmodi. Materia tunc temporis purganda est, quando est cocta. Altera verò est, Materia turgens purganda est sine mora.*

Vt in

Vt in materia quiescenti Medicus coctionem expectet: in ea verò, quæ in motu est, etiam si cruda sit statim purget. Ratio intentionis.

Diuiditur hæc sententia in duas partes, in quarum prima conclusionem ponit in quiescente humore; in altera verò in humore turgente. Diuisio.

Eo tempore solum purgare oportet, quo sequitur conferentia, & tollerantia. Demõstratio primæ.

Sed quiescente materia, hæc duo sequuntur solum, quando est cocta. Ergo
In materia quiescente solum purgare oportet coctione apparente.

Maior per se clara, & aperta est. Minor demonstratur; nam incocta materia, natura vincit; quare humor noxius vacuatur à bono segregatus; vnde conferentia. Coctus item humor victus est ideò cum tollerantia.

Illa materia sine mora est euacuanda; quàm, vel natura superare nequit, vel naturam præoccupare est apta. Demõstratio secundæ.

Sed turgens materia, vel à natura superari non potest, vel præoccupatur ab ipsa; Ergo.
Materia turgens sine mora est vacuanda.

Maior probatur. nam materia, quàm natura coquere non potest; qualis est maligna & venenata, frustra relinqueretur in corpore, & cum ægrotantis pernicie. Materia item, quæ naturam præoccupare potest, est illa, quæ petens principales partes, morbos grauissimos, & pene insuperabiles inducit. Ob idque antequam naturam occupet, statim purganda, atq. educenda. Minor declaratur, quia illa est materia turgens, quippe quę, vel est insuperabilis à natura, vel adeò mobilis, vt timor sit raptus ad partem nobilem. materia autem maligna, etiam quiescens turgere dicitur, quia valde afligit.

Quòd concoctio duplex, alimenti, & excrementi. Prima fit per conuersionem humoris in substantiam corporis. Altera verò consistit in reductione humoris ad temperiem, vel in prima, vel in altera, vel etiam in tertia qualitate. Cum itaque Hippocrates coctum humorem euacuandum esse docet, de secunda loquitur coctione, pręcipiens non esse vacuandum humorem, nisi à natura victum: alioquin, cum multo ęgri nocumento, fieri; quod patet in tumoribus, qui aperiuntur ante integram maturitatem; nam salubres tardissimè & cum multo negotio; insanabiles autem perimũt. Quare scripsit Hipp. Qui cùm ea, quę in principijs morborum inflammata sunt, soluere medicamentis aggrediuntur; hi de intenta, & inflammata parte nil auferunt; immo sanas partes colliquefaciunt. Prima Animaduersio. 4 Acutorũ. „ „

Quòd concoctio apparet tum in augumento, cum etiam in statu; in illo imperfecta, in hoc verò perfecta: vtroque tempore purgare oportet. Vbi enim tanta est materiæ copia, vt timor sit, ne, vel calorem suffocet, vel ad partes internas fluat paullatim coquimus, & paullatim vacuamus: cum verò abest ille timor, perfecta coctio expectanda est ad Altera Adnotatio.

purgationem, & ita conuenit minorans medicamentum, non in principio, sed in augmento, ex sententia Hippocratis, ita scribentis. [*Quibus in principio vrinæ tenes, tales, ne purgato*] *sed si visum fuerit infusum per clisterem adhibeto, postea corpus quiescat, vnctionibus vtatur, & æqualiter contegatur, potu vtatur mulsa, medicamenta autem non exhibeto, si enim quid circa ventrem commoueris vrina non concoquetur, sed absque indicatione febris ad multum tempus extendetur. At quibus in principio vrinæ nebulosæ, aut crassæ tales depurgare oportet, si cætera conferant. Hæc ille. Per quæ docet, in principio morbi in quieta materia, atque cruda nil esse exhibendum præter clisterem. At in augmento, quod nomine principij significat vacuandum esse; nam principium, vt extenditur ad quartam diem comprehendit augmentum & in eo potest apparere coctio.*

4. Acutorũ.

Tertia Animaduersio. *Quòd coctio duplici auxilio promouetur; vel per ea, quæ calidum innatum augent, vel quę humorem ad mediam temperiẽ reducunt. Prima sunt, quęcumque calefaciendi, & humectandi vim habent, vt somnus, quies, vnctio, fomentum, cooperimentum, clyster, vinum, mulsa. Secunda sunt omnes qualitates, tam primæ, quàm secundæ, aut tertiæ vim habentes reducendi humorem ad temperiem. Consideratur autem coctio maximè in excrementis, vrina, sputo, sudore, fece.*

Quarta Adnotatio. *Quòd humores tenues quiescentes, vel sunt in cauitatibus corporis, vel sunt imbibiti in partibus illius. Primi nulla expectata coctione vacuari possunt à principio. Alij verò a temperamento indigent, & in crassatione, vt ad mediocritatem redigantur; alioquin nulla Arte educi possent, vt humor, qui grauedinem excitat, vel qui sputo expeli postulat.*

Quinta Animaduersio. *Quòd materia turgere dicitur non solum quando velociter mouetur; sed quando à natura superari non potest, vt maligna, & pestilens, hæc enim, licet aliquando lateat, repente postea mouetur. Quare fit, vt turgentia materiæ, non solum sit in principio, sed post ipsum, & in augmento, & vigore. Seu igitur illa actu turgeat seu potentia statim educenda est, nulla expectata mora; ante, quàm præoccupetur natura, & virtus prosternatur. Sed in maligna leui semper medicamento ob virtutis prosternationem. In ea, quæ velociter mouetur, fortiori.*

6. Animaduersio. *Quòd motus faciens materiam turgentem, non solùm ille est, qui huc, vel illuc indifferenter mouetur, sed eius, qui ad vnum locum repit, & dolorem, & inflammationem efficit. Propterea materia turgens non solum medicamento educi debet, sed phlebotomia, quod plerumq. fit magis, quàm purgatione, quamuis vtrumque remedium, aliquando conueniat. Vbi verò materiæ impetus est ad partes superiores, magis phlebotomia conuenit; veluti si ad inferiores purgatio: id, quod Hip. Pleuritidis exemplo demonstrauit; nam vergenti ad clauiculam dolore, sanguinem mittit, a hypocondria verò purgat. Conuenit tamen aliquando purgatio cum ad stomacum mouetur,*

8. Acutorũ.

mouetur, & os. per vomitum ad patentem viam.

+ *Quòd Hippocrates hic loquitur non solum de medicamento purganti; sed, & de omni alia excrementi eductione, seu per vrinam, seu sudorem; ista enim non sunt mouenda, nisi cocta materia; si verò turget, tutum non est, per sudorem, vel vrinam illam educere ob tarditatem euacuationis: cùm verò purgatio excrementi requirat coctionem, neque in principio facienda sit, nisi rarò maior est; ideo prærogatiua phlebotomiæ, in qua nulla coctio expectanda est.* 7. Animaduersio.

Vide pag. 103. + *Quòd in morbis acutis ferè semper materia turget, & præcipuè in peracutis. Sed, quoniam isti morbi rarò inuadunt, ideò fit, vt rarò materia turgere dicatur. Ex quo deducitur, valida remedia in peracutis statim esse obeunda non solum ob morbi vim; sed ob tollerantiam.* 8. Animaduersio.

Quòd ex medicamentis purgantibus, quædam sunt valida, vt scammonium lateris peplium, antimonium; alia imbecilla, vt cassia, manna, tamarindi, mirabolani, syrupus rosatus, catolicon; alia mediocria, vt Rabarbarum, Agaricus turbit electaria, diafenicon de rosis, de psilio, hanec indum. Valida medicamenta rarò admodum in vsum deducenda, nisi vrgeat. Mediocria frequenter. Leuia, in leuiori morbo. Cum tamen materia cruda est, atque in motu, nil per os exhibendum, sed clysterium vsum solum probat Hippocrates. Hinc materiæ coctionem procurat. 9. Aduot. 4. Acutor. li.

Quòd rarò natura cum vtilitate à principio euacuat; Medicus tamen frequentius. id, quod Hippocrates indicauit, iubens à principio acutorum + *mouendum, numquàm tamen purgatio in materia cruda potest esse cum tollerantia, & sine labore; licet sit cum conferentia, vel ratione præsentis mali vel saltem futuri.* 10. Animaduersio. Gal. 4. Aph. 2. 4. 2. Aph.

APHORISMVS VIGESIMVSTERTIVS.

Quæ euacuantur, & euacuata sunt &c.

CVM Hippocrates in superiori aphorismo de tempore euacuandi tractasset. In præsenti modò de ipsius euacuationis modo verba facit, & de illius indicio. Connexio.

Bona euacuatio non debet indicari ex quantitate ducti humoris, sed peccantis cum tollerantia. Intentio.

Vt demonstret non esse semper per æqualia curandum; sed, & per ea, quippe quæ morbum superant, & per ea, quę infrà morbum subsistunt. Ratio intentionis.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in quarum prima suam proponit intentionem; in altera verò rationem illius adducit. Diuisio.

Si bona euacuatio æstimanda esset per quantitatem humoris, numquàm euacuaremus magis, vel minus, quàm peccet. Demonstratio.

Sed aliquando vacuamus, vltra, id, quod peccat, aliquando autem infrà subsistimus. Ergo

Vacuatio non est æstimanda penes quantitatem humoris, sed virtutis tollerantiam.

Antecedens clarum, & apertum est. Assumptum verò probatur; quoniā aliquando vacuamus ad λειποθυμίαν, quod est supra vires ob vim morbi, aliquando autem infrà propter debilitatem.

Prima Animaduersio. *Quòd ex hac doctrina educitur euacuandi modus, vbi enim morbus est magnus, & tollerantia multa semel, ac repente, multumque ducere oportet. at si deest tollerantia, euacuationem partimur: neq; idcirco negat non esse considerandam humoris quantitatem in euacuatione, sed habendam quoq. rationem esse eius, quod magis vrget. Qua ratione fit, vt aliquando ad λειποθυμίαν fiat euacuatio; aliquandò verò infrà morbum.*

Altera adnotatio. ✝ *Quòd virtutis defectus quidam est absolutus; alius verò respectiuus. Absolutus dicitur syncopis, per quam omnes virtutes concidunt. Respectiuus autem, qui dicitur λειποθυμίαν; per quam non in totum vires deijciuntur, sed constat adhuc robur, cùm in pulsu, tum etiam in motu. Cum itaq. Hippocrates dicit faciendam esse euacuationem vsque ad defectiones intelligit non ad syncopem, sed ad Lipothimiam. Primam possunt vires sufferre. Alteram autem tollerant, neq. contrarium huius docet Hippocrates tertio huius, cum enim negat faciendas esse extremas euacuationes intelligit ad syncopem.*

Tertia Animaduersio. ✝ *Quòd tres casus affert Galenus euacuationem indicantes vsq. ad λειποθυμίαν; febrem scilicet ardentissimam, magnam inflammationem, magnumq dolorem. Sed nulla febris esse potest, seu illa sit sinoca, seu causon, quæ tantam indicet euacuationem, nam sinoca febris, licet magnam indicet sanguinis missionem, non tamen extremam. Causon verò, aut sanguinis missionem non indicat, aut in pauca quantitate. Dolor, etiam si maximus, non omnis indicat huiuscemodi euacuationem; vt si à caussa frigida oriatur, & vires dissoluat, vt distensio, cholicus. Tertius casus, idest maxima inflammatio cum acuto dolore hanc euacuationem ad λειποθυμίαν indicat,*
4. Acutorū. *& à caussa calida; vt scripsit Hipp. in pleuritide ad clauiculam vergenti, atq. ad mammas, si acutus fuerit dolor hanc euacuationem facit; nec vtrunq.; sed si æger fuerit robustus, ætas florens; nam nisi hæc adsint, conducit potius magnam, quàm extremam vacuationem moliri, intantum est formidabilis, vrget tamen necessitas in dicto casu.*

Quarta Animaduersio. ✝ *Quòd vacuatio ad Lipothimiam, solum fieri debet per sanguinis missionem, at per purgationem nunquàm, etiamsi morbus sua natura id postularet; quoniam non est in potestate nostra sistere medicamentum, sicut sanguinem; vnde syncopis, aut conuulsio pro Lipothimia succederet cum ægri pernicie, at cum sanguinem mittimus, manum pulsui admouemus, & cum*

iam

iam manifestè debilitatur sistere statim possumus. Quinta adnotatio.

Quòd antiqui latissimè sanguinem mittebant, erat enim ipsis mensura vnica libra ad minus & aliquando ad tres libras mittebant: quod intelligendum est, vbi sanguis peccat; non quum alij abundant humores, quamuis purgatio indicetur, tamen sanguinem mittimus aliquando ob morbi magnitudinem, quo tempore non ita larga conuenit sanguinis missio: sed si vtrumq. copuletur, & sanguis peccans, & morbi magnitudo, minima quantitas est. lib. i. mediocris autem lib. duæ; magna verò, tres: vltra hoc, iam est extrema. Galenus Lib. de sang. miss.

APHORISMVS VIGESIMVSQVARTVS.

In morbis acutis, raró, & per initia.

CVM Hippocrates antea præcepisset, non esse purgandum in principio, nisi in turgentia. Nunc ostendit quomodo purgatio se habeat ad morbos acutos, & ad materiæ turgentiam. Connexio.

Duas habet conclusiones, prima est. In morbis acutis raró purgandum. Intentio.

Altera verò in principio acutorum etiam si turgeat, raró purgandum. Ratio intentionis.

Ratio primæ conclusionis; vt Medicus educat materiam; per locum, ad quem vergit: at raró vergit ad aluum; ideo raró purgandum.

Ratio alterius est, vt, si materia turget, non statim purget; cum plerumque sanguinis missio sit magis opportuna.

Diuiditur aphorismus in duas partes; in prima duo præcepta ponit ad purgationem in acutis necessaria. In altera verò cautionem adhibendam ob periculum esse monet. Diuisio.

Quò natura vergit, eò ducere oportet. Demõstratio primæ.

Sed natura raró vergit in acutis ad aluum, Ergo.

Raró in acutis purgare oportet.

Maior est aphorismus vigesimusprimus. Minor probatur; quia morbi acuti, non solum per aluum indicantur, & ad illum vergunt, sed ad nares, ad cutim ad vesicam, ad abscessum. Quibus in casibus, per ea loca educere oportet. Quare malè Medici, omnes acutos morbos saltem in declinatione purgant omittentes naturæ motum. si verò materia quiescat potest ad aluum mouere. sed in acutis raro quiescit, & fere turget.

Quo tempore raró adest indicans purgationem raró purgandum. Demonstratio secundæ.

In acutorum principio raró adest, quod purgationem requirat. Ergo

In acutorum principijs raró purgandum.

Maior per se patet. Minor demonstratur. si enim materia non turget, non solum raró; sed numquam in principio purgandum. Si turget

raró

rarò etiam, quia sæpè sanguinis missione vtendum; nam sæpè cum inflammatione coniuncti sunt, & magnitudine. Cuius ratione constante virtute sanguinem ducere oportet ex sententia Hip.

4. Acutorũ. Vide folio 50. Prima Animaduersio. ✝ Quòd in principio acutorum, vt plurimum turget materia; sed non sequitur, quòd ideò sit purganda, cum venæ sectione potius, quam purgatione sit educenda, vt scripsit Hippocrates. 4. Acutorũ. Septi transuersi inflammationes, & præcordiorum intentiones, in rectà ceruice, spiratione sicca, quibus pus non subest, & hepatis dolores, & splenis grauitates, & supra septum transuersum dolores, & morborum collectiones, solui non possunt; si quis medicamento purgare aggrediatur; nam venæ sectio in talibus, præcipuum est. Hæc ille: sed rarò est acutus morbus sine his; ideò sæpius venam secare, quàm purgare licet virtute constante, vtrumq. auxilium moliri possimus: conuenit tamen magis purgatio, in conuulsione, colico dolore, alijsq. ex frigidis caussis magnis morbis ortis.

Altera Animaduersio. ✝ Quòd præmiditatio multas habet conditiones. Prima debet circa remedij electionem, an vtendum sit phlebotomia, vel potius purgatione. Deinde si purgandum est, medicamenta eligenda, quæ minus noceant febri; omne enim medicamentum purgans calidum est, atque siccum; vel effectu vtrumque parit: in acutis tamen sine febre hoc nocumentum non timemus. Prætereà considerandum an intestina sint obstructa à stercore duro; tunc clysterem adhibemus. Nihil vtilitatis afferre potest, vnam diem expectare in turgente materia ad purgandum, vt innuere videtur Galenus; tùm quòd turgens materia præparationem (quòd tenuis sit, & velociter moueatur) non admittat; tum quod cunctatio illa periculosa est adeò, vt occasio remedij transeat: quamobrem scripsit Hippocrates: 4. Aph. In valde acutis mouendum eodem ipso die, si ad sui pulsionem, materia incitet; differre enim in talibus malum. Sunt, & alia multa contra indicantia purgationem, vt morbi natura, ægri ætas, tempus; quippe quæ, omnia inuicem ita comparare oportet, vt purgatio, quam molimur, maius afferat iuuamentum, quàm nocumentum.

APHORISMVS VIGESIMVS QVINTVS.

Si qualia oportet purgentur &c.

Connexio. CVM Hipp. scopos euacuationis hactenus tractasset, an, quid, quantum, quando, quo loco, quomodo euacuandum esset. Nunc hæc omnia sub paucis verbis ad memoriam reducit.

Intentio. Conferentia, ac tollerantia laudabilem faciunt euacuationem.

Ratio intentionis. Vt duobus conditionibus allatis, vnde maximè sit purgatio laudanda demonstret; fieri enim potest, vt aliqua conditio ex superioribus desit; & ta-

& tamen vacuatio sit bona.

Aphorismi breuitas diuisionem non admittit. Diuisio.

Bona euacuatio per ea iudicanda est, quae perpetuò cum illa iunguntur. Demonstratio.

Sed conferentia, ac tollerantia sola, perpetuò omnem bonam euacuationem comitantur.

Laudabilis igitur euacuatio, à conferentia, & tollerantia, indicanda. Maior per se clara est. Minor verò probatur; quoniam aliquando, non solum cruda, sed praua, cum conferentia, & tollerantia educuntur, quàmuis raro admodum, vt crisis per vrinas nigras: aliquando accidit, & per variegata, & meraca alui excrementa.

Quòd Hippocrates duplici ratione describit excrementorum expulsionem; altera per excrementi qualitates; altera per conferentiam, ac tollerantiam; nam in Prognostico laudabile sputum assignans, primo modo ait tale esse, quod commixtum est ex flauo, & rubro, citò, ac promptè expellitur: at secundo modo ait, omnia sputa, quae dolorem sedant bona esse; sicuti, quae non sedant mala. secunda tamen est fidelior descriptio; quia per praua crisis, aliquando fit. ita, & de purgatione dicendum, quòd ea bona est, quae sit humoris peccantis cocti, quantitate, tempore, loco conuenienti; sed melius per conferentiam, & tollerantiam, seu illa fit à natura, seu ab arte. Prima Animaduersio.

FINIS LIBRI PRIMI.

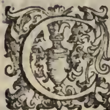
RODERICI A FONSECA,

In Secundum Aphorismorum Commentaria.

APHORISMVS PRIMVS.

Quo in morbo somnus laborem affert &c.

Connexio.

VM Hippocrates in præcedenti libro de Morborum curatione per dietam, Pharmaciam, & Chyrurgiam pertractasset: in hoc secundo volumine accedit ad prognosticum; plurima enim eius pars in cognoscendo morbi euentu consistit; licet nonnulla interponat, quæ ad dignotionem, & curationem magnoperè conducunt. In prima igitur hac sententia somnum assumit in considerationem; quid ex eo in acutis prædicendum sit, demonstrans.

Intentio. *Quo in morbo somnus laborem affert, est lętale, si verò leuationem non letale.*

Ratio intentionis. *Vt signa, quæ ex somno deducuntur magni facienda sint à Medico, si quidem, vel ex ipso solo, & mors, & salus coniectari liceat.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in duas partes, in quarum prima mortem ex somno prædicendam; in altera verò salutem ostendit.*

Demonstratio. *Illud, quod significat naturam superari à morbo est lętale;*
Sed labor ex somno significat naturam superari à morbo. Ergo
Labor ex somno est mortalis, & per consequens vtilitas ex somno; salutaris.

Maior est per se clara. Minor autem ostenditur; quia per somnum maximè viget calor innatus, quare maior eo tempore pugna contra morbum. Quòd si non solum non leniuntur symptomata, sed augentur ex eo, signum est naturam morbo succumbere.

Prima Animaduersio. *Quòd tria quęrit Medicus de morbo, dignotionem scilicet prognosticum, atque curationem. dignotio est necessaria, quandoquidem ex ea dependent reliqua duo. Prognosticum multis de caussis Medico est necessarium; nam per istud non solum vnius hominis, sed & vniuersæ prouinciæ morbos præcauet Medicus; per hoc Gloria, Medico, ęgri obedientia, Artis dignitas conseruatur. Non immeritò igitur Hip. tàm multa de illo ratiocinatur;*

 tùm

tùm in his libris, tùm etiam in prognosticis, porrecticis, prædictionibus, & coacis prænotionibus scripta reliquit.

Quòd somnus nil aliud est, quàm retractio caloris ad sua principia vt qui per vigiliam dissipatus est reficiatur; hic verò aliquandò est naturalis, aliquando præter naturam; naturalis coctionem iuuat, hominem alacrem facit, vires reficit, corpus humectat, lassitudinemq. tollit. Præternaturam autem fluxiones mouet, caput grauat, corpus eneruat, & plus, quàm ratio postulat refrigerat. Altera Animaduersio.

Quòd labor tria significat: exercitium, dolorem, molestiam, seu læsionem. Hic in tertio significatu sumitur: intelligit autem ex somno læsionem non quamcunque, sed magnam, atq. perseuerantem, quale est delirium, conuulsio, difficilis respiratio, syncopis, coma, atq. eo magis, si hæc somnus afferat, quo tempore magis iuuare solet, in statu; vel declinatione ipsius accessionis, possunt tamen extremæ ex somno fieri læsiones nocte antecedente crisim, sed non perdurant, nos autem supponimus durare læsionem. Tertia Animaduersio.

Quòd æqualem vim habent in genere bona signa ad bonum, sicuti mala, ad malum cæteris paribus; per accidens tamen contingit, vt certiora sint indicia ad malum, quàm ad bonum; quia ad hoc, vt quis sanetur; non solum sufficit hoc bonum signum, sed, quòd alius morbus non superueniat, & quod nullus committatur error. Hac ratione factum est, vt Hipp. letalem dixerit ex somno læsionem, sed iuuamentum bonum tantum, at letali opponitur valde bonum, nam quòd somnus iuuet id à natura est; at quòd noceat, valdè rarum. Quarta Animaduersio.

Quòd ad mortem prædicendam, aliquandò vnum sufficit signum; aliquando verò minimè. ideò reliqua consideranda. Sic igitur Hip. ex facie illa valde dissimili, si in principio appareat in morbo acuto citra caussam manifestam; mortem prædicit: at si vltra quattuor dies conspiciatur reliqua signa consideranda, ita in hoc, vel ex hoc vno signo mortem prædicit, licet tamen ad securitatem, & reliqua considerare; nam letale apud Hippocratem non necessariam mortem significat; sed, quæ vt plurimum adueniat. Quinta Animaduersio. 1. Prognosticorum.

Quòd per somnum aliquando solent iudicari morbi si fuerit profundus non turbulentus, laudat verò somnum nocturnum, cæterum considerandas esse per somnum palpebras etiam præcepit; si quid ex albo appareat; si id non ex alui profluuio; aut medicamenti potione fuerit, aut ægrotus non ita dormire consueuerit, malum, ac valde letale. nam ex hoc conuulsio musculorum arguitur, qui palpebram mouent, ex magna siccitate: & cerebrum exsiccatum nimis; hoc tamen accidens reffert Gal. ad virtutis imbecillitatem, quod non probatur. 6. Adnotatio. Hip. in Coacis. 1. Progno. Loco citato.

APHORISMVS SECVNDVS.

Vbi somnus delirium sędat bonum &c.

Connexio. *CVM in antecedenti aphorismo de læsione, & iuuamento ex somno sermonem haberet, in præsenti exemplum adducit prædictæ sententiæ.*

Intentio. *Delirij sedatio ex somno, bonum portendit.*

Ratio intentionis. *Vt exemplum adducat, quid per læsionem intelligat, quam dicit ex somno fieri ad mortem, magnum scilicet symptoma, vt delirium, simul etiam, & iuuamentum ex somno, ex quo valde sperandum sit indicet.*

Diuisio. *Aphorismi breuitas non patitur diuisionem.*

Demonstratio. *Quòd naturæ victoriam indicat bonum est.*
Sedatio delirij à somno, naturæ victoriam indicat. *Ergo*
Delirij sedatio à somno, bonum portendit.
Maior clara, & aperta est; minor demonstratur, quia delirij sedatio arguit materiam, vel concoqui vt in inflammatione; vel expelli, si ex humore procreetur, aut denique attemperari, si ex intemperie fiat.

Prima Adnotatio. ✝ *Quòd delirium est accidens animalis facultatis principis deprauatæ, cogitationisq., aut imaginationis. Est autem delirium multiplex. Quoddam enim est sine febre, aliud cum febre. Sine febre, vel est iners, vt stultitia, quæ quidem quibusdam naturaliter accidit; aut ex ictu, vel sanguinis euacuatione; vel est studiosum, & melancolicum dicitur; per quod desipit homo cum metu, & tristitia; vel furibundè insanit seu à cerebro, seu ab hipocondrio, caussa mali fiat. Delirium cum febre, aut est soporosum, quale dicitur letargicum, comaticum, caroticum, stupidum, aut vigil. & hoc, vel est perpetuum, vt phrænitis, vel ex interuallo adueniens, quale per ardentium febrium accessiones oritur.*

Altera Animaduersio. ✝ *Quòd, quamuis sedatio omnis delirij ex somno sit bona, Hippocrates tamen loquitur de ea, quæ fit in febre acuta, & cum vigilia, neq. enim somnus soporosum delerium sedare potest, cum illud augeat, sed magis vigil; atque eo potentius est signum ad salutem, quando delirium continuum sedat: & sedatio illa fit secundum rationem, & perdurat; tunc enim certam salutem denunciat, alioquin non quæuis sedatio delirij fida, aut secura est, veluti in Phelini vxore. cui quidem ex somno delirium sedatum est, & tamen mortua est; neq. enim erat delirium per essentiam, sed per consensum, quia per interualla affligebat; fuit nihilominus in se bona sedatio illa, non tamen fida, aut secura, quoniam non durauit.* (1. Epidemiorum.)

Tertia Adnotatio. *Quòd ex hoc vno accidente possumus nos ad reliqua argumentare. Si somnus soluens delirium bonum est signum, bonum etiam erit, si conuulsionem, vel spirandi difficultatem anxietudinem, aut syncopem sedauerit,*

sicut

ficut ſi aliquod ex his afferat ſomnus letale.

Quod quando Hipp. de aliquo ſigno, quod manifeſtè bonum eſt, vel malum; bonum, aut malum pronunciat, non abſolutè ſolum id intelligendum eſt, ſed quod bonum amplius occultam bonitatem, malum occultam malitiam indicent; quia non ſolet ſcribere ea, quæ omnibus nota ſunt: Cum itaque ait bonum eſſe ſedari delirium ex ſomno, non ſolum id, ſed ſuperare naturam ipſum morbum oſtendit, ſicut contrarium, ſi delirium excitet. Quarta Animaduerſio.

Quòd mentem lædi per delirium exiſtimauit Hippocrates, mentemq́. eſſe ſcripſit aliquandò in cerebro, aliquandò in corde, aliquando verò in ſanguine: ſed in corde ponitur, tanquàm in principio; in cerebro autem tamquam in inſtrumento proprio; in ſanguine verò, tamquàm in inſtrumento communi. Quare cum homo delirat, neceſſe eſt aliquod ex his affici. exemplum cordis habes libro de virginum morbis: cerebri verò libro de Morbo ſacro; Sanguinis libro de flatibus, nam homo ſapit, cum ſanguis benè ſe habet, ac temperatus eſt: deſipit verò cum corrumpitur, & alteratur. Quinta Adnotatio.

Quòd inſomnia in phreniticis euidentia bonum portendere ſcripſit Hip. Contrà in Porrecticis, phrenitidem portendere. Sed ſoluitur, quoniam illic de non turbulentis in ſomnijs loquitur, hic verò de turbulentis: dicuntur autem turbulenta, quia pariter ab adſtantibus, & ipſis ægris vociferantibus, ac terrefactis præſentiuntur. Sed dices, quomodo phrænitici deſipientes, vel dormire, vel narrare inſomnia poſſunt? Dicimus, inclinari aliquandò phræniticum ad ſomnum; in quo euidenter adſtantibus ſomniare, videtur, & talia inſomnia bona ſunt; quia ſignificant naturam ad ſomnum aliquo pacto inclinari, quod bonum eſt; niſi iam ægro debili exiſtente, id accidat. 6. Animaduerſio. In Coacis præſagiis.

Quod ſigna deliria indicant ſunt Hipp. retroceſſus parotidum capitis pulſus, vertigo, vrina tenuis, aut rubicunda dentium ſtridor, ſpiratio magna & rara, ſputa rotunda, lingua reſiccata, aut tremulans. 7. Animaduerſio.

APHORISMVS TERTIVS.

Somnus, & vigilia vtraque ſi &c.

CVM *Hippocrates in antecedentibus aphoriſmis de ſomno in particulari verba feciſſet, quatenus in acutis morbis, bonum, vel malum portendit. In hoc vniuerſaliter non tantum de ſomno, ſed de vigilia ſermonem inſtituit in eandem intentionem.* Connexio.

Somnus, & vigilia vbi modum excedunt malum. Intentio.

Vt oſtendat non ſolum res præter naturam nocere, verum etiam naturales, quales ſunt ſomnus, & vigilia ſi extra modum ſint: deinde vt ſi hæc in ſanis accidant futurum morbum præcaueat Medicus, qui ex illis ſignifica- Ratio intentionis.

tur; frigidus ex somno, calidus ex vigilia. Tertio vt in morbis ex vtroque malum coniectemus.

Diuisio. *Huius sententiæ breuitas diuisionem haud patitur.*

Demõstratio. *Id, quod, aut morbum futurum indicat, aut præsentem augeri significat est malum.*

Somnus, & vigilia vltra modum, aut morbum pronunciant, aut præsentem deteriorem indicant.

Somnus igitur, & vigilia modum excedentia, malum.

Maior per se patet. Minor probatur, quia somnus præter modum plenitudinis indicium est in sanis; quarè morbi nuncius. In ægris malum, & vt caussa, quia naturam debilitat, & vt signum, quia excedentem humiditatem, aut frigiditatem significat, eadem ratione vigilia: in sano calidum indicat morbum: in ægro, & vt caussa, vires dissoluit; & vt signum cerebri siccitatem, ac caliditatem denunciat. (margin: 3. de Dieta.)

Prima Animaduersio. *Quòd somni modus consistit, vt sit mediocris, quantitate, qualitate, & tempore. Vbi igitur, aut multus est, aut profundus, aut commutatus modum excedit; nam naturalis somnus quantitate decimas horas non excedit, qualitate suauis; neque admodum profundus; tempore nocturno vti consuetum est. vbi igitur, hæc fuerint transmutata malum portenditur, minus in sanis, maius in ægris, & magis adhuc in acutis. est autem pessima febris, quæ perpetuam inclinationem habet ad somnum, sicuti, quæ perpetuam vigiliam; magis tamen timendus somnus in calido morbo; & vigilia in frigido, quia malignitas morbi manifesta est ex illis, sicuti peius est in ardenti febri non sitire, quàm sitire.*

Secũda Animaduersio. *Quòd somnus vltra modum, dupliciter fieri potest, aut præter consuetudinem, aut præter naturæ necessitatem. intelligit Hippocrates de somno, vltrà naturę necessitatem, quia fieri potest, vt somnus duorum, aut trium dierum non sit malus, immò bonus, in ijs, qui diù vigilarunt, veluti etiam in pueris. hic ergò somnus est quidem vltrà consuetum dormiendi tempus; sed non vltrà naturę indigentiam. ideò somnus, & vigilia vltrà modum intelligere oportet mala esse, non solùm præter consuetudinem; sed præter naturæ necessitatem; augetur enim calor per somnum quantitate, per vigiliam qualitate. quare necessaria fuit alternatio vtriusque. est tamen somnus propter vigiliam institutus, quia calidum ad vigiliam præparat.*

Tertia Adnotatio. *Quòd somnus tantæ est efficaciæ in nobis, vt non solum ad sanitatem; sed, & ad vitæ longitudinem sit potentissimus; maximum enim est cruditatis remedium, & virium restauratio: docet igitur multum dormire; atq; potissimum in cruditatibus; crapulam enim, & ebrietatem discutit somnus, quo tempore non solum nocturnus, sed etiam diurnus confert, quare à Cardano reprehenditur Ficinus qui ad vitæ longitudinem putat conducere suprectionem* (margin: Hip. 2. Acutorum.)

rectionem ante diluculum; quippe illo tempore maximè somni iuuamenta manifestari; ideò potius dormiendum: sed Ficinus supponit capiendum somnum prima nocte. ad satietatem; vt postea cum sole homo ad actiones se accingat expeditissimus.

APHORISMVS QVARTVS.

Non satietas, nec fames, nec.

C*VM in antecedenti aphorismo, de somno, atq. vigilia modum excedentibus verba fecisset: in hoc de fame, & satietatem, de que omni alia in nobis actione vltrà modum producta sermonem habet; & quemadmodum antecedens primum aphorismum continet; ita hic antecedente, quoniam vniuersalior est.* Connexio.

Nil, quod modum excedat bonum, seu ad famem, & satietatem, seu ad aliud quippiam pertineat. Intentio.

Vt Medicus vbi videt mutatam consuetudinem in sanis, accuratè se habeat, & prauideat, ne aliquod malum occupet; in egris verò magis formidet excessum, cùm iam prater naturam habeat, ideoque cautius procedat. Ratio intentionis.

Huiuscemodi sententia in duas partes secari potest; in prima conclusionem ponit de fame, & satietate; in altera verò ad alia omnia traducit, sententiam. Diuisio.

Quidq. natura contrarium est malum. Demonstratio.
Sed omnis excessus natura est contrarius. Ergo
Omnis excessus malus.

Maior est clara. Minor autem ostenditur, quia natura nostra in mediocritate consistit, & per consequens sanitas, & vita. Hipp. lib. de Nat. hom.

Quòd fames sit inanito & indigenti corpore: sentitur autem in ventriculo; in reliquis verò membris non sentitur. Hinc fit, vt famis, & satietatis modus quidam sit determinatus quantitate, qualitate, & tempore; temperata enim natura tantum appetit, quantum concoquit. At vbi iste modus corrumpitur, necesse est male se habere corpora; nam fames vltrà modum, vel magnam significat inanitionem, vel intensam frigiditatem, vel κακοχυμίαν; veluti satietas plenitudinem, vel bilis abundantiam, aut vehementem intemperiem. Prima Adnotatio. Gal. lib. artis Med.

Quòd fames, & satietas non solum ventriculi affectiones significant, sed hepatis, & venarum. Memorabilis verò casus est Vniadis, de quo scripsit Hippocrates, qui cum ieiunus esset suctum vehementem, & dolorem sentiebat; cumque validis medicamentis purgatus esset, sanari non poterat; conualuit tandem secta vtriusque brachij vena; Altera Animaduersio. 5. Epidem.

donec

donec ex sanguis fieret. verisimile igitur est, sanguinem biliosum, & acrem illam affectionem procerasse. Sed dices Bilis famem non facit, sicut neque alia calida intemperies; vnde scripsit Galenus, ventriculos calidos minus appetere; nam bilis in stomaco magis sitim, quàm famem inducit. Sed dicendum bilem per accidens famem inducere; & magis in venis, quàm in ventriculo, quia membra nolunt ex ea nutriri: Vidi hominem Regio morbo affectum, qui quidem aliquando in tantam incidebat famem, vt satiari non posset: aliquandò verò in satietatem magnam; trahebant enim venæ à ventriculo, sed nutriri non poterat corpus ex bilioso humore; vnde fames primò oriebatur magna; inde verò inappetentia, recurrente ad ventriculum rursus humore bilioso: sed dices, qua ratione inuenis excitat famem bilis, quia corpus ex ea non ita nutritur, eadem deberet famem inducere in ventriculo; non tamen est eadem ratio, quia ventriculus non solum appetit appetitu naturali insensibili nobis, sed sensibili. quare non eandem parit affectionem bilis in eo: aut dicendum bilem, licet sua caliditate inappetentiam excitet, sua acredine famem inducere; Quando igitur magis mordet, quam calefacit famem: quando magis calefacit, quàm mordet inappetentiam parit.

1. Artis Medicæ.

Tertia Animaduersio. *Quòd excessus dupliciter consideratur, vel in temperata natura, vel in ea, quæ temperata non est. Rursus intemperies, aut est naturalis, aut morbosa. Modus temperatæ naturæ est, vt tantum appetat, quantum concoquere potest, intemperatè sed sanè, calida magis concoquit, quàm appetat, frigida e contra. vbi igitur mutetur iste modus proportionalis malum indicat Hipp. sed peius in morbosa iam natura.*

Gal. lib. de Artis Med.

Quarta Animaduersio. *Quòd excessus, qui fiunt in nobis; ad tria accidentium genera referuntur, operationem, excrementa, & mutatam qualitatem. In omnibus consideratur quantitas, qualitas, & tempus; atque id dupliciter; vel secundum paruum excessum, & faciunt corpus neutrum, vel magnum, & constituunt ægrum. Ad opus mutatum pertinet mutatio tam in sensu interno, quàm externo, in pulsu, respiratione, appetentia. Ad excrementa, mutatio in vrina, fece, muco, sudore, hemorroide, menstruis, item sternutamenta, ructus, singultus, flatus. Qualitatis mutatio corporis habitum comprehendit gracilem, aut crassum; itemq. alias qualitates secundas in odorib. saporibus, coloribus, sonis. Quare scripsit Hip. qualiaq. per vrinas & aluum subeunt, atque per carnes abeunt & si qua alia corporis à natura recedat spectare oportet. nam si parum paruus morbus, si multum magis, si valde multum, iam tale fuerit perniciosum nec solum damnandam mutationem in malum, sed etiam in bonum, si vltra modum fuerint existimare oportet.*

1. Artis Medicæ.

2. Aph. vlt.

Quinta Animaduersio. *Quòd satietas duo significat, inappetentiam, & nimiam repletionem. Primum intendit Hippocrates, sed vera sententia est etiam de secunda,*

valde

valde enim magnam vim habere ad sanitatem scripsit Hippocrates non satiari cibis, & esse impigrum ad labores. 6. Epidem.

APHORISMVS QVINTVS.

Spontaneæ lassitudines &c.

CVM in antecedentibus à rebus naturalibus signa sumeret non modò ad dignotionem, sed prædictionem. In præsenti aphorismo rem præter naturam assumit, non tamen in eo excessu, quo morbum constituat, sed pronunciet, sicuti, & excessum rerum naturalium in præcedentibus sumebat, non vt actu ægrum, sed neutrum constituit. Connexio.

Spontanea Lassitudo morbos prænunciat. Intentio.

Vt Medicus commoda remedia in tempore adhibens, futuros morbos præcaueat. Ratio intentionis.

Breuitas aphorismi diuisionem non patitur. Diuisio.

Id, quod, vel plenitudinem, vel κακοχυμίαν, vel vtrunq. indicat morbos prænunciat. Demonstratio.

Spontanea lassitudo, aut plenitudinem, vel κακοχυμίαν, aut vtrumque vitium indicat. Ergo

Spontanea Lassitudo morbos prænunciat.

Maior probatur, quia morbi, qui ex humorum vitio procreantur, ex aliquo istorum nascuntur.

Minor demonstratur; quoniam in lassitudine spontanea, natura mittit humores ad musculos, & carnes extra venas, grauata humoris quantitate, aut qualitate, vel vtroque; vnde timor est obstructionis, putredinis, inflammationis, & febris.

Quòd Lassitudo est dispositio, seu accidens, quæ refertur ad motum cum molestia, & pigritia. Ideo omnis lassitudo est dolor, quia omnis molestia dolor est. Penes igitur doloris species, quas lassitudo inducit membris: variæ lassitudinis species nascuntur. Si igitur dolor fuerit grauans lassitudo dicitur tensiua; si pungens vlcerosa; si ambo sentiantur, phlegmonosa, si ossa, veluti contundi videantur, ossearea, vt in Quartanis; sed hæc non distat à reliquis; nisi, quod in illis magis mittuntur humores ad musculos, & cutim; in hac verò ad ossa, & membra interna. Est, & lassitudo quædam, quæ arefactiua dicitur ex nimio exercitio proueniens; per quàm membra exsiccata sunt nimis; sed hæc spontanea esse non potest. Prima Adnotatio.

Quòd lassitudo ratione causse multas habet differentias: quædam enim fit sine motu, & spontanea dicitur; patientibus musculis, similem dispositionem illi, quæ ex motu tensis, ac delassatis. Alia est lassitudo non spontanea, quæ ex nimio motu exoritur, & tripliciter accidere potest, aut in exercitatis, Altera Animaduersio.

2. de Diæta. Hipp. *exercitatis, cum multum se exerceant, aut exercitatis, sed exercitio non assueto; aut exercitatis assueto exercitio, si excedat. Fit autem lassitudo ex labore, colliquata carne, & consumpta humiditate adiposa; vnde humor transmittitur per carnes, veluti in febribus accidit aliquando.*

Tertia Animaduersio. *Quòd omnis lassitudo morbum parere potest; sed magis spontanea; quia à caussa interna nascitur; ideò magis timenda: qua ratione faciliorem solutu omne vitium à caussa externa, & manifesta ortum ducens; dummodò naturam humanam non superet, vt in peste. Quare in Prognostico mi*

Hipp. *nus malas esse affectiones, ac non multum timendas, si à manifesta caussa nascantur, vt faciem illam horrendam, si fame, aut vigilia accidat, non ita extimescendam ratus, veluti si occulta ratione nascatur.*

Quarta adnotatio. *Quòd remedia lassitudinis spontaneę, sunt vacuatio, vel per sanguinis missionem in pletora; vel purgatione, in κακοχυμία, vel vtroq. faciunt quoque crudi humores lassitudinem, qui coquendi sunt, & attenuandi; ac expurgandi. Laboriosa verò lassitudo, balneo, frictione, vnctione, ambulatione, & purgatione, si opus fuerit, tollitur est autem lassitudo ferè ple-*

2. & 3. de Diæta. *nitudinis comes: ideò, & vomitu, & diçta illas curat Hip.*

Quinta adnotatio. *Quòd lassitudo, fit etiam in febribus colliquato humore, & indicat Hippocrati futurum ad articulos abscessum, nisi vrinæ multitudo prodeat, &*

4. Aph. 74. *liberet. Est autem lassitudo, seu delassatio malum signum in acutis; vt articulorum confractiones, malignitas enim morbi eo demonstratur, & ani-*

In Prognostico *malis virtutis imbecillitas. Quare conuerti facilè, & in attollendo se promptum esse bonum, pronunciari scripsit Hippocrates; veluti malum corporis grauedinem. potens sanè hoc signum ad robur dignoscendum, & imbecillitatem.*

APHORISMVS SEXTVS.

Quicumque dolentes &c.

Connexio. *CVM in antecedenti aphorismo tractasset Hip. de lassitudine, quæ species est quædam doloris. In hac sententia præceptum tradit ad ipsum dolorem pertinens celebrę, magnæque vtilitatis.*

Intentio. *Caussa doloris præsente, si dolor non sentitur, mens ęgrotat.*

Ratio intentionis. *Vt moneat contra vulgi opinionem doloris ablationem, non semper bonam esse; quinnimò magnum malum ex hoc significari, si præsenti caussa dolor non sentitur. Præterea, vt ex hoc Mentis turbationem Medicus prę-nunciet.*

Diuisio. *Huius aphorismi breuitas, & continuitas diuisionem non patitur.*

Demonstratio. *Vbi aliqua necessariò concurrunt ad operationem, læsa operatione, necesse est aliquid ipsorum lædi.*

Sed

Sed mens, & pars, quæ sentit necessariò ad sensationem concurrunt. Ergo

Si pars non sentit sana existente, mens ægrotat.

Maior per se clara, & aperta est. Minor probatur, nam sensatio, quæ fit in parte, necessariò communicari debet principio; alioquin sensus sequi non potest.

Quòd ad sensationem multa sunt necessaria: obiectum primò, quod sentiri debet, deinde verò pars, quæ sentit; tertio instrumentum vniuersale calidum innatum, & spiritus, quippe qui tum per neruos, tùm per arterias confluit. Hip. igitur supponit hic partis sanitatem, obiectum præsens, si igitur tollitur sensus necesse est mentem lędi, & tolli instrumentum ipsius sensus, spiritum scilicet, vel à corde, vel à cerebro transmissam. mens enim, & in corde, & in cerebro ponitur ab Hip. vbi igitur caussa doloris præsente non sentitur in parte necesse est mentem ægrotare, vt patet in phræniticis qui quidem, nec famem, nec sitim sentiunt. Si verò cerebro illęso pars non sentiat, necesse est partis temperamentum esse corruptum, vt in gangrena, & in doloribus à caussis malignis; nam in pleuritide maligna, dolor non sentitur, & tamen est signum pathognomonicum, quia partis temperies corrumpitur. Prima Adnotatio.

Quòd dolor non est sensatio aliqua, neque aliquod sensus obiectum; sed molestia, quæ oritur ex sensatione caussæ corrumpentis naturam, & à sua armonia distrahentis. Duplex verò est doloris significatio altera communis, qua ratione omnis morbus vlcus dicitur, & dolor, quia molestiam affert: altera particularis; qua solum dolorem appellamus insignem molestiam. Hic rursus duplex, vel à caussa naturali procedens, vt fames, & sitis, vel à caussa præter naturam, inflammatione nimirum vel scissione, vel ruptura; De hoc secundo loquitur Hipp. quia dolor in primo significatu non arguit mentem ægrotare; nec loquitur in sanis. quia si in illis dolor non sentitur, potest contingere, non solum, quia mens ægrotet; sed quia alio sit intenta, vt in ijs, qui pugnant non sentientes dolores eo tempore. Intelligit igitur in ægris præcipuè, & de magna molestia. Altera Animaduersio.

Quòd si quis velit sententiam vniuersalem reddere, ita dicere oportet. Si præsenti caussa doloris non sentitur à membro necesse est, vel mentem ægrotare, vel aliò esse intentam, vel sensum partis esse abolitum, vel læsum instrumentum sensus particulare spiritum animalem, vel vniuersale, calorem innatum. Mens verò hic ab Hip. accipitur pro sensu interno, seu ad imaginationem, seu cogitationem, seu memoriam relatio habeatur. Quòd verò asserit Galenus actionis læsionem partem læsam indicare, id verum esse intelligendum est, vel immediatè, vt de actione naturali, vel per consensum, vt de vitali, & animali; quia lęsio, non solum suprà membrum arguitur; sed, vel in principio, vel instrumento. Tertia Adnotatio. 1. de locis. affe.

Quarta Animaduersio. ✝ *Quòd doloris sedatio sine caussa manifesta, ea est, de qua potissimum loquitur Hip. ideò scripsit perniciosas anginas, quæ non manifestum dolorem faciunt; tunc enim inditium est, vel mentem ægrotare, vel partis sensum ablatum. occultatur verò dolor præter rationem cum non præcessit vacuatio aliqua, nec in die indicatoria facta est sedatio; futurum enim, vel delirium, aut aliquod horrendi significat.* 3. Progno.

APHORISMVS SEPTIMVS.

Quæ longo tempore extenuata sunt &c.

Connexio. CVM *in superioribus egisset Hip. de præcautione, quæ fit in neutris decidentiæ, nunc de restauratione neutrorum conualescentiæ agit, & præceptum tradit ad refectionem extenuatorum perquàm vtile.*

Intentio. *Quæ longo tempore extenuata sunt, sensim reficere oportet; quæ verò breui, repentè.*

Ratio intentionis. *Vt modum doceat reficiendi, non pænes maiorem, aut minorem consumptionem, vt putarunt nonnulli, sed pænes motus celeritatem, scilicet, & tarditatem extenuationis.*

Diuisio. *Potest hæc sententia in duas partes secari: quarum prima ad eos pertinet, qui ex longo tempore extenuati sunt: altera verò ad illos, qui breui, & repentè.*

Demõstratio. *Reditus ad statum naturalem debet esse similis recessui.*

Longo igitur tempore extenuata, sensim, breui, repente sunt reficienda.

Antecedens ostenditur ratione à consuetudine ducta; nam quę longo tempore consumpta sunt, paullatim; quę verò breui, repentè assueta sunt, extenuari. Quare si quis extenuationis motum mutet; ita, vt illa breui, hæc sensim repleat, lædet non mediocriter. Consequens manifestè deducitur.

Prima Animaduersio. ✝ *Quòd extenuatio duplex est, altera, quę fit ex euacuatione sensibili, aut insensibili, vbi modum excedit; altera; quæ oritur ex κακοχυμίᾳ. Prima repletione curatur: Altera verò euacuatione. Exemplum habes apud Galenum qui accersitus ad curationem Mulieris extenuatæ, præter omnium Medicorum sententiam, illi pluries sanguinem misit, & sanata est; defecerant enim illi menses; venæ pręterea tumidę, & sanguine nigro repletæ: quare verisimile erat vitiosum sanguinem caussam extenuationis esse quem membra respiciunt, non secus, ac ventriculus prauum alimentum detestatur.* 6. Epidem.

Altera Adnotatio. ✝ *Quòd extenuatio à vacuatione; quædam est parua, quædam magna, & quędam mediocris. In prima sanguis solum, aut spiritus exhalauit: in altera verò etiam pinguedo, & adeps: in tertia autem partes solidæ, vt carnes, venæ, arterię. Primę, & secundæ extenuationis signum est cutis laxatio.*

ratio; tertia verò contentio cum flauedine. Quod scripsit Hipp. in extenuatione primum laxari cutim, deinde circumtendi. Contra repletione. Ait Galenus in longis morbis, non solum humores, sed partes solidas extenuari; ideò sensim reficiendas. Contra in breuibus solum humores; & spiritus; ideò repente nutriendum esse. Sed cum in colliquanti febre, quæ acuta est, etiam pars solida consumatur, ratio vniuersalis aphorismi, non esset vera, quia aliquando oportet in longo morbo breuiter, in breui sensim reficere. Melius ergo est refectionem non penes maiorem, aut minorem extenuationem describere, sed recessus modum à naturali statu; nam, quæ breui extenuantur, breui reficienda sunt; seu, contra quæ sensim ex longo tempore, vt cumque facta sit extenuatio. 6. Epidem.

Quòd refectio fit non solum per cibum, & potum, verum etiam per reliquas res non naturales, somnum scilicet, exercitium, vacuationem, aerem, animi passiones ad mediocritatem redacta: & quamuis corpora recenter extenuata, & vehementer tamen repente sunt reficienda, quia cibos habemus, qui multum nutriunt, & facilè coquuntur, vt iura, stillata, consumpta, expressa, pista, oua sorbilia, vina reficiunt quoque odores, epitemata cordi admota. Tertia Animaduersio.

Quòd cautio adhibenda est in refectione, quæ repentè fieri debet; nam Hippocrates non reficit egros, nisi per duos, aut tres dies post iudicationem; & in ipsa refectione, ita celeriter reficere oportet, vt celeriter fiat refectio; sed sensim, tum ob debilitatem caloris; tùm quoniam conualescentes magis appetunt, quam concoquunt ob membrorum inanitionem. Refectio igitur ab odoribus incipienda est; hinc ad potus; inde ad sorbitiones; postea ad cibos humidiores, indè sicciores, ita, vt tempus refectionis sit æquale tempori extenuationis. 4. Animaduersio.

APHORISMVS OCTAVVS.

Si à morbo cibum assumens, quispiam.

CVM de conualescentium refectione verba faceret in superiori; atque eo modo illos reficiendos esse tradiderit, quo consumpti fuerant. Nunc præceptum aliud vtile circa refectionem adducit. Connexio.

Conualescens, qui non reficitur à cibo, aut plus assumit, quàm decet, aut purgatione indiget. Intentio.

Vt ostendat non sufficere ad refectionem, allatam supra obseruationem; sed sumendum alimentum ad virium proportionem, & corpus mundum esse debere. Quare vbi non succedit, vel de cibo detrahendum, vel purgandum. Ratio intentionis.

Diuiditur hæc sententia in duas partes, in quarum prima, docet, quando Diuisio.

excessu alimenti non reficitur corpus: in altera autem, quando κακοχυμία id prohibet.

Demonstratio. *Cibi cruditas detractionem requirit, corruptio verò purgationem. Sed corpus conualescens, si non reficitur, aut non coquitur cibus, aut corrumpitur. Ergo Conualescentis corpus, nisi reficiatur, vel cibi detractionem, vel purgationem requirit.*

Maior certa quidem est. Minor probatur, quia nulla alia est ratio, cur à cibo non reficiatur corpus; quàm, vel quia crudus manet ab excessu, quod ex appetentia cognoscitur; vel, quia corrumpitur à morbi reliquijs adhuc in corpore existentibus indicia sunt inappetentia, sitis, oris amaritudo, vigilia, aut quidquàm modum excedens naturæ.

Prima Adnotatio. *Quòd dupliciter potest cibum appetere conualescens, vel naturaliter, exinanitione, tunc nisi reficiatur, plus assumit, quàm decet; vel præter naturam ob intemperiē frigidam, aut mordentem humorem. tunc non solum indiget detractione, sed purgatione. In primo casu calorem innatum fouemus, cibum detrahemus. In altero autem paullatim purgamus, & reficimus; qui quidem modus epicrasis dicitur.*

Altera Animaduersio. *Quòd status corporum triplex est, secundum naturam sanorum, præter naturam ægrorum, & medius neutrorum. In omni statu alimentum ad proportionem eius, quod consumitur & virtutis dari debet. si quis verò sani alimentum neutro neutri verò ęgro exhibeat; magnopere lædet; magis enim offendere in ęgris sanorum alimentum, scripsit Hip. quàm iumentorum sanis, veluti etiam, si quis sano ægri nutrimentum adhibeat sano morbus fit; In vnaquaque enim natura tantum dare oportet, quantum vires conficere possunt sine detrimento.*

7. Aph. 65. De veteri Medicina.

Tertia Animaduersio. Infra aph. 32. *Quòd Hip. in conualescenti magis laudat inappetentiam, quàm immoderatam appetentiam; quia prima temporis tractu melius appetit, altera verò in fastidium incidet. Quòd verò dicitur [corpus, quia non appetit purgatione indigere] non intelligit, vt semper sit facienda purgatio; quia natura poterit superare humoris reliquias; ad maiorem tamen securitatem ponitur, purgatio.*

APHORISMVS NONVS:

Corpora, cum quis purgare volet.

Connexio. *CVM in antecedenti aphorismo docuisset Hippocrates purgandos esse eos, qui à cibo non reficiuntur modicè sumentes, nunc quid faciendum sit ante purgationem docet, præceptum tradens vtile, & necessarium.*

Corpora

Corpora purganda, ante purgationem fluxilia facere oportet. Intentio.

Vt Medicus remoueat impedimenta, quæ difficilem purgationem reddunt, ita enim cum tollerantia fiet, alioquin tormina, & dolores excitabit. Ratio intentionis.

Breuitas huius sententiæ diuisionem non fert. Diuisio.

Medicus cum purgat, intendit conferentiam, & tollerantiam. Demonstratio.

Sed sine præparatione corporis ista non fiunt. Ergo

Ante purgationem corpora præparare oportet.

Maior per se patet, debet enim Medicus ita curare, vt iuuet, & non noceat, quod scripsit Hippocrates, vt agat quæ citò, citò; quæ pure, pure; quæ citrà dolorem, vt quàm minimus dolor sentiatur. Minor ostenditur, quia si humor sit fluxilis, viæ impeditæ, purgatio cum tormine, dolore, anxietate, & nausea fiet, & labore. Lib. Acutorum primo.

Quòd præparatio, vel pertinet ad humorem, vel ad partes corporis, per quas educitur. humor, præparatur attenuatione, incrassatione, & coctione. Corpus verò viarum apertione, humectatione, assuefactione, & motu; Cæterum attenuatio, & incrassatio ad coctionem præparant, maximè enim cedit coctus humor; ideò scripsit. Concocta Medicari. Attenuatur igitur humor crassus duplici auxilio, & à calidis, & à temperatis, & frigidis; quia humor crassus fieri potest, & à calore parte tenui exhalante, & à frigiditate congelante. In frigidis ergo mediocriter attenuant, mulsa, oximel simplex, inde compositum; amplius syrupus de stycade, de quinq. radicibus, de calamento, epitimo. in crasso humore à caussa calida, ptissana, syrupus de pomis, iura, serum. Humor verò tenuis ad purgationem non eget incrassatione, nisi sit imbibitus. at si quando incrassatur, est, propter coctionem; nam coctio non solum fit à calore innato: sed à Medicamentis reducentibus ad temperiem. Prima Adnotatio. 1. huius 22. Vide pag. 50.

Quòd viarum apertio comprehendit canales per quos excrementa, aut humores educi solent, seu ad intestina, seu ad menses, vrinas, os, nares, aures. Fit verò ista apertio in intestinis, abstersione, & mollificatione, maximè per clysteres, in venis aperientibus, incidentibus, laxantibus. Illud verò ex Hippocrate notandum, qui per superiora purgans aluum sistit, per inferiora verò laxat. Humectatio quoq. corpora præparat ad purgationem, & fluxilia facit; ea verò fit balneo, fomento, cibo, atque potu: ideò obseruare Medici Austrinum tempus ad purgationem. Assuefactione corpus præparatur ad vomitum, leuioribus primum; sicuti ad deiectionem per clisteres. Motus quoq. corpus præparat assumpto medicamento, ideò scripsit Hippocrates. Poto Helleboro corpus mouendum potius quàm somno trahendum. nam, vel nauigatio indicat motione turbari corpora. Vigilia quoque omnem promouet excretionem præter sudorem, qui per somnum magis excernitur. Altera Animaduersio. 7. Aph. 70. 4. Aph. 14.

Quòd

Tertia Adnotatio. ✝ *Quòd vox iſta [purgari,] non ſolum de deiectione intelligenda, ſed de omni alia expulſione ſeu per vomitum, vrinas, menſes, hemorroides, ſudores illa fiat; nec ſolum fluxilia facere corpora oportet, cum hęc medicamentis mouemus ſed, & cum ſanguinem mittimus, vbi craſſus fuerit. quod obſeruat Hip. in apoplecticis; aut iis, quibus interceptę ſunt venę obmuteſcentibus: ſanguis enim præparari debet prius ad expulſionem frictionibus, fomentis ex oleo calido, vt fluat ad ſectionem.*

4. Acutorũ.

APHORISMVS DECIMVS.

Impura corpora &c.

Connexio. *ITA connectitur hæc ſententia cum octaua ſuperiori; vt cauſſa cum ſuo effectu; docet enim, cur corpora purgatione indigent, quæ à cibo modico non roborantur ex morbo.*

Intentio. *Impura corpora quanto magis nutries, magis lędes.*

Ratio intentionis. *Vt impura corpora non nutriamus, ſed prius vacuemus.*

Diuiſio. *Breuitas huius ſententiæ diuiſionem non admittit.*

Demonſtratio. *Id, quod auget prauorum humorum quantitatem, & malitiam, quantò magis dabitur magis lędet.*

At alimentum in corpore impuro auget, & quantitatem, & malitiam praui humoris.

Corpus igitur impurum, quanto magis nutries, magis lędes.

Maior per ſe clara eſt. Minor probatur, quoniam ex adiectione alimenti in corpore impuro augetur quantitas, & ſeruatur qualitas.

Prima Animaduerſio. *Quòd tres ſunt ſtatus corporum, impurorum, ęgrorum, neutrorum cum decidentia, & conualeſcentia: de quibus omnibus uera eſt huiuſcemodi ſententia; quòd quantò magis nutriuntur, magis lęduntur.*

Altera adnotatio. *Quòd nutritio, quæ corpori adhibetur, vel eſt ad robur, & refectionem, vel ad conſeruationem, & neceſſitatem vitę. Primo modo non debent nutriri corpora impura; ſed ſecundo modo nutriri debent.*

Tertia Animaduerſio. ✝ *Quòd impura corpora dicuntur, vel propriè, vt in κακοχυμία, & putredine, vel impropriè, vt in πληθώρα. Πληθώρα autem, & κακοχυμία euacuationem poſtulant, inde refectionem. Putredo vbi ea eſt inſignis alimentum requirit. Nec de his loquitur Hip. quoniam in hoc caſu ob neceſſitatem nutrimur propter vires. & quia humores omninò ſunt inepti ad nutritionem; ideò maior eſt vtilitas, quę ſequitur ad nutritionem, quàm impuritas ex corruptione. Adde nutrimentum quòd in putredine exhibemus attemperans eſſe debere, quare attemperatur, & corrigitur putredo; vt in κακοχυμία cum adſunt humores non ita confecti, nec vires ita debiles, minus indicatur de cibo. Sunt autem cibi attemperantes iura pullorum,*

rum, ptiſſana cum bolo armeno, ſucco limonis, alijſque eiuſdem rationis.

Quòd impura corpora, quę ęgrotant manifeſta habent ſigna. Neutra verò decidentię dignoſcuntur tùm in operationibus, tùm excrementis, & qualitate mutata; de quibus multa Hip. Neutra verò conualeſcentię, de quibus potiſſimum loquitur hic Hip ſua quoque habent indicia manifeſta; adeſt enim inappetentia ſitis ſomnus, aut vigilia pręter modum. Quarta Animaduerſio. 3. de Dieta.

Quòd corpus dicitur impurum dupliciter, vel extra ſolum; vel intus, ſolum, vel intus & extra. In primo caſu licet nutrire corpus tutò: in alteris verò nequaquàm, ſed purgare prius oportet. Cognoſcitur autem impuritas intra ex impuritate excrementorum, vrinę potiſſimum. Vbi verò, pura ſunt excrementa, tunc corpus mundum eſt ad intra, vt ſcribit Hippocrates infrà. Quinta adnotatio. Aph. 15.

Quòd in omni impuro corpore debile tutum eſt vti epicraſi. Eſt autem epicraſis paullatim vacuare & paullatim replere, quę maxime conuenit in neutris conualeſcentiæ ob debilitatem, & inopiam caloris; nam neutri decidentię, non paullatim, ſed ſemel euacuandi ſunt; quia adeſt virium robur. In πληθώρα verò ſanguinis miſſione. In κακοχυμία vomitu, ſeu deiectione. 6. Adnotatio.

APHORISMVS VNDECIMVS.

Facilius eſt potu refici, quàm.

CVM anteà ſeptimo aphoriſmo ſtatuiſſet Hippocrates reficiendos eſſe conualeſcentes pro ratione extenuationis, ſenſim. ſ. illos, qui longo tempore, breuiter autem illos, qui breui erant extenuati. Modo ſententiam affert ad ipſam refectionem vtilem.* Connexio.

Facilius eſt humido reficere, quàm ſicco. Intentio.

Vt qualitatem ciborum indicet ad reficiendum aptiſſimam, atque eo magis, quo citius nutrire intendit. Ratio intentionis.

Breuitas ſententię diuiſionem haud patitur. Diuiſio.

Quòd facilius tranſmutatur, diſtribuitur, atque vnitur facilius reficit. Humidum facilius tranſmutatur in ventre, diſtribuitur, & vnitur. Ergo Humidum alimentum facilius reficit, quàm ſiccum. Demonſtratio.

Maior probatur, quia nutritio fit per tranſmutationem alimenti primò in ventriculo in chylum; inde per diſtributionem ad membra: denique per aſſimilationem, & vnionem.

Minor oſtenditur ex natura humidi, quod facillimè tranſmutatur, & permeat.

Quòd duę ſunt qualitates ad refectionem aptiſſimę; altera quidē agens, altera verò patiens. Inter agentes calidum efficacius agit: inter patientes Prima Animaduerſio.

autem,

autem, magis patitur humidum. Quare fit, vt humidum, & calidum ad coctionem probentur, & ea ratione Pueri maximè coquunt.

Altera Adnotatio. *Quòd tria sunt in corpore, quæ refectionem requirunt, membra, humores, & spiritus. Spiritus odoribus, & aere reficiuntur: humores, humida substantia: solida membra, solidiori. In ista triplici refectione, id, quod est magis humidum citius, & facilius reficit. Sed dices, scripsit Hip. siccum alimentum aliquando transmutari facilius, quàm humidum. Ratio est, quia sicca membra ob similitudinem facilius à siccis nutriuntur; facilior enim est transitus in simbolis. Dicendum, quod licet in sicco membro facilius transmutetur siccum alimentum, quandò iam est appositum illi immediatè; tamen quia nutritio fit per mutationes multas, cibi in chylum, huius autem in sanguinem; ideò fit, vt citius, & facilius per istas mutationes transeat humidum. Quare mediatè semper facilius transmutatur humidum.*

Lib. de Alimento. 37.

Tertia Animaduersio. *Quòd potus nomine intelligere possumus; tum alimentum humidiorem, tum etiam vini potionem; & quemadmodum inter alimenta, facilius reficit humidum, ita vini generosi potus facilius, & citius reficit, quàm alimentum humidum. hoc magis reficit odor, tum vini, tum alimentorum, vt carnis; reficiuntur enim facillimè odore spiritus. Quòd verò scribit Arist. Odorem non facere ad alimentum sed ad sanationem; non ita intelligendum est, vt neget absolute, odorem nutrire, (nam si ex aere nutriuntur spiritus, quanto magis ex euaporatione alimenti? Sed quòd magis faciant ad sanationem, quàm alimentum. Primum igitur locum celeris nutritionis habet odor; inde vina generosa; postea verò alimenta humida, vt iura, stillata, expressa, consumpta, oua, pullorum carnes, pisciculorum, inde carnes auium, & denique quadrupedum.*

Lib. de sensu.

Quarta adnotatio. *Quòd calidum in ratione humidi magis coquit, quàm in ratione sicci, nam Pueri calidum maximè coquit, quia humidum at febrile, alimentum corrumpit & innidorem vertit. Ideò febrienti humida damus alimenta. vt calorem reducant ad temperiem, & facilius mutentur. Sed dices calidus ventriculus despicit alimenta facilis coctionis, quoniam illa adurit. ergò, & febrilis aduret humida. magis ergo sicco in febre nutriendum. Non tamen valet comparatio ab intemperie æquali ventriculi, ad intemperiem febris inæqualem.*

1. Aph. 16.

Quinta adnotatio. *Quòd vbi corpus debile est, magis conueniens est alimentum humidũ, at absolutè siccum præstat, tum quia partes solidæ siccæ sunt, tum quia etiam putredini magis resistit & quia tale alimentum longiorem vitam præstat. quare siccum alimentum sanis præferendum. Ideò scripsit Hip. Iuuenibus dandum alimentum impermutatum. senibus valde mutatum iunioribus verò medio modo se habens quia primi validi sunt, secundi debiles, tertij in medio sunt positi. per mutationem verò intelligit macerationem, & præparationem, quæ fit coctura, assatione, vel elixatione.*

Lib. de Alimento.

APHORISMVS DVODECIMVS.

Quæ relinquuntur in morbis &c.

CVM in tertio aphorismo scripsisset Hippocrates; corpora, quæ non afficiuntur à morbis, indigere purgatione. In hoc caussam assignat, quòd morborum reliquiæ morbos facere solent. Connexio.

Quæ post crisim in morbis relinquuntur, recidiuas facere solent. Intentio.

Vt Medicus diligenti cura attendat, si quid à morbo relinquitur, idque remoueat, & accuratè tractet corpora, ne recidiua contingat; nam cum morbus alteri succedit plerunque occidit. Ratio intentionis. Hip. de affectionibus.

Breuitas aphorismi non est capax diuisionis. Diuisio.

Posita dispositione morbifica cum virium languore, facilè morbus sequitur. Demonstratio.

Sed in conualescente non perfectè iudicato, adest dispositio morbifica cum languore virium.

Quæ igitur relinquentur à iudicatione facilè morbum renouant.

Maior probatur, quia posita dispositione ad putredinem, vel in humore, vel in membro cum imbecillitate, facilè accenditur. Minor, clara est; si enim non perfectè iudicatur morbus; necesse est relinqui in humore, vel in membro dispositionem ad morbum; nam in crisi perfecta, nil relinquitur agendum.

✝ *Quòd perfectè crisis; in qua nihil relinquitur, signa sunt, alleuatio coctionis signis apparentibus, & in die indicatoria, per aliquam effatu dignam euacuationem, vel abscessum. Signa imperfectè crisis, & recidiuæ, contraria; si morbus alleuiet, non secundum rationem, hoc est sine coctionis notis, vel extra diem criticum, vel sine euidenti euacuatione, aut abscessu. Relinquitur præterea oris amaritudo, aut insuauitas, inappetentia, vigilia, aut somnus præter modum, tristitia, corpus à cibo non roboratur.* Prima Animaduersio.

✝ *Quòd recidiua, quædam est vera, quædam non vera. Vera accidit in imperfecta crisi, quoties natura non potuit in totum caussam morbi eradicare; sed remanet dispositio in materia antecedenti, vel in membro, quasi nidor, vnde rursus morbus renouatur, neque enim natura, cum indicauit irritata est ab illa materia, quæ facit recidiuam, quia latebat, neque ita erat disposita. Recidiua non vera est illa, quæ accidit in crisi perfecta ob aliquam caussam externam, vt malam scilicet victus rationem, aut temporis constitutionem. Vbi igitur verè recidiuæ timor est, purganda materia, quæ vt plurimum solet esse bilis adusta. nec solùm purgatione; sed aliquando, & missione sanguinis, vbi cinis in sanguine fuit relictus. Partis verò dispositio ad naturalem statum reducenda, ijs, quæ roborant, & attemperant.* Altera Adnotatio.

Interim victus ratio habenda, ne ob errorem recidiua contingat.

Tertia Animaduersio. *Quòd recidiuæ vel fiunt in augumento, vel in declinatione; quæ in augmento fiunt parùm temporis interponunt, quæ verò in declinatione diutius. Sed dices, quomodo potest fieri recidiua in declinatione? Si enim natura in morbo superauit multum, quomodo in conualescenti non poterit superare parum & prohibere ne fiat morbus? Respondeo, esse materiam difformem, cuius pars à natura superata declinationem fecit, & alleuationem. remanet altera, cum qua natura non pugnauit, vel quòd non fuerit ab illa irritata, vel quod alia gignitur de nouo. Sunt autem recidiuæ aliquando longè peiores radice in illis, quæ præter rationem leuant nulla facta indicatione, præcipuè quando recurrit tumor, vel abscessus ad partem internam: aliquando leuiores, vt quando à caussa externa, & manifesta fiunt, vel post morbum indicatum per euacuationem, aut coctionem.*

Quarta Animaduersio. *Quòd recidiuæ, quemadmodum, & crises fiunt secundum dies indicatorios, proinde illi maximè contemplandi sunt, & numerandi non solùm à die recidiuæ, sed à die radicis. Illud verò animaduersione dignum est, quod scripsit Hip. Morbum, qui ad suppurationem tendit recidiuam non facere, (quidquid suppuratur non reuertitur,) Quarè parotides, nisi suppurentur recidiuas facere dixit. Sed contraria scribere videtur in Prognostico, vbi in aurium suppurationibus ex inflammatione, ait, recidiuas plerumque seniores occidere. Non tamen contraria dicit; quoniam in Epidemijs supponit morbum in suppurationem tendere; quam viam, vbi assumpsit, aliam sumere non potest. In prognostico verò scribit posse recrudescere morbum noua supernè ruenti materia.*

6. Epidem. 3. Progno. 7.

Quinta adnotatio. *Quòd morbus, qui succedit morbo, vel est eiusdē rationis, quod plerumque fit in recidiua, vel diuersæ rationis. Sed in hoc casu potius morbum in alium transmutari dicimus, quàm veram recidiuam: id autem fit, vel errore Medici remediorum intentione, inducentis contrarium morbum, vel morbo ipso alterum gignenti, vt sanguinis sputum, tabem, peripneumonia, phrænitim.*

APHORISMVS DECIMVSTERTIVS.

Quibus crisis fit &c.

Connexio. CVM Hip. in antecedenti aphorismo de crisi mentionem faceret, docens, reliquias imperfecti iudicij morbos renouare. Modò in hac sententia occasionem nactus modum ostendit cognoscendi ipsam crisim. & prædicendi illam.

Intentio. *Nox præcedens crisim grauior, subsequens plerumque leuior.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus ex signis antecedentibus crisim cognoscat, neque turbetur, si quid*

quid grauius accidat, crisim propè futuram denuncians; immo confirmetur, & confidat.

Diuiditur aphorismus in duas partes, in prima absolutè profert noctem crisim antecedentem grauiorem; in altera verò subsequentem plerumque leuiorem. Diuisio.

Quo natura magis irritatur grauiora contingunt. Demonstratio primæ cōclusionis.

Sed in nocte ante crisim magis, quàm alio tempore irritatur natura.

Ergo

In nocte crisim antecedenti grauiora contingunt.

Maior per se patet. Minor verò probatur, quoniam ea nocte non solùm magis, quàm alio tempore fit coctio, sed separatur bonum à malo: vnde vapores eleuantur, qui diuersas partes petentes diuersa pariunt accidentia, ad Caput, delirium, dolorem, suffusionem, surditatem; ad cor, palpitationem, anxietudinem; ad membra, rigorem, aliaq. eius generis, à quibus magna, & repentina fit turbatio.

Naturæ conatus, vt plurimum sunt ad bonum. Demonstratio alterius cōclusionis.

Sed in crisi fit naturæ conatus. Ergo

Crisis, vt plurimum est ad bonum. & per consequens nox leuior, quæ sequitur.

Maior probatur, quia motus naturæ semper sunt in conseruatione eius, in quo est; quoniam natura in vniuersale sua intentione, numquam errat; quamuis in particulari erret, vt aqua, quæ sua natura deorsum tendit, & sic conseruatur: At si fortè deorsum sit ignis, accidit corrumpi. Minor demonstratur; quoniam crisis est spontanea mutatio, & subita, quæ fit insurgenti natura contra morbum. Ob id nox sequens crisim, leuior vt plurimum esse solet.

Quòd crisis habet tres partes; perturbationem, dum separatur bonum à malo, excretionem & solutionem: & quamuis vnaquæq. istarum crisis dici possit, magis tamen secundam intelligit Hipp. *quoniam in separatione magis perturbatur æger. quę excretionem præcedit.* Prima Animaduersio.

Quòd prima pars crisis, quæ perturbatio dicitur, magis fit in nocte, quàm in die: tùm quia Luna, quę humores ad motum concitat, magis eo tempore dominatur. vnde terræmotus, inundationes, & Partus eo tempore fiunt: tum etiam, quia vis naturalis fortior, & vnita magis eo tempore; tum quòd humoris irritatio magis sentitur in nocte somno interrupto, & natura non occupata in actionibus diurnis: motus verò humoris siue excretio magis fit in die adiuuante Solis calore promouente, & effundente, meatusq. adaperiente, Tertia pars crisis, quæ est leuatio ad sequentem noctem sequitur. Altera adnotatio.

Quòd crisis aliquando fit simul secundum omnes partes in nocte, aliquando in die; sed pluries in nocte, non solum ad bonum, sed etiam ad malum; Tertia Animaduersio.

quia si pluries crises fiunt in nocte. Ergo etiam ad malum plures; tum, quia magis mouentur humores praui ad viscera; tum etiam, quia destituitur calore Solis corpus viuificantis; tùm, quoniam morbi malitiam adiuuat incitans crisim ante coctionem.

Quarta adnotatio. ✝ *Quòd nox sequens crisim, aliquando grauior esse solet; sed rarò contingit; quod probari potest; quia cùm pluries in vita ægrotemus, semel mori contingit; nam mala crisis rarò accidit, præter quàm in pestilenti constitutione. Sed & in bona crisi, accidit aliquando, subsequentem noctem non esse leuiorem, quia crisis illa potest extendi ad duos dies vel ob Medici errorem, vel ob morbum succedentem, vel ob infidam constitutionem.*

Quinta Animaduersio. ✝ *Quòd crisis non fit, nisi in accessione; propterea dixit Hipp. grauem noctem accessionem præcedentem, non quòd præcedens nox sit grauior tempore accessionis, sed comparatione facta ad subsequentem noctem; nam accessionis hora grauior est, quam nox præcedens, nisi ea numeretur, & includatur in tempore accessionis.*

6. Adnotatio. ✝ *Quòd turbatio in morbis maximè incipit à meridie & vesperi, ad quam horam voluit Hip. omnes morbos exacerbari: comprehenditur autem cum nocte hoc tempus: accidentia verò quæ perturbationem faciunt, quædam sunt communia, alia verò propria. Communia sunt, anxietudo, iactatio, propria pro ratione Loci, ad quem confluit materia; de quibus iam dictum est; excretio enim, quæ fit per vomitum, veluti vnaquæque alia sua propria habet accidentia; veluti etiam, quæ fit per abscessum partis dolorem, & calorem.*

7. Animaduersio. ✝ *Quòd cùm Medicus videt hæc signa non debet turbari, sed considerare antecedentem in excrementis coctionem, & diem, in quo fit crisis, si enim præcessit coctio & ista perturbatio fit septima die, vel nocte antecedenti, salutem prædicet. At si præcesserunt cruditatis signa, & dies perturbationis critica non fuerit, aut ἀκρισίας, aut dolores, aut recidiuas, aut morbi longitudines, aut mortes: & solet fieri bona crisis plerumque in die impari, quia per hos dies natura mouet. Ideò morbi, qui imparibus exacerbantur, faciles sunt iudicationis; contra, qui paribus ad iudicandum difficiles.*

APHORISMVS DECIMVSQVARTVS.

In fluxionibus alui &c.

Connexio. CVM *in præcedenti mentionem fecisset de crisi; quæ quidem fit, vel per euacuationem, vel per abscessum. In præsenti sententia, signum sumit crisis, quæ fit per euacuationem, eamque communissimam alui deiectionem.*

In fluxu ventris excrementorum mutatio iuuat, nisi ad praua sit. Intentio.

Vt Medicus non modò in critica fluxione alui, sed in symptomatica, signum habeat ad bonum, vel malum ex mutatione excrementi, mutationem que laudandam esse, non solum si fiat ad bonum, sed si ad non malum, & aquale, quod maius est. Ratio intentionis.

Non est diuisionis capax aphorismi breuitas. Diuisio.

Id, quod, vel naturæ dominium, vel eius validam actionem ostendit, est bonum. Demóstratio.

At excrementi mutatio non ad praua, vel naturæ dominium ostendit, vel eius validam actionem ostendit. Ergo

Excrementi mutatio, si non fit ad praua bonum est signum.

Maior certa quidem est. Minor ostenditur, quoniam vbi excrementa perseuerant in vno statu, caussæ pertinacia demonstratur. At vbi mutatio fit ad bonum superans natura ostenditur, & valida illius actio in humores. Quare scripsit Hippocrates. Acidum ructum in diuturno alui profluuio bonum significare. Coctionem enim perfici quodammodo ex illo signo ostenditur. 6. Aph.

Quòd alui fluxus, quidam est spontaneus, quidam verò fit Medici ope. Spontaneus, vel est criticus, vel symptomaticus. Symptomaticus triplex est, Lienteria, Diarrea, & Disenteria. Si igitur medicamenti ope fiat purgatio, iuuat mutatio, etiam si fiat ad praua, saltem ratione caussæ; quamuis non ratione signi: bonum enim est prauum humorem esse extra corpus. At si mutatio fiat ad praua, critice; iuuat etiam; nam si per nigras vrinas, & æruginosum vomitum aliquando morbum expelli notamus, sed rarò. At in symptomatico fluxu iuuat mutatio, non solum si fit ad bonum, sed si fit ad æquale, quia mutatio arguit robur naturæ. Prima Adnotatio. 4. Aph. 21.

Quòd excrementum, veluti omne aliud ex doctrina Hippocratis in Prognostico, quoddam est bonum, quoddam verò malum, quoddam prauum. Optima igitur est egestio molis coerens, non admodum graue olens, subrubra, iuxta copiam ciborum ingestorum. Mala autem est liquida, alba, pallida, vehementer ruffa, subuiridis, ac leuis. Praua est nigra, liuida, pinguis, æruginosa, putrida, ramentosa, seu simul, seu per se eijciatur. Ex his pingue excrementum, liuidum, ramentosum, putridum, æruginosum, numquàm cum progressu educitur. Nigrum rarò admodum. Cæterum, quod de fecibus dicimus, de vrina, sputo, sudore, mucco, vomitu, & alijs excretionibus dictum puta. Verum tabulam ex Hippocrate in Prognostico alui excrementi, ad facile exemplum descripsi. Altera Animaduersio. 1. Prognosticorum.

Differ

APHORISMVS DECIMVSQVINTVS.

Vbi fauces dolent, aut pustularum &c.

Connexio. *CVM antea statuisset Hip. impura corpora non esse nutrienda sed prius expurganda. In hac sententia docet cognoscere corpus impurum; & per consequens quando à crisi aliquid relinquitur.*

Intentio. *Vbi natura totum humorem ad aliquam partem deponit, tutò corpus alere possumus: vbi verò aliquid intus manet, non tutò.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus cognoscat in omni crisi, quando corpus intus purum est: & videat quando nutrire conuenit, aut purgare.*

Diuisio. *Diuiditur in duas partes aphorismus: in prima docet, quomodo impurum corpus cognoscatur. In altera verò, quomodo purum.*

Demōstratio primę. *Vbi corpus est impurum, nutriri tutò non potest.*

Sed

Sed quibus materia abscedit ad fauces, vel cutim cum excrementis biliosis, corpus est impurum.

Tales igitur absceßus nutriri tutò non poßunt.

Maior est aphorismus decimus supràscriptus. Minor probatur; quia biliosum excrementum, indicat prauos humores non totos ad absceßum missos; sed intus adhuc manere.

Corpora, quæ intus sana sunt, tutò ali poßunt. Demonstratio secunda.

Sed quibus per absceßum pura sunt excrementa sanum est intus corpus.

Ergo

Tutò ali poßunt.

Maior patet, quia humor, qui est in absceßu non inficit alimentum, quinnimò roborat naturam, & intus sana, facilè resoluet, quod in absceßu est.

Minor de se manifesta est; si quidem si aliquid humoris intus esset in excrementis id ostenderetur.

Quòd crisis fit, vel per euacuationem, vel per absceßum; cum enim natura non potest extra corpus educere noxiam materiam, saltem ad ignobiles partes transmittit aures, fauces, axillas, inguina, articulos, cutim. Hip. igitur hic loquitur de crisi, quæ per absceßum fit, aßignans glandulas, fauces, vel cutim, ad quæ loca, tubercula fieri solent, & consideranda esse docet excrementa ad cognoscendum, num intus aliquid maneat, quod non modo in crisi per absceßum; sed in ea, quæ per euacuationem fit consideranandum est, & etiam per sanitatem, vt in scabiosis, alijsq. cutis vitijs, quoad enim impura fuerint excrementa; impurum corpus est; quando verò pura sanum. Prima Adnotatio.

Quòd excrementa omnia sunt consideranda, sed magis propria partium, in quibus est morbus; vrina in febribus, & cutis vitijs, feces in ventris morbis; Biliosa verò excrementa sumit hic Hip. vt omne aliud vitium significat, quod per illa verba patet [si verò sanorum excrementis similia;] non enim biliosum solum opponitur sano; sed pituitosum, melancolicum, & alio quouis modo infectum; verùm quia frequentius biliosum apparet; ideo de billioso loquutus est in textu. Altera Animaduersio.

Quòd impurum corpus non solum dignoscitur per excretorum impuritatem, sed per alia signa, vt sitis, oris amaritudo, inappetentia non roborari, vbi enim cum impuris excrementis hæc aderunt, certius de corporis impuritate argumentum fit; quia fieri potest, vt post crisim natura partem materiæ per vrinas, vel aluum depellat, & tunc nullum ex prædictis signis appa ret: quo tempore exspectandum est, quoad totum euacuetur, & inde corpus nutriendum. Tertia Adnotatio.

Quòd contingit aliquando pura esse excrementa, & æger peßimè habere, vt in pestilenti febre, vrina apparuit naturalis, morbus tamen hominem occidit; id verò contingit, vel quia natura non audet materiam aggredi; Quarta Animaduersio.

vel,

vel, quoniam morbus non sit in venis, sed lateat veluti anguis in aliqua parte: inde quasi ex abscessu erumpens partes principes opprimit. Animaduertit tamen Galenus in febre maligna vrinas, si aliquando apparent naturali similes, non tales reuera esse. At nos non vno signo contenti esse debemus, licet securissimo, sed alia adducere ad maiorem cautelam, in maligna enim febre si talis apparet vrina, Thorax considerandus, an caleat magis quàm cæteræ partes, num magna adsit respiratio, & feteat, si adest anxietudo, hæc enim ostendunt malignam humoris qualitatem. Cæterum Galenus in vitiata ventriculi coctione hoc vtitur signo, exhibens cibos difficilis corruptionis, vt consideret quo humore inficiantur, & quomodo à calore tractata sint.

De causs. pulss.

De locis affec.

APHORISMVS DECIMVSSEXTVS.

Fame dominante.

Connexio. CVM supra Hip. aphorismo octauo exnimia fame recidiuam fieri statuisset: de ipsa nunc sermonem habet docens quid vitare debeant famescentes; nam infrà magis laudat inappetentiam in conualescenti.

Aph. 32.

Intentio. In fame laborandum non est.

Ratio intentionis. Vt corpora famescentia plus nimio in quiete contineantur; &, vt tempus terminandi exercitium definiatur; &, vt euacuationes vitemus, in quibus futura est inedia.

Diuisio. Aphorismi breuitas diuisionem non patitur.

Demonstratio. Id, quod molestiam auget fugiendum.

Labor famis molestiam auget. Ergo

In fame labor fugiendus.

Maior certa quidem est. Minor declaratur, quia labor euacuat; & consumit; ergo famis augetur; caussa enim famis est corporis consumptio.

Prima Adnotatio. Quòd fames est tristis sensus in ore ventriculi ob alimenti indigentiam: vbi igitur homo abstinet à cibo, aut voluntariè, aut quia deficiat, & famescit, quiescendum. neque solùm motus vitandus; sed quicquid corpus inanire valet. nec solum vbi adest fames id faciendum, sed vbi futura est inedia, nec sanguinem mittere, nec purgare, vel sudorem mouere, aut corpus quouis alio modo sensibiliter vacuare licet, fallit tamen hæc regula in acutis, in quibus sit imperanda inedia, purgamus tamen, quia morbi breuitas, & magnitudo ita requirit.

Altera Animaduersio. Quòd labor duplex, alter animi, alter verò corporis. In fame quiescendum non solùm labore corporis sed etiam animi; quoniam omnis labor consumit: est tamen accomodatus labor ante famem, quòd adiuuet alimenti coctionem, distributionem, & excrementorum expulsionem. Quare tamdiu laborandum,

laborandum, & exercendum corpus, quoad fames succedat, & succedente, quiescendum.

Quòd sani homines facilè famescunt, & eò magis biliosi ventre superiori, quibus nisi cibus præstò adsit multa mala patiuntur; statim enim, vt scripsit Hippocrates adest corporis impotentia, tristitia, oris amaritudo; & denique syncopis. At corpora ægra, quoniam non habent adeò validum calorem, non ita offenduntur à fame: ideò in his non sumus ita solliciti. Tertia Adnotatio. 2. Acutorũ.

Quòd fames, & labor corpori inimica sunt; quia, & ipsum consumunt: propterea etiam scripsit Hip. illa esse inimica febri, Prodicum reprehendens exercitio, & fame febrientes necantem. Nunquam igitur labor febri vtilis; inedia conuenit, vbi febris oritur ex plenitudine, vel inflammatione, vel obstructione, magis ratione caussæ, quàm ratione febris. Quarta Animaduersio. 6. Epidem.

Quòd fames aliquando præcipitur ab Hip. corporibus plus nimio humectatis, iuxta illud quod scripsit Hip. atq. in eo casu non solum famescendum, sed laborandum quia maius est iuuamentum, quod ab exsiccatione prouenit, quàm molestia ipsius famis; nam corpora humida non facilè à fame offenduntur, sicuti corpora sicca. propterea exercitium extenuatis corporibus, gracilibusque, & rari habitus non probatur, nisi valde mediocre, & quo corpus fuerit calidius, eo magis quies, & aquæ potus commodior. Id verò, quod scripsit [labores cibos præcedere,] non est intelligendum de his naturis picrocolis; immò post cibum magis in his conuenire labores (dicit Hip.) quàm ieiunis. Quinta Adnotatio. 7. aph. 5. & 9. 6. Epidem. 1. de Diæta: in fine.

APHORISMVS DECIMVSSEPTIMVS.

Vbi præter naturam &c.

CVM in antecedenti aphorismo fugiendum esse statuisset laborem in fame; cumque ipsius famis remedium sit alimentum; nunc innuit, cibum quidem assumendum esse, sed non vltrà vires. Connexio.

Cibus præter naturam assumptus morbum creat. Intentio.

Vt vitemus satietates, quoniam ex illis morbi ex plenitudine fiunt, difficile enim est, appetitum nostrum terminare: quare ad sanitatem primas obtinet partes non exsatiari cibis; plures enim occidit gula, quàm gladius. Ratio intentionis.

In duas partes hanc sententiam partimur. In prima suam intentionem exponit. In altero verò caussam suæ intentionis adducit. Diuisio.

Vacuatio morbos sanat. *Ergo* Demonstratio.
Plenitudo gignit.

Antecedens probatur manifestè experimento eorum, qui ab anxietate, dolore, morsu vomitu statim cõquiescunt. Consequens clarè deducitur, quia si sanatio facta est vacuatione, Plenitudo igitur in caussa erat molestiæ.

Demonstratio altera. *Quod facultatem vincit, morbum creat.*
Cibus præter naturam facultatem vincit. *Ergo*
Cibus præter naturam creat morbum.

Prima Animaduersio. *Quòd verbum illud [Ubi] duo significare potest, locum scilicet, & tempus; vt sit sensus duplex; in quemcunque locum cibum præter naturam ingreditur morbum creat, vel sic, quando cibus copiosior est, quàm à facultate superari possit, morbum gignit. Locus autem plenitudinis triplex alter ab ore ad venam portam, alter à vena porta, vsq. ad omnes venas singularum partium; alter ad membra, & membrorum cauitates. Primus continet ventriculum, intestina, venas mesaraicas, caua Iecoris, lien, & ijs interiectum pancreas. Alter verò iecoris connexa, omnemq. venam cauam; atq. illi comitem arteriam maiorem, & quicquid earum incidit inter axillas, & inguina. Tertius musculos complectitur, membranas, ossa, omnemq corporis molem, quæ ab ipso ingressu arteriarum, venarumq. minorem in partes singulas, & in summam, extimamque cutim profertur.*

Altera adnotatio. Lib. de affectionibus. *Quòd cibus præter naturam talis est quantitate, vel qualitate. Quantitate dupliciter excedit, continua, & discreta. De quantitate molis scripsit Hip. cibos etiam temperatos, & humanæ naturæ familiares, si quis illis; vel intempestiuis vtatur, aut pluribus, quàm tempestiuum est, morbos gignere, & ex morbis, mortes. De quantitate discreta scripsit quoq. obsonia varijs intritis præparata, quia diuersas inter se vires habent æstuosa esse, & noxia. De qualitate quoq. præter naturam in cibo, qualis est salsus, acris, amarus, monuit idem auctor fieri in corpore turbationes; quòd alimentum & augumentum non fit nisi per id, quod probè temperatum est, atque edomitum. Dicitur etiam præter naturam cibus, qui licet speciei humanæ* Hipp. *sit familiaris; alicui tamen particulari adeò est inuisus, vt fugiat illum, veluti venenum, qualis est caseus quibusdam, vinum alijs, Pisces alijs. Fuit, & qui panem numquam comedit ab illo aborrens, & carne vescebatur eo Illustrissima Hispaniarum familia, Don fadrique dalua. Sed, & Orator Gallorum Regis apud Summum Pontificem (Monsù de Sangart Nobilissimus quidem Gallus) potum adeò auersabatur, vt semel in anno bibat, & sanus, atque incolumis viuit.*

Tertia Animaduersio. *Quòd verbum illud [præter naturam,] vel indicat paruum excessum, vel magnum. Galenus ait Hippocratem intelligere de magno excessu, quia paruus morbum non creat. Sed, vt ego arbitror, etiam de paruo excessu vera est sententia, quia à plenitudine, & semel, & repentè, morbus creari potest & mors; vt in ebrijs. Sed, & à paruo exscessu si duret paullatim fit morbus; nam teste eodem Hippocrate Morbus paullatim fit, sed repente inuadit. Ideò Medicus oculatus sit oportet, vt præuideat, & opem ferat in tempore.*

6. Epidem Libro de Diæta.

Quarta Adnotatio. *Quòd duplex est plenitudo, altera ad vasa, altera ad vires. Ad vasa,*

quando

quando nimio humore distenduntur. Ad vires cum ea est humoris copia, vt à facultate superari nequeat. Ad plenitudinem igitur ventriculi, intestinorum, & mesaraicarum venarum, vomitus, clyster, medicamentum faciunt. Ad eam, quæ est suprà iecur in venis, & arterijs, si fuerit sanguinis, phlebotomia; si alterius humoris, purgatio. Ad illam, quæ in cauitatibus, & membris, exercitium, cucurbitæ, frictiones, Balneum. Inedia verò est omnium plenitudinum remedium, præter quàm bilis.

Quòd plenitudo fit, vbi cibi superant labores. Modus explicatur ab eodem. Vbi cibi maneant in ventriculo ampliori tempore, quàm opportunum est, & alia ad ipsos incidant, corpus vtique repletur, ac dùm præmuntur à plenitudine venæ, labor, & dolor corpori accidunt, æstate quidem citius, hyeme verò posterius. Et rursus cum venter ægestionem moderatam non fecerit, & insuper cibus humiditate ciborum ingestorum, corpus irrigat. Ipsa autem humiditas à ventre obstructa aceruatim ad caput viam facit, & vbi ad caput peruenerit, à vasis in capite non recepta fluit quomodocumque contigerit. Quinta Animaduersio. De Diæta. 4. de Morbis. De locis in homine.

Quòd vnaquæq. plenitudo sua habet signa, ventriculi, intestinorum, & mesaraicarum, ex ructu, oscitatione, flatu, grauitate, segnitie, dormitatione, capitis dolore, nausea, tormine. Venarum, si fuerit sanguinis, ex tumore earum, colore rubeo, capitis dolore, tussi, stilis sanguinis. Alterius humoris adsunt sua quæque indicia propria, quibus temperamentum, ætatem, tempus, regionem, victus modum adiungere oportet. Plenitudo partium corporis, vt musculorum, ossium, membranarum ex lassitudine indicatur. Cæterum omnium plenitudinum fomes est otium, & exsatiatio cibi, atque crapula. 6. Adnot.

APHORISMVS DECIMVSOCTAVVS.

Eorum, quæ confertim, & celeriter.

EA ratione, qua vndecimus aphorismus nectitur cum septimo, adiungitur hic cum illo. Dictum enim est in ea sententia breui reficiendos esse, qui breui tempore fuere extenuati. In vndecimo docuit humidum alimentum esse aptissimum. Hic aliam conditionem ponit alimenti, quòd celeriter alit. Connexio.

Eorum, quæ celeriter alunt, & confertim, celeres excretiones esse solent. Intentio.

Vt cognoscat Medicus cibos, qui facilè, & breuiter reficiunt, quinè aptissimi sunt conualescentibus, & maximè ijs, qui celeri refectione indigent. Ratio intentionis.

Hæc sententia ob ipsius breuitatem, non est, quòd diuidatur. Diuisio.

Demonstratio. *Vbi duo se inuicem consequuntur, si alterum celeriter fit, alterum quoq. breuiter efficietur.*

Sed nutritio, & expulsio sese inuicem consequuntur. Ergo

Si nutritio celeriter fit, celeriter quoque fiet excretio.

Maior per se patet. Minor ostenditur, quia nutrimenti duæ sunt partes; altera, quæ trahitur, vtilis; altera, quæ expellitur inutilis. Vnde 1. de Diæta. *Hip. nutritionem assimilauit secanti. qui quidem modò trahit, modò protrudit, ita, & membri virtus trahit vtile, protrudit inutile.*

Prima animaduersio. *Quòd excrementa corporis sunt tria, iuxta coctiones tres, feces, primæ, quæ in stomaco fit, & intestinis; vrina alterius, quæ in hepate, & venis efficitur. tertiæ; sordes, quæ in membris conficitur. De omnibus loquitur Hip. sed manifestius de alui excrementis, & de vrinis, vt potè magis sensibilibus. Istæ verò coctiones proportionem seruant ad inuicem in hanc formam; attracto alimento à ventriculo, apponitur ad illius tunicas, posteaquàm illud in chylum est conuersum: dùm verò apponitur ventriculo, trahitur aliquid ab hæpate, & intestinis, & hæc est prima pars. In altera fit assimilatio in ventriculo appositio in intestinis, & hepate tractio in membris. In tertia fit in ventriculo, alimenti vnio; in hepate, & intestinis, assimilatio, in membris; appositio, denique fames oritur.*

Altera adnotatio. *Quòd facilis excretio, vel significat excrementi eductionem, vel superflui transinationem, vel transpirationem; quomodocumq. dicas, vera est sententia. Quorum enim excrementa, celeriter educuntur, & quæ facilè* Lib. de Alimento. *manant per corpus, & quæ citò difflant, celeriter alunt; nam quod facile apponitur, facilè transpirat.*

Tertia Animaduersio. *Quòd alimenti in alendi ratione, triplex est differentia, penes velocem, & tardum, confertim, & paullatim, multum, & paucum. Id celeriter nutrit, quod statim assumptum nutrire incipit: contrà tardè, quod longo tempore id præstat. Affatim nutrire dicitur id, quod posteaquàm nutrire cæpit, breui totum præstat alimentum. Consequitur autem hæc differentiam primam; nam quod celeriter nutrit, affatim etiam id facit; & quod tardè nutrit sensim multum nutrit, quod in plurimas sui partes transit in membrum, & econtra paucum, quod multum habet excrementum.*

Quarta Animaduersio. *Quòd multæ sunt conditiones cibi celeriter nutrientis. Prima ponitur aphorismo vndecimo huius, nempè quòd sit humidior. Altera hic, quòd celeres habeat excretiones. Ideò videmus aquas laudabiles, statim post assumptionem excerni, & per sudores, & per vrinas; & eò celerius vinosa vina, & alba. Tertia, quòd citò coquatur ab externo igne quia tale alimentum ab interno quoq. facile superabitur. Quarta, quòd statim ab assumptione corpus roboretur. id ex actione motus in membris, & pulsu clarè deprehenditur; nam simul atque ventriculus suscipit alimentum, totum corpus trahit vtilem vaporem, quo reficiuntur spiritus.*

Quòd

Quòd ista sententia vera est, quibusdam conditionibus suppositis. Primi,quod comparatio fiat ex alimentis equaliter præparatis & non sit alterum assum alterum elixum: deinde, quòd dentur eidem homini, eodemque modo disposito quoad res non naturales: tertio quòd cibus non habeat aliquam medicamentosam qualitatem; nam ostriče, actellinæ tardè descendunt secundum substantiam, sed ob salsedinem facilè descendere possent,ita, & castrati pedes tardè nutriunt at ob lentorem facilè descendunt. Id igitur quod celeriter alit,celerem quoque habet excretionem;quod tardè,tardam;dummodo prædictæ seruentur conditiones. Quinta Animaduersio.

Quòd ventriculus,& chylo,& sanguine nutritur, quòd enim chylo nutriatur, probatur, quoniam eum auidè attrahit. At nulla pars naturaliter attrahit humorem, nisi ex illo nutriatur. Patet etiam ex fame, quæ statim cessat assumpto alimento. Cæterum sanguine etiam nutritur ventriculus, quòd manifestas in se habeat venas, & sanguine refertas; per quas etiam necessitatis tempore attrahit ad hepate; nam (vt scripsit Hip.) vbi plenus est ventriculus, trahit ab ipso vniuersum corpus: at vbi vacuus est, trahit à toto corpore; neque enim necessarium est, omnem partem sanguine nutriri; ossa enim medulla nutriuntur,testes semine, articuli muco; vngues, & pili excrementis. Ita, & ventriculi tunica immediatè chylo depascitur tamquàm sibi familiari substantia. 6. Adnotatio.

APHORISMVS DECIMVSNONVS.

In morbis acutis, non omnino certę &c.

CVM in antecedentibus Hip. multa de Prognostico scripsisset signaq. plurima ad malum, vel bonum assignasset. In hac sententia celebrem præceptionem de morborum euentu præscribit. Connexio.

Prædictio in acuto morbo non est omninò certa. Intentio.

Vt Medicus non ita fidet ijs, quæ in morbis apparent, vt necessariò arbitretur, quod futurum præsentit, instabilia enim sunt, quæ in humidis consistunt, quare facilè, & à natura, & à fortuna transmutari scribit Hippocrates. Ratio intentionis. Lib. de decenti ornatu.

Aphorismi breuitas diuisionem non patitur. Diuisio.

Morbi, qui dubium habent euentum non certam habent prædictionem. Demôstratio.

Acuti morbi dubium habent euentum. Ergo

Morbi acuti non est certa prædictio.

Maior de se est manifesta. Minor probatur ex Hippocrate primo de morbis, qui anginam, pleuritim, peripneumoniam, ardentem febrem dubij euentus morbos iudicauit.

Quòd sermo in hoc aphorismo est de futuris contingentibus, quæ sunt in Prima Animaduersio.

triplici

triplici differentia; quædam vt plurimum eueniunt, vt in æstate calor, in hyeme frigus; quędam rarò accidunt, vt Cometa: quædam sunt ad vtrumlibet, quia æqualiter fieri, & non fieri possunt, vt quæ à voluntate nostra pendent. de primis, & secundis, est determinata veritas, quod erunt, & non erunt, vt plurimum, vel rarò. At de contingenti futuro ad vtrumlibet non est determinata veritas, talis est in vniuersum euentus acuti morbi, quia potest occidere, & non occidere.

Altera Adnotatio. *Quòd in ipso acuto morbo adhuc triplex illud contingens reperitur pleuritis enim vt ita dicam, si omnia signa bona habeat sanabitur æger; si omnia mala morietur, si partim bona mala dubius erit morbus. In primo, & secundo casu Medicus ferè semper vera prædicit; quia, vt plurimum contingit sanari cum signis bonis; & mors cum malis. At in tertio dubius est euentus. Ideò in omnibus illis incertę prædictiones vt plurimum in primo, & secundo casu, rarò in certę.*

Tertia Animaduersio. *Quòd morbi acuti quidam dicuntur boni moris; alij mali moris. Boni moris est ille, qui seruat sua signa exquisita; vt Causon, sitim, vigiliam, ardentem calorem, cum seruat benignus dicitur. At Causon, cum sine siti est, vel cum somno malignus dicitur: in benigno rarò contingit errare apparentibus signis optimis, vel pessimis. in maligno vt plurimum, quia inconstans.*

3. Aph. *Ideo scripsit Hip. in inconstantibus temporibus inconstantes morbos fieri, & ad iudicandum difficiles.*

Quarta adnotatio. *Quòd in omni acuto morbo potest fieri prædictio, vel in principio, vel in augumento, vel in statu ipsius morbi. In principio, vt plurimum incertæ*

Lib. prædictionum. *prædictiones, & etiam in augumento. Ideo monuit Hip. non esse prædicendum, donec acceperit morbus; eo enim tempore coctiones accidunt, & quicquid natura potest ostenditur. Cæterum caussæ, cur in vniuersum non sint certæ prædictiones in acutis sunt materiæ caliditas, & tenuitas: quare citò de vna parte ad aliam transmittitur, error ęgri, adstantium, aut Medici fortuna, nouus superueniens morbus: est tamen certior ad mortem, quàm ad salutem prędictio, quia magis contingit mori, quem prædixeris victurum quàm è contra.*

Quinta Animaduersio. *Quòd Medicus in prognostico duo facit; primo mente agit, quid sit futurum: deinde id pronunciat, & voce explicat. primum appellat Galenus pręsentionem; secundum prædictionem. debet igitur Medicus semper vti præsentione non semper prędictione nisi cum magno fundamento omnibus collectis signis, & inter se comparatis propè morbi statum; nam ex vera prædi-*

Lib. prædictionum. *ctione admirabilis indicatur Medicus. At si errauerit ait Hip. fortasse insanire videbitur.*

6. Adnotatio. *Quòd Prognosticum multa comprehendit; euentum, tempus euenti, mo-*

1. de Morbis. *dum, auctorem, qualitatem; de quibus omnibus vera est sententia. De euentu scripsit Hip. alios esse morbos sanabiles, vt tertiana, quartana, alios mortales,*

mortales, vt morbus acutus in prægnanti muliere, alios dubios, vt acuti in principio omnes. De tempore euentus dixit alios esse breues, vt angina, pleuritis, alios longos, vt nephritis, podagra, derelinquis eodem modo.

✝ *Quòd morbus, quo fuerit acutior manifestiorem babet à principio prædictionem, quia statim magnæ mutationes fiunt; qui enim euasuri sunt facilè spirantes, dormientes, sine dolore degant. Morituri difficilè spirantes, delirantes, & cum dolore degunt. at in morbis longioribus firmior est prædictio in processu, quia materia magis crassa & non ita instabiles.* 7. Animaduersio. 3. Prognosticorum.

APHORISMVS VIGESIMVS.

Quibus in Iuuentute aluus est, &c.

CVM antea de excretione verba fecisset, & docuisset alimenta celeriter nutrientia celerem excretionem habere. Nunc ostendit Hipp. quomodo se habeant ætates ad deiectiones. Connexio.

Quibus in iuuentute aluus est humecta, in senectute siccatur. & è contrà sicca iuuentute humectatur in senecta. Intentio.

Ne mirentur, si ratione ætatis contingat celeriter nutrientia tardè exire, & è contra. Deinde verò, vt hanc alui siccitatem, & humectationem non morbosam, sed naturalem esse dignoscamus. Ratio intentionis.

Diuiditur hæc sententia in duas partes; in quarum prima, primam statuit conclusionem: in altera vero alteram illi contrariam. Diuisio.

Caussæ contrariæ effectus pariunt contrarios. Demonstratio.

Sed caussæ deiectionis in Iuuene, & Sene sunt contrariæ. Ergo

Effectus parient contrarios, & per consequens aluus in Iuuentute humida, sicca fiet in senectute, & è contrà.

Maior certa est. Minor ostenditur, nam Iuuenes in ratione ætatis sunt calidi, ac sicci. Senes verò frigidi, & humidi.

✝ *Quòd caussæ alui humidioris, vel siccioris est temperies ventriculi, intestinorum, & hepatis. Calidum igitur, & si cum per se caussa est alui siccioris per accidens autem, aluum humidam faciunt ob bilis copiam. E contrà frigidum, & humidum caussa est humidioris. Qui igitur iuuenes aluos humidas habent fit ob copiam bilis: siccabitur autem in senectute desinente temperie in frigidam, & siccam; quare pauca gignetur bilis. At è contra qui Iuuenes aluos habent siccas, ob siccitatem, & caliditatem in senectute humidæ fiunt refrigerato corpore, & humectato. Caliditas igitur, & frigiditas maximè faciunt ad retentionem, & attractionem, venas quoque amplius constituunt: vnde exsiccatur aluus, nisi tanta gignatur bilis copia, vt vincat. Frigiditas, & humiditas aluum humectant, quia minimè* Prima animaduersio.

retinent,

retinent, parùm attrahunt, venasque angustas constituunt.

Altera Adnotatio. *Quòd ad huius sententiæ veritatem debet supponi à nobis idem homo, non diuersi: præterea idem cibus, eodemque modo paratus. Aequalitas in rebus non naturalibus solum Differentia debet esse in ætate.*

Tertia Animaduersio. 3. Aph. *Quòd frigiditas duplex est, alia interna, alia externa. Interna aluum reddit humidam, externa verò siccam. Quare scripsit Hip. Aquilonias constitutiones aluum indurare; nam calor innatus augetur per frigora: quare magis consumit, & attrahit. Constringitur quoque pondere, & non facile patet aditus. Sed dices frigus externum cutim densat. Ergo pellit intus excrementa; Aluus igitur erit humidior. Dicendum, quòd magis potest caliditas, quæ tanta est per id temporis, vt magis consumat, & exsiccet,*
1. Aph. 15. *quàm ex adstrictione cutis intus promoueatur. Sed quid dices Galeno ascribenti copiosiora esse excrementa per hyemem, & in vrinis hypostasim copiosiorem? An quia hyeme plus cibi sumimus; plus etiam eijcimus. At non ita frequens est deiectio per frigora, sicut per humida, aut temperata.*

APHORISMVS VIGESIMVSPRIMVS.

Famem thorexis soluit.

Connexio. CVM *multa de conualescentium refectione dixisset Hip. suprà; contingat autem non proficere corpora ob nimiam assumptionem. Docet nunc, quomodo sit reprimendus appetitus, quod etiam aphorismo decimosexto alia ratione explicauit quietem præcipiens.*

Intentio. *Famem tollit vini potio.*

Ratio intentionis. *Vt celebre, & commodum famis remedium describat; &, vt ostendat de vino hoc habere mali, quod appetitum tollat, nam bibaces non admodum*
De Aere aquis &c. *sunt edaces.*

Diuisio. *Huius sententiæ breuitas diuisionem non patitur.*

Demóstratio. *Quod caussæ famis est contrarium famem tollit.*
At vini potio caussæ famis contraria est. Ergo
Vini potio famem tollit.

Maior per se patet. Minor verò declaratur, nam famis fit ob inanitionem, aut corrugationem ventriculi oris à frigido, & mordaci humore. Inanitionem citissimè tollit vinum means per vniuersum corpus, iuxta illud [Facilius est potu refici, quàm cibo.] Frigida ventriculi intemperies, seu mordacitas à vino corrigitur, & attemperatur. Quare omnem famem tollit vini potio.

Prima Animaduersio. *Quòd famis naturalis, quædam est mediocris ob consuetam inanitionem orta; alia vehemens, qualis conualescentibus, vel valde exercitatis contingit ob nimiam corporis consumptionem. Famis verò præter naturam*

omnis

omnis in excessu consistit. De omni fame vera est sententia licet Galenus de canina solum exponat.

Quòd fames præter naturam duplex quædam canina dicitur, per quam homo numquam expletur; sed quantumuis edat ad vomitum redit, sicut canis. alia autem Βούλιμος *dicitur, per quam homo in principio quidem vehementer appetit, sed paullò post deficiente cibo deficit, elinquitur animo, oriturq. ab ingenti ventriculi frigore in ijs, qui per niues, & glacies plus nimio ieiuni iter faciunt; rapitur enim calor ad cor non habens vnde pascatur, vel humor acris à ventriculo attractus consensu cor afficit, vnde sincopis oritur.* Altera Adnotatio.

Quòd vinorum, aliud est generosum, aliud mediocre, aliud exiguum: rursus in sapore, aliud dulce, aliud austerum, aliud medium. Vinum itaq. hic intelligit Hip calidum odoratum mediocriter austerum, quale est Græcum maluaticum, tollit enim hoc vinum tam naturalem famem, quàm eam, quæ est præter naturam. Sed in naturale dandum cum cibo, & post illud, cum pane, vel offa intinctum, ne vacua vasa reperiens, caput offendat. In fame verò non naturali & à cibo, & ante cibum; nam famis canina eo curatur, & cibis pinguibus, Βούλιμος *autem, sicut omnis animi defectus, eo etiam corrigitur, non solùm potu, sed & odore.* 3. Animaduersio.

Quòd vini potio meraci non solum habet dictam prærogatiuam tollendi famem, sed vrinam maximè mouet; vnde stranguriam, & disuriam soluit, oculorum Item doloris à caussa frigida, non modo potum, sed in fomento adhibitum: nocet tamen ijs, qui debile caput habent, vt Pueris. Quare in totum sunt à vino arcendi, & non modo illi, sed eorum nutrices, quod epilepsiam inducat, & lapides gignat. Vnde concurrunt omnes celebres Medici, Pueris vinum esse prohibendum vsque ad decimumquartum annum. Cæterum vinum dulce minus caput ferit, & inebriat, & sputum magis educit, quàm vinosum in pituitosis naturis, incommodum enim est biliosis. Quarta Adnotatio. 3. Acutorũ. 7. Aph. 48. 7. Aph. 31. Hip. 3. Acutorum.

APHORISMVS VIGESIMVSSECVNDVS.

Qui à repletione Morbi fiunt.

CVM in præcedenti de famis remedio tractasset, quod ex meri potione constat. Nunc caussam reddit, cur vinum tollat famem, quoniam contrarium est illi, & contraria contrarijs pelluntur. Connexio.

Curatio per contraria facienda. Intentio.

Prima, vt postulatum in Medicina ponat: altera verò vt caussam reddat præcedentis aphorismi, tertia, vt illos reprehendat, qui putant omnem morbum à repletione fieri. Ratio intentionis.

Diuiditur hæc sententia in duas partes. in prima exemplo particulari Diuisio.

suæ intentionis caussam ponit: in altera verò conclusionem intentam.

Demonstratio. *Repletio vacuatione tollitur, & è contra. Ergo*
Contrariorum contraria sunt remedia.

Antecedens ponitur ab Hip. tamquàm notum, & ex aphorismo decimoseptimo comprobatum, sanatio enim, vbi cibus, plus quàm ratio postulat, assumptus est, fit stomaco euacuato, aut vomitu, aut deiectione. Fames repletione statim tollitur. Consequentia deducitur à particulari ad vniuersale.

Altera demonstratio. *Potest, & vniuersali ratione probari hunc in modum.*
Omne, quod alicui vim infert illi est contrarium.
Sed omne remedium vim infert vitio corporis. Ergo
Remedium omne erit vitio contrarium.
Maior, & minor per se patent.

Prima Adnotatio. ✝ *Quòd duo sunt Medici postulata, quæ quidem ipse, eo quod euidentia sunt, & principia sint supponit; aut exemplis solum declarat. Primum est conseruationem fieri per similia. Alterum verò curationem per contraria fieri. Sed contra dicet aliquis, si Medicina est adiectio, & ablatio. Ergo Medicus semper addit, vel demit. Conseruatio igitur fit etiam per contraria; addere enim est tollere defectus vitium, demere verò, quod abundat. Quare dicendum, vel fieri omne opus Medici per contraria, sed in morbis, quia euidens est contrarium; dicitur curatio in sanitate; quia excessus ferè non sunt sensibiles, Dicitur conseruatio Rursus dices, Corpus temperatum debet in sua temperie seruari ergo per exactè similia. Verum est, sed quia ob varias transmutationes rerum non naturalium, non potest in eodem statu permanere: ideò ad illam conseruationem requiritur additio, atque ablatio.*

Altera Animaduersio. ✝ *Quòd cum tria sint præter naturam, nempe morbus, caussa, & symptoma; ae omnibus verum est, curationem per contraria fieri. Cùm verò dicimus tolli molestiam per contraria; dupliciter intelligi potest, aut priuatiuè vt pallor tollitur inducta rubedine; dolor inducta voluptate, calidum inducto frigido, & sic intelligendo, nulla est difficultas; vel intelligimus; ita esse contrarium remedium, vt vim habeat efficiendi contrarium, & sic vera etiam est sententia: seu vis illa contrarij efficiendi sit in remedio, actu, seu potentia, mediatè, seu immediatè, per se, aut per accidens; nam vomitus, vomitum curat, fluens fluxum scammonea bilem tollit, & febrem, quæ actu similia sunt: sed vim habent efficiendi contrarium caussam tollendo.*

Tertia Animaduersio. ✝ *Quòd contraria hic largo modo accipere oportet & non propriè: quia non omnis morbus habet verè contrarium, sed opposita intelligere debes, quocumq. modo opponantur. Oppositio autem non solum in primis, sed secundis, & tertijs qualitatibus est consideranda. non enim solum calido aut frigido curantur morbi, sed amaro adstringenti, & non solum ijs, sed proprietate*

prietate occulta: qua ratione alexipharmaca, & alexiteria, venenis opponuntur. Sed dices Theriaca, quæ ex Vipera componitur veneno ipsius resistit. Curatio igitur fit per similia. Dicendum tamen inesse quidpiam in carne viperæ veneno ipsius contrarium. Sed quid dices scorpioni applicito loco ab eodem demorso, & sanante attrahente similitudine. Ergo per similia curatio fiet. An quod contrarium dicitur scorpio applicitum, qua caussam remouet, licet actu sit simile.

Quòd morborum, quidam dicitur in fieri, alius in facto esse. Primus requirit præcautionem, & curationem: Alter verò solum curationem. Sed dices Hip. vult, vt semper nos opponamus caussæ morbi: at factus morbus, vt hæctica caussa caret. Dicendum caussam, etiam si absit indicare tamen remedium, saltem mediatè. cæterum propter hoc putarunt nonnulli caussam coniunctam semper esse cum morbo, sed aliam à morbo nullam habere indicationem; cuius contrarium in caussa antecedenti contingit. nam ablato erodente humore, non tollitur vlcus: at ablata intemperie tollitur febris, quia illa est illius coniuncta caussa. Seu igitur tollamus coniunctam caussam, seu ponamus illam eandem, vel distinctam à suo effectu, parum refert ad curationem. Quarta Ad notatio. De natura humana.

Quomodo autem soluatur plenitudo, & quot illius sint genera latè scripsimus suprà aphorismo decimoseptimo est autem plenitudo frequentissima, & maximè familiaris morborum caussa, adeò ventri sunt homines, & ebrietati indulgentes.

APHORISMVS VIGESIMVSTERTIVS.

Morbi acuti quatuordecim diebus indicantur.

CVM in superiori aphorismo præcipuè de euentu morbi egisset, asserens non esse certum in acutis. Nunc de tempore euentus acutorum agit, terminum præscribens illorum. Connexio.

Morbi acuti quattuordecim diebus iudicantur. Intentio.

Vt quamuis incertus sit acutorum euentus, saltem Medicus hoc certum habeat, illos intrà quattuordecim dies insignem effecturos mutationem, & vt moneat Medicum, magnam diligentiam in ijs morbis adhibeat; in quibus operandi occasio adeo breuis est. Quare maximè Medicum laudat Hip. qui in morbis acutis, à quibus plurimi moriuntur excellat. Ratio intentionis. Primo Acutorum.

Non est capax diuisionis hic aphorismus ob breuitatem. Diuisio.

Natura diu magnos labores ferre nequit. Dcmôstratio.

Acuti morbi labores magni sunt. Ergo

Illos natura diu ferre non poterit.

Sed experientia docuit, hunc terminum non transcendere quattuorde-

 cim

cim dies continuos. Igitur intrà hoc spacium finientur acutorum impetus. Maior, & minor clara per se satis sunt.

Prima Adnotatio. ✝ Quòd per acutum morbum illum intelligit, qui magnus est, & celeriter mouetur. Iudicium autem hic accipit talem morbi mutationem, vt iam euidenter de morborum exitu pateat; non enim omnes acuti morbi subito soluuntur; sed aliqui paullatim, vt pleuritis, & peripneumonia. Ideò hic iudicatio non solum mutationem subitam significat; sed quamcunq. insignem: dicitur autem fieri quattuor, & decem diebus, non quod necessariò ad eum terminum sint peruenturi omnes acuti sed quod intrà illum. Terminantur autem aliquando intrà quartum, vt peracuti exactè, intra septem verò peracuti non exactè: à septimo autem ad quattuordecim acuti simpliciter. Modum verò hos terminos dignoscendi scripsit Hippocrates cum ait accessiones, & constitutiones. 1. huius 12.

Altera Animaduersio. ✝ Quòd acuti morbi, quidam sunt continui, & vniformes qui statim vigent, & perseuerant in suo illo vigore. Alij sunt difformes, & interpollati. De primis intelligit hic; nam non potest natura continuos labores, & magnos vltrà dies quattuordecim tollerare; qui quidem dies numerandi sunt non solum à principio morbi, sed à principio vehementis morbi. At morbi interpollati acuti ad quadragesimam diem sese extendere possunt, vt scripsit Hip. Laudans bonam respirationem, quæ in acutis morbis fit intrà quadraginta dies indicationem habentes. Acutus igitur morbus quattuordecim diebus iudicatur. vt acutus ex decidentia iam indicatus est, quia ex sua acutie decidit; quod Hip. inter indicationem reponit. Sed dices Anaxion cum pleuritide ad trigesimum peruenit sine insigni mutatione; cum tamen Hip velit pleuriticum morbum iudicari intra quattuordecim dies; alioquin in suppurationem transire. Dicendum Anaxionem pleuriticum iudicatum esse vndecima iuxta sensum huius aphorismi, quia eo die sudauit, & exspure cepit, quæ dicitur insignis mutatio. Cum verò scribit Hip. pleuriticos suppurari, nisi intra quattuordecim dies suprà repurgentur; numerari oportet dies, non à principio morbi, sed à die, quo exspure cepit qui quidem fuit vndecimus: & vbi ad vigesimumquartum deuenit ferè erat expurgatus, licet non in totum; non enim vult Hip. eos ex omni parte expurgari debere, vt fugiant suppurationem intra quattuordecim dies, sed sufficit si maiori ex parte repurgentur.

In 1. Prognosticorum.

3. Epidem. Commentario 3.

Tertia Adnotatio. ✝ Quòd morbus acutus, quidam est cum febre coniunctus, alius verò sine febre. Rursus cum febre, vel habet eam febrem sine inflammatione, vt causon, sinoca; vel cum inflammatione, vt pleuritis, angina, phrenitis. Morbi acuti sine febre sunt apoplexia, conuulsio epilepsia. Sed dices apoplexia, & epilepsia longo admodum tempore iudicantur: ergo non omnis acutus morbus habebit præscriptum terminum quattuordecim dierum. Dicendum apoplexiam iudicari, idest magnam mutationem efficere intra illos dies

dies, vel ad paralisim, vel ad excitationem, vel ad mortem. De Epilepsia dicimus, esse acutum morbum solùm in accessione, quæ intrà paucas horas iudicari solet.

APHORISMVS VIGESIMVSQVARTVS.

Index septimi quartus &c.

CVM in antecedenti aphorismo de tempore euentus in acutis morbis tractasset quattuordecim dies statuens. In præsenti modo de diebus contemplabilibus agit in eisdem malis. Connexio.

Dies in acutis contemplabiles sunt quartus, septimus, vndecimus, decimusquartus, decimusseptimus, & vigesimus. Intentio.

Vt Medicus dies cognoscat, in quibus insignes mutationes fiunt, & vt ostendat vltimum terminum in acutis esse vigesimam diem si continue affligant. Ratio intentionis.

Cum hæc sententia vnicam habeat conclusionem non est cur à nobis diuidatur. Diuisio.

Illi dies in acutis sunt maximè considerandi, in quibus insignes mutationes fiunt. Demonstratio.

Sed in quarto, septimo, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, & vigesimo insignes fiunt mutationes in acutis.

Ergo in illis illi dies à Medico magnopere sunt animaduertendi.

Maior per se nota est. Minor, vt experientia comprobata accipitur ab Hippocrate.

Quòd dies contemplabiles sunt in triplici differentia, alij indicatiui dicuntur, alij indicatorij, alij denique medij. Indicatorij sunt quartus, vndecimus, decimusseptimus. Iudicatorij verò septimus, decimusquartus, vigesimus. Intercalares sunt tertius, quintus, nonus, decimustertius, decimusnonus, & vigesimusprimus. Cæterùm dies indicatiui, quasi præcones sunt eorum, quæ in iudicatorijs fieri debent. Nam quarta, quid in septima: vndecima, quid in decimaquarta: decimaseptima, quid in vigesima fieri debeat, demonstrat. Et dicuntur indicatiui, non quòd in illis crisis non fiat; sed quòd magis, indicent, quàm iudicent. Dies Iudicatorij sunt; in quibus potissimum fiunt crises, & illæ magis ad bonum. Dies autem intercalares sunt illi, in quibus natura, vel anticipans, vel postponens morbum indicat, vel iudicat. Prima animaduersio.

Quòd in febribus continuis supradictos dies contemplatur Medicus, ita, vt sunt. Sed in intermittentibus solum dies accessionis, vt quemadmodum in illis, quarta est index septimæ; ita in his quarta accessio fit index septimæ accessionis, & veluti septimus dies in illis est iudicatorius, ita in his septima Altera Adnotatio.

ma

ma accessio indicat: Illud verò non ignorandum, quod vsque ad vigesimum diem, quaternarij sunt potentissimi; quia in eo spacio vis robusta est, & magnę fiunt differentiæ per quaternaria: at post vigesimum vis quaternarij deficit, quia languidior iam natura, ideò magis mutatio fit per septenaria, sicut post quadragesimum euanescit eadem ratione vis septenarij, & magis vigenarij indicant; sunt tamen duo potentissimi dies in acutis septimus, & quadragesimus; ille enim primus est acutorum terminus hic verò vltimus, primus enim est quattuordecim dierum, secundus viginti, tertius quadraginta.

Tertia Animaduersio. — *Quòd naturæ impetus solent fieri per dies impares; trahit enim natura, vt scripsit Hip. in die pari, expellit verò in impari. Quarè fit, vt morbi, qui per dies pares habent accessiones sint difficilis iudicij; & febres, quæ in imparibus non soluuntur recidiuas faciunt. Ideò mala iudicia fieri solent in sexto, octauo, duodecimo, & decimooctauo. Sed dices, si impar dies est iudicatorius, ergo decimustertius, & non decimusquartus; itemq. decimusnonus, aut vigesimusprimus erunt iudicatorij, non autem decimusquartus, & vigesimus. Dicendum decimamquartam diem, & vigesimam esse impares quia sunt fines septimanæ. Secunda enim ab octaua die numeratur; tertia verò à decimaquarta. Cæterùm dies quarta habet rationem imparis, quia est septimæ dimidium; quæ quidem quarta dies rarò admodum indicat, & si quid boni habet, illud tertiæ tribuendum, quia ostendit, quid in tertia factum est. Cæterum dies, quemadmodum menses, & anni non æqualiter numerantur, vt scripsit Hip. Tunc fit, vt tres septimanæ ad vigesimum terminentur, & non ad vigesimumprimum; itidemquattuor ad quadragesimum accidit autem horce ob varietatem motus, Lunæ & Solis.*

4. De morbis. 4. Aph. 3. Prognosticorum.

Quarta adnotatio. — *Quòd dies critici intrà mensem Lunarem à Luna reguntur: quocirca cum Luna vigintiseptem diebus, & octo horis circuitum perficiat; diuisio eo tempore in partes quattuor, fient dies sex, & horæ viginti. Itaque primus dies criticus in septimum incidit, secundus in quartum decimū, scilicet dies tredecim, & horas decem & sex. Tertius in vigesimamprimam, scilicet dies viginti, & horas duodecim. Ex his septima dies in acutis validissima, concurrentibus duabus caussis validissimis, motus videlicet Lunæ, & motus morbi. Post hunc decimusquartus qui dimidium est totius ambitus Lunæ. Dies autem extrà mensem à Solis motu sumuntur. Verum Hip. his veluti experientia comprobatis magis, quàm ratione aliqua fidem habere voluit.*

Quinta Animaduersio. — *Quòd numerus dierum diuersa ratione fit; aliquando enim numeramus ab ea hora, in qua sensibiliter homo malè habet: aliquando ab illa hora, in qua morbus maximè viget: aliquandò verò ab aliquo accidente, à quo morbus pendet, vt in abortu, & partu, si succedat acutus morbus aliquis interpositis diebus vult Hip. à die partus computationem esse faciendam.*

3. Prognosticorum.

Cum

Cum igitur tria ista principia concurrunt, nullus contingit error in ratione numerandi. At si non concurrant, potest numerari vnus dies pro alio, & sic dies septimus videbitur sextus, aut octauus. Contingit etiam error ob Idiotas, qui primam diem morbi non rectè accipiunt. Si enim quis ægrotauit prima die mensis ad vesperam, numerant illam diem vnam; cum vna dies sit accipienda vigintiquatuor horarum ab ea hora, in qua cecidit homo. Ex hoc contingere potest, vt dies septima videatur octaua; quæ quidem omnia sunt à Medico consideranda.

Quòd vis diei iudicatorij tanta est vt nisi morbus in ea iudicetur etiam cum bonis signis recidiua sit expectanda: & si Crisis in ea die fiat etiam sine coctione, tum magnæ sit efficaciæ, ad tutam enim, & fidam crisim duo requiruntur, coctio, & dies contemplabilis aliquis. Ideo scripsit Hip. morbos, qui neq. cum signis salutaribus, neque in diebus iudicatorijs desinunt, plerumque recidiuam efficere. Quinta adnotatio. 3. Prognosticorum.

APHORISMVS VIGESIMVSQVINTVS.

Aestiuæ Quartanę plerumque breues.

CVM in superioribus de duratione acutorum morborum tractasset. Nunc de longorum euentu pertractat, loco exempli Quartanam assumens. Connexio.

Aestiuæ quartanæ plerunque breues. Autumnales verò, & quæ ad hiemem pertingunt, longę. Intentio.

Vno proposito exemplo morbi longissimi demonstret omnes morbos in æstate breuiores esse, quàm in alijs temporibus, pręcipuè, Autumno, & hieme. Prætereà, vt ostendat salubriorem fore ęstiuam Quartanam, quàm hiemalem. Ratio intentionis.

Hæc sententia in duas partes secatur. In prima de Quartana æstiua conclusionem ponit: in altera verò de Quartana autumnali, vel hiemali. Diuisio.

Quo tempore Quartanæ caussa est mitior, calor intensior, habitus corporis rarior citius soluetur. Demõstratio.

Sed Quartana in æstate caussam habet mitiorem: calor eo tempore maior, & habitus corporis Laxior. Ergo

Aestiua Quartana breuior, quàm autumnalis, & hiemalis. & per consequens morbi in æstate breuiores sunt.

Maior per se clara est. Minor autem probatur ex parte caussæ, quia humor quartanam creans subtilior est in æstate, quàm in Autumno. Reliqua verò aperta sunt.

Quòd Quartana duplex est, altera exquisita, altera notha. Exquisita oritur à melancolia naturali, vel sanguine per æstatem exassato ad autumnum. Prima Animaduersio.

num. Nota fit ex bile adusta, vel ex cruditatibus in pueris, & Adolescentibus ex praua victus ratione. In æstate igitur magis fiunt nothæ quartanæ, ideò caussa facilior. Accedit calor æstatis fundens humores, ac liquans; & per sudorem transmittens rarefacto corpore (Quartana enim plerumque sudore iudicatur) quod nec autumno, nec hieme contingit, nec enim calor adest fundens, & humores frigidiores sunt, & magis ad interna mouentur. Quamuis autem innatus calor sit hieme maior quantitate; & ideò ad alimentorum coctiones aptior, non tamen ad fundendos, & liquandos humores æquè potens, vt æstiuus; auctior in qualitate. Quare videmus apoplexiam, & conuulsionem magis requirere, vt sanentur, extraneum, ac febrilem calorem, quàm naturalem, hic enim aptior ad coquendum alimentum, ille ad reducendum humorem ad temperiem ad fundendum, excernendumue.

Altera adnotatio. Quòd Quartana, alia est simplex, idest nullo alio affectui coniuncta; alia composita, quæ ex tumore lienis enascitur. Rursus vtraque vel est intermittens, vel continua. Intermittens aut est vnica, aut duplex, aut triplex. Vnica quarto quoq. die corripit. Duplex autem, bis intra quattuor dies. Triplex verò ter intrà illud spacium. Quartana igitur continua, vel triplex admodum periculosa est: minus duplex. Quartana verò cum tumore lienis, periculum est, ne ad hidropem transeat. At vna Quartana simplex securissima est, licet longissima, non solùm ipsa in se testimonio Hippocratis, sed à magnis morbis liberat: in senibus tamen non vacat periculo; maximè autumnalis. Cæterum hibernas quartanas scripsit idem Auctor, transire in acutos morbos, quia temporis frigiditate augetur, & fit continua, aut triplex transiens in morbum acutum.

Tertia Animaduersio. Quòd omnes morbi citius terminantur æstate, quàm hieme, seu ad salutem, seu ad mortem. Ratio primi, quia materia est calida eo tempore, & facile extenuatur, atque excernitur adiuta ab ambiente. Ratio alterius, quia æstate citius putrefit corpus, & magis debilitatur. Ideò ex capitis vulnere, si quis moriturus est testimonio Hipp. citius moritur æstate, quàm hieme, & citius eo tempore febris corripit. Nec ex hoc tollitur veritas eius, quod scripsit bene se habere morbos calidos ad tempora frigida, quia non dicimus morbos esse minus periculosiores æstate; sed breuiores. Cęterùm de temporibus anni in comparatione ad morbos. Loquens Hip. aptissimum (ait) esse ad pessimos, & vetustissimos morbos submouendos ver, & æstatem, & maiorem commoditatem præstare, quàm autumnum, vel hiemem. Sed dices Quartana autumnalis, quia tempori cognata est deberet esse breuior, & minus periculosa. Sed & æstiua tempori cognata est, vt legitur apud Hippocratem. Prætereà etiam si æstiua non esset cognata temporis, non sequeretur esse breuiorem autumnalem, quia comparatio illa trigesimiquarti aphorismi debet fieri inter morbos æquales.

De capitis vulneribus. 3. Aph. 3.

Lib. prædictionum.

Per aph 34. huius. 3. Aph.

Quòd

Quòd contingere potest æstiuam quartanam esse longiorem autumnali, & hiemali, sed rarò, quando illa ex assato sanguine oritur eo tempore; hæc verò ex mala victus ratione. Solet autem per morbos acutos fieri abscessus ad quartanam, vbi febris elongatur sine inflammatione, aut alio signo malo, & maximè senioribus, si ad Autumnum appropinquet, & erratico modo apprehendat. Quarta Animaduersio. 53. Prognosticorum.

APHORISMVS VIGESIMVSQVINTVS.

Conuulsioni febrem accedere.

CVM Quartana in se ad conuulsionem habeat, vt superueniens ipsi illam soluat; ideo occasionem nactus, cum in superiori de quartana tractasset, nunc de conuulsione agit; docens quomodo se habeat ad febrem. Connexio.

Melius est febrem sequi conuulsionem, quàm è contrà. Intentio.

Vt ostendat vnum morbum per alterum curari posse. Quare licere Medico aliquandò ad vnius morbi curationem alterum inducere. Deinde, vt hoc vno exemplo doceat morbos frigidos à febri iuuari. Ratio intentionis.

Aphorismi breuitas nequaquam diuisionem patitur. Diuisio.

Febris conuulsioni succedens plerumque illam soluit. Demõstratio.

Conuulsio febrem sequens, malum auget. Ergo

Melius est vt conuulsio febrem antecedat, quàm è contrà.

Consequentia est manifesta. Antecedens probatur; quia febris conuulsioni succedens bona est dupliciter, & vt signum, & vt caussa: vt signum, quia ostendit conuulsionem fieri à repletione; ideò esse sanabilem, vt caussa, quia humores coquit, & attenuat, ex quibus conuulsio nascitur. At conuulsio febri adueniens mala est vt signum, quia ostendit à siccitate fieri quæ est perniciosa; & vt caussa, quia auget malum.

Quòd Conuulsio est accidens, per quod membra magna vi contrahuntur, aut inordinatè mouentur: ideò, quædam est cum motu manifesto, vt epilepsia, quædam cum occulto, vt distensio; per quam corpus ad anteriorem, vel posteriorem partem flectitur, vel erectum manet. Caussa huius affectionis duplex ponitur ab Hip. neruorum scilicet repletio, & inanitio, præter quas alia ponitur tertia caussa, humorum malignitas; nerui enim distenduntur nimium madidi, aut exsiccati, veluti cordæ, & lunes; aut aliqua pungenti illos qualitate, quæ ita aduersa est membro vt cogat illum retrahi; non secus ac puncti vermes contrahuntur. Cæterum repletio, quæ conuulsionem facit, non solum est humoris, sed crassi flatus, qui in neruorum propagines insilientes, illas aut solas, atque citare cordas, implent. Probabilius autem est conuulsionis caussam flatum istum statuere, quàm humorem crassum, nec enim posset solui distensio inter quattuor dies si ab humo- Prima animaduersio. 6. Aph.

re imbibito fieret; nec distingui posset à paralysi, quam ex crasso humore in neruis impacto fieri statuat nec ratio facilè redderetur cur in resolutione tollitur motus & sensus in conuulsione, verò minimè si ab eadem caussa fiunt. Auicenna vult fieri vtranque passionem ab humore frigido, sed imbibi in paralysi, in conuulsione autem impactum esse, & crassiorem: quod falsum videtur, quia ex vini potu fit conuulsio replente vino ipsos neruos. Alij dicunt fieri conuulsionem ab impacta in principio nerui materia, sed in paralysi esse per totum neruum imbibitam. Cardanus ait in conuulsione esse materiam in cauitate nerui, at in paralysi in illius substantia: sed hoc scripsit Auerroes non esse scibile, cur eadem materia eodem loco posita, modo faciat paralysim modo conuulsionem. Eadem de epilepsia, & apoplexia est dubitatio. at si ponamus flatum materiam conuulsionis, humorem verò paralysis, & apolexiæ facilè soluitur quæstio. Sic epilepsia plerunq. ex flatu oritur, apoplexia ex crasso humore.

Altera Adnotatio. ✝ *Quòd febris conuulsioni superueniens eam soluit; at non quæcunq. febris id efficere potest; nam magna vires dissoluit; parua non sufficit ad flatus, vel humoris dissolutionem. erit ergo talis febris, quæ conuulsionem, & apoplexiam curare potest qualis quartana, de illa enim scripsit, quòd conuul-*

5. Aph. 70. *sionem tollat. Num verò Medico liceat in ijs morbis febrem excitare, negant aliqui, quia difficile est, ita proportionatam inducere, & periculosum, si vehemens excitetur; veluti in Numeni Filio excitata est febris cum apo-*

In Epidemio. *plexia laboraret, interijt tamen ille. Sed non ob hæc terreatur Medicus, sed naturam imitando, febrem excitare debet, etiam si sit periculosum quia*

2. Epidem sect. 5. *morbus est extremus. Exempla habes apud Hippocratem, febrem excitantem in conuulsione. Sed dices, quomodo natura potest excitare febrem apoplexia, & conuulsione, cum rigeat vniuersum corpus & fere extinctum habeat calorem. Dicimus; non secus, ac per rigores febres excitantur, ita in illis affectibus excitari posse à natura attracto in principio calore ad cor; inde impetu assurgenti. Cæterum modum excitandi calorem in conuulsio-*

5. Aph. 21. *ne, licet periculosum ostendit Hip. ex multa frigidæ profusione. sed supponit iuuenem bene carnosum, in media æstate & sine vlcere, hoc est vulnere, febris enim non soluit conuulsionem ex vulnere, vel inflammatione.*

Tertia Animaduersio. ✝ *Quòd conuulsio, quæ febri superuenit, vel illi aduenit in principio repletis neruis, aut in fine iam exsiccatis. Primo modo si accidat potest soluere*

In Coacis. *febrem; de hac scripsit Hip. in Coacis dicens conuulsio febri superueniens eam soluit eodem die, aut postero, aut tertio: aduenit autem pueris potissimum translata ad neruos materia. At si febri acutæ, & in fine maximè iuuenibus, & grandioribus conuulsio accidat, ferè letalis est; quia exsiccata neruorum substantia, non amplius refici potest: sed quocumq. modo superueniat conuulsio febri, peius est, quàm è contrà; nam licet in principio adueniat, & febrem soluat, maius tamen malum est, quàm febris: sed aliquando*

quando contrarium accidit, melius enim est conuulsionem à replctione febrem sequi, quam malignam febrem sequi conuulsionem.

APHORISMVS VIGESIMVSSEPTIMVS.

Iis, quæ præter rationem curant &c.

CVM Hip. multa hactenus de Prognostico tractasset, & posthac de eodem multa dicturus sit. In hoc aphorismo celebrem animaduersionem affert, circa prædictionem, veluti fecit in decimonono. Connexio.

Signis, quæ non secundum rationem fiunt, parùm est fidendum. In tentio.

Vt non temerè Medicus ex quacumq. leuitate, vel grauitate, morbi pronunciet: & propteredob morbi mutationem, irrationabilem victus rationem mutet, atque ægrum perdat. Quare, & ad prædictionem, & ad curationem vtilis est hæc sententia. Ratio intentionis.

Bipartitò diuiditur aphorismus, nam primò ponit conclusionem intentam, deinde verò rationem affert suæ intentionis. Diuisio.

Iis, quæ instabilia sunt, & parùm durant, Medicus fidem adhibere non debet. Demonstratio.

Sed infida, & præter rationem signa instabilia sunt, & parum durant. Ergo

Infidis signis parum fidendum, seu ad bonum, seu ad malum.

Maior certa quidem est. Minor verò ostenditur; quia si præter rationem fiunt caussam habent non perdurantem, dummodò morbus secundum rationem sit, & constans, quia in alijs durare possunt.

Quòd signum triplex est in significando; quoddam enim est omninò fidum, & rationale; aliud omninò infidum, & irrationale. Tertium partim fidum, partim infidum. Alleuatio igitur, quæ fit in die critica præcedente coctione, & euacuatione omninò fida est ad bonum; Sicuti grauitas, quæ cruditates sequitur ad malum; signum omninò fidum est, si apparente coctione, & euacuatione morbus ingrauescat, vel nullo ex ijs apparente leuetur; neutrum signum est, alleuatio sine coctione sed in die critica, vel apparente coctione; verùm sine euacuatione; vel apparente coctione, & euacuatione, sed non in die critica, veluti grauitas altero illorum deficienti. De signis autem omninò infidis loquitur hic Hip. in quibus fides nulla, aut parua admodum habenda, immò irrationalia signa quò peiora, eò meliora, quò ad melius eo peiora. Signis verò omninò fidis prorsus credendum: mediocriter autem medijs. Prima Animaduersio.

Quòd signa irrationalia sunt in duplici differentia, vel enim apparent in morbo vniformi suam seruante naturam, vel in morbo difformi. Morbus vniformis est, qui signa suæ naturæ conuenientia seruat, vt sitis, vigilia in Altera Adnotatio.

ardenti febre: sed somnus, & sitis carentia in ea, si appareat iam, non est causon exquisitus, sed difformis. Sitis ergo est secundum rationem in causone, præter rationem verò carentia sitis. Vniforme igitur signum fiduiæ est; at difforme infidum, si parum duret, & subito aduenjat. Verum si signum difforme duret, & à principio inuadat, tunc potens est inditium ad malignitatem morbi significandam, & illis Medicus fide re debet; quòd iam non sunt instabilia. Sed quemadmodum morbo vniformi, sunt difformia; ita difformi sunt vniformia, & secundum rationem. Id indicauit Hip. dicens, esse instabilia, nec durare solere, quasi dicat, si durauerint, seu ad bonum, seu ad malum, fides illis habenda.

Altera Adnotatio. *Quòd multæ sunt caussæ cur cum bonis signis ingrauescat morbus, cum malis verò leuetur. Id enim contingit, vel à caussa externa, vt temporis mutatione; animi accidentibus; errore in victu; vel accidit à caussa interna, propter pugnam naturæ cum morbo, in separatione humoris, vt in critica turbatione, vel ob inæqualitatem materiæ, vt pars vna superetur, altera nequaquam; vel ob materiæ malignitatem, quam quidem non audet natura aggredi. Sed dices Hip. in malignis morbis faciem bonam laudauit; & præter rationem extenuatam damnauit imparuis, & ista non secundum rationem sunt, & tamen illis credendum asseruit. Dicendum illa signa infida non esse, quoniam quamuis difformia sint, supponuntur tamen ab Hippocrate durabilia locis citatis. Hic autem infidum signum supponit, quippe quod subitò fit, & parum durat in morbo vniformi. Cuius generis sunt critica signa, præcedente coctione, quæ quidem licet in se mala sint, respectiuè tamen bona sunt.*

In Coacis. In Prognostico. 6. Epidemion 2.

3. Animaduersio. *Quòd Medicus tunc mutare debet operandi modum, cùm secundum rationem morbus mutatur: at cum præter rationem, nequaquam, sed benè speculanda caussa, & persistendum quoad exitus pateat, præcipuè verò nil moliri debet, quando præter rationem fit grauior morbus. id rectè explicat infrà Hip. Non si recta ratione gerenti omnia secundum eam minus succedat, protinus est ad aliud transeundum. Cæterùm infida signa plerumque in morbis malignis visuntur, quo fit, vt in illis salutis, aut mortis prædictiones non sunt tutæ.*

Aph. 52.

APHORISMVS VIGESIMVS OCTAVVS.

Febricitantem, non omnino leuiter.

Connexio. *CVM in superiori aphorismo Hip. statuisset non esse fidendum signis irrationalibus. Nunc signum sumit à corporis constantia, seu ex tenuatione, quando præter rationem fit.*

Intentio. *Corporis constantia, aut extenuatio præter rationem in febre non mediocri*

diocri, malum.

Vt vno signo Medicus in febribus, longitudinem & breuitatem cognoscat. Ratio intentionis.

Sententia hæc bipartito diuiditur; primo enim suam conclusionem affert; deinde verò caussam suæ intentionis. Diuisio.

Id, quod significat, vel morbi longitudinem, vel virium imbecillitatem, est malum. Demõstratio.

Sed corporis constantia, vel extenuatio præter rationem in febre non mediocri significant, morbi longitudinem vel virium imbecillitatem. Ergo

Corporis constantia, vel extenuatio præter rationem in febre non mediocri malum.

Maior per se quidem clara est. Minor declaratur; nam corporis constantia in febre arguit corporis densitatem, & frigidorum humorum copiam sicuti extenuatio præter rationem humorum tenuitatem, vel malignitatem, corporis raritatem, & substantiam membrorum facilè dissolubilem.

Quòd febris, quædam est vehemens, quædam leuis, quædam mediocris. In leui febre rarò corpus extenuatur si tamen in ea consumatur præter rationem magna morbi malignitas significatur. In vehementi autem febre ferè corpus extenuatur, & valde consumitur. At in mediocri frequentius vtraque affectio contingere potest præter rationem. ideò de hac potius mentionem fecit in aphorismo. Prima Adnotatio.

Quòd corporis constantia absolutè bona est, quandò arguit robur facultatis: sed respectiuè mala, cum est irrationalis; quia ex ea significatur morbi longitudo. At extenuatio præter rationem semper mala est etsi fuerit extrema, & appareat in primis tribus diebus sine caussa manifesta, mortalis est apud Hippocratem. Vbi igitur corpus constat præter rationem, debet Medicus humores extenuare, & calefacere, & habitum rarefacere. At vbi præter rationem extenuatur debet humores incrassare, habitum densare, & virtutem corroborare. Altera Animaduersio. 1. Prognosticorum.

Quòd signum extenuationis, vel constantiæ corporis manifestissimum sumitur à facie. Ideò hanc in primis considerandam esse à Medico scripsit Hip. tum quoniam primo sese offert, cum etiam, quia multas partium differentias habeat. Deinde extenuationis signum sumitur à ventre inferiori; si quidem ibi etiam manifeste hoc signum patet, quoniam magis in ea parte, quàm alibi viget pinguedo. Ideò scripsit Hippocrates inferius, Partes ad infimum ventrem attinentes, crassiores esse præstare, illarum verò extenuationem malam esse; & ad infernam purgationem parùm tutam. Tertia Adnotatio. 1. Prognosticorum. Aph. 35.

Quòd morbi longitudo non solum ex corporis cõstantia præter rationem cognoscitur sed ex alijs signis, vt ex sudore frigido iuxta illud. Frigidi sudores cum febri. Tertio cognoscitur morbi longitudo ex cruditate excrementorum, vrina enim tenuis, & cruda morbi longitudinem significat. Quarta Animaduersio. 4. Aph. 37.

Inus,

Sunt, & multa alia, quæ longitudinem, aut morbi breuitatem ostendunt; de quibus Hippocrates scripsit.
1. Aph. 12.

APHORISMVS VIGESIMVS NONVS.

In principiis morborum, si quid &c.

Connexio. *CVM suprà asseruisset Hip. non esse fidendum signis, quæ præter rationem grauant aut leuant, & per consequens non debere Medicum victus rationem mutare, ob illa (accidunt enim in statu.) Nunc de Medici actione tractat, docens magis operandum à principio morborum quàm in statu nectitur cum vigesimoquarto vbi intrà quattuordecim dies iudicari dixit acutos morbos. Ideò statim à principio subueniendum.*

Intentio. *In morborum initiis magis mouendum, quàm in vigore.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus aduertat occasionem remedij, & statim subueniat, præcipuè in acutis, antequam natura præoccupetur.*

Diuisio. *Duas habet partes hæc sententia. Prima continet, maximè operandum in morborum initiis. Altera verò magis in vigore illorum quiescendum.*

Demõstratio. *Quo tempore minus affigitur æger, & vires sunt validiores, magis mouendum.*

Sed in principio minus affligitur æger, & vires debiliores, quàm in statu. Ergo

In principio magis mouere oportet.

Maior certa quidem est, nam robustæ vires facilè remedium tollerant, & natura minus afflicta concedit remedio. Minor quoque clara est; nam si adhuc morbus augeri debet, & vires sunt fortiores à principio, & morbus minus affligat.

Prima Animaduersio. *Quòd hic Hip. non distinguit tempora morbi penes coctionem, & cruditatem; sed penes ipsius morbi motum; qua ratione tria tunc statuit tempora; principium sub quo continetur augumentum; status & declinatio. Cum igitur in statu natura magis, quàm Medicus morbum soluat. Medicus verò magis à principio: hinc fit, vt quiescendum sit à Medico, quando natura maximè puguat; operandum, quando ipsa non solet rectè operare; si vrgeat; quod est in principio; nam Medicus non solum est naturæ imitator, sed corrector; & operatur, quando natura non mouet, si necessitas vrget. sic mittimus sanguinem statim à principio acuti morbi; neque in hoc Medicus naturam vllo pacto imitatur, & quiescit, quando ipsa mouet.*

Altera Adnotatio. *Quòd verbum illud [mouere,] magnum remedium significat, qualis est sectio venæ, & purgatio: purgatio tamen non semper, nisi turgeat materia*
4. Aph. 4. *ob illud [Concocta medicari, & mouere.] Ideò dixit non esse absolutè mouendum,*

uendum; sed si videtur, vbi occasio adest; tollitur enim, & iugulatur morbus, aliquando remedio statim adhibito. Nec verò negauit hic Hip. non esse aliquando mouendum in statu; sed negat hoc faciendum in prima parte status, quando natura maximè coctioni intenta est.

Quòd vires in statu sunt debiliores, quàm à principio ratione sui sed ratione morbi sunt fortiores in salubri. Debilitatur tamen vis animalis, magis, quàm reliquæ duo ob spiritus copiam, quæ magna quidem ad motum requiritur. Tertia Animaduersio. vide pag. 24

Quòd morbus quò acutior est, eò magis indicat à principio curandum, turget enim materia semper in acutissimis morbis. Quare statim ad remedia veniendum iuxta illud, Mouendum in valde acutis, si ad sui excretionem materia inuitet, eodem ipso die, differre enim in talibus, malum. Quarta Adnotatio. 4. Aph. vide pag. 51.

APHORISMVS TRIGESIMVS.

Circa principia & fines morborum &c.

CVM in antecedenti statuisset Hip. magis mouendum esse à principio morborum, quàm in statu eorum. Nunc causam affert eius rei quare ita connectitur hæc sententia cum superiori, sicuti causa cum suo effectu. Connexio.

Circa initia, & fines omnia imbecilliora sunt, in vigore vero vehementiora. Intentio.

Vt causa superioris sententiæ in parte tradatur secundo vt in omni morbo tria tempora perpetua statuat, principium, statum, & finem. Ratio intentionis.

Non est cur in partes hæc sententia diuidatur cum vna sit, & Breuis. Diuisio.

Quo tempore magis affligitur æger, omnia sunt vehementiora. Demôstratio.

Sed in statu morbi magis affligitur æger. Ergo

In vigore omnia vehementiora, quàm in principio, & fine.

Maior probatur, quia si maiora symptomata; ergo maior morbus & causa illius, hæc enim se inuicem consequuntur. minor manifesta est ex definitione vigoris; tunc enim viget morbus, cum ad summum incrementum deuenit.

Quòd hic non accipitur vigor neque tempus morbi, penes coctionem, & cruditatem, sed pro illo tempore, in quo magis affligitur æger. quando igitur symptomatum vigor separatur à vigore coctionis. non omnia in illo sunt vehementiora. vt in pleuritide; quando verò cum eo iungitur tunc omnia sunt vehementiora in eo. Sed dices tu; igitur non potest separari vigor symptomatum à vigore morbi. Dicimus nos se inuicem sequi illa tria quando vnus est morbus vna causa & symptomata propria; at contingit ob diuersas causas, & symptomata diuersa, & complicatos morbos separari; vt in pleuritide, & peripneumonia, siue pulmonia. Prima Adnotatio. vide pag. 22.

Quòd

Secũda Adnotatio. ✝ *Quod Galenus putat in morbo lethali omnia in vigore esse vehementiora; at insanabili causam, & morbum melius se habere; quod ita intelligendum est, vt sint quidem omnia maiora in vigore; sed causa vna cum morbo sit melius disposita, & benignior. est enim à principio morbus malignior, licet minor; sed in vigore benignior, licet maior, si eger sit euasurus. Sed tu dices, in statu maior concoctio; ergo maior putredo, quod potest in abscessu; quo enim magis coquitur pus, maior fit putredo. dicendum, quod licet maior sit putredo in statu, non tamen causa peius est disposita; quia natura superat, & putridum expellit, vt ad quandam deducat mediocritatem.*

Tertia Adnotatio. ✝ *Quod vigor symptomatum non prohibet remedia; imò indicat, quia eo tempore natura ex se non ita potest contra morbum. Sed vigor coctionis prohibet remedium, quia tunc maxime speramus in natura. Sunt tamen quidam morbi, vt peracuti, qui omnia tempora ferè confusa habent; alij; in quibus vnum tempus solum sentitur, reliqua insensibilia, vt in synocha febre.*

APHORISMVS TRIGESIMVSPRIMVS.

Si à morbo cibum adhibens quispiam &c.

Connexio. *CVM in octauo aphorismo ante Hip. causas retulisset cur non reficiuntur conualescentes. Nunc quasi ex illo infert, malum esse si appetens non proficiat.*

Intentio. *Si conualescens cibum sumens non roboratur, malum.*

Ratio intentionis. *Vt signum ponat recidiuæ prænuncium, & propositionem inducat ad probandam sequentem sententiam: in qua magis laudat in conualescenti inappetentiam, quam appetentiam.*

Diuisio. *Non capit diuisionem aphorismus, cum vnus sit, & Breuissimus.*

Demonstratio. *Id, quod indicat humorum prauitatem occultam, malum est.*

Sed non corroborari à morbo cum appetitu indicat humorum prauitatem occultam; Ergo

Si à morbo quispiam cibum sumens non roboretur, malum.

Maior manifesta est Minor ostenditur; nam si appetit, necesse est stomacum bene se habere; cum verò non proficiat adesse iuuenis vel prauos humores; vel partium in temperiem, vnde rursus corrumpatur alimentum, significat.

Prima Adnotatio. ✝ *Quòd in hoc casu Medicus debet corpus purgare paulatim, & rursus implere, intemperiem partium tollere, & corrigere, non solum manifesta qualitate, sed occulta; qualia sunt, quę à proprietate agunt calidum innatum roborare, somno, quiete, vnctione, frictione, Bono almento, supponit autem hic Hip. ægrum non plus assumere; quam decet nam de hoc dictum est*

est octauo aphorismo; quare scripsit Hip. quid à morbo bene se reficientes non proficiunt, ij maligne in recidiuam incidunt. In Coacis.

Quòd quemadmodum, quando corpus deficit ex morbo gracilescit colorem amisit, obscure agit, ita cum roboratur crassescit, coloratur, Hylaris fit, & ad operationes agilius; id contingit, vbi alimentum superatur à facultate; vnde dixit Hip. corroborare, & assimilare, ac vbi non superatur, dissimilat, corrumpit, marcorem inducit, quod patet in his, qui malo sunt habitu præditi. Secũda Adnotatio. Lib. de Alimento.

Quod cum coctiones fient male in ventriculo, intestinis, & hepate, oportet illas partes præcipuè corroborare, & fouere, non solum ijs, quæ intus sumuntur; sed quæ extra applicantur. Tertia Adnotatio.

APHORISMVS TRIGESIMVS SECVNDVS.

Qui aduersa valetudine &c.

CVM *in antecedenti aphorismo damnaret appetentiam Hip. quæ sine profectu est, in præsenti modò sententia, comparatione factâ ad cibi fastidium hoc illi præstare statuit.* Connexio.

Fames in conualescenti per initia sine profectu corporis, in fastidium incidit, & è contrà. Intentio.

Vt, quod paradoxum videtur, anteponat cibi fastidium appetentiæ, & rem præter naturam rei naturali. Ratio intentionis.

Diuiditur in duas partes, in prima de his agit qui in principio appetunt, in secunda verò de his, qui cibum fastidiunt. Diuisio.

Aucta malorum humorum copia, vel partis intemperie, necesse est operationem lædi. Demõstratio primæ cõclusionis.

Sed conualescentibus, qui in principio appetunt sine profectu, augetur humorum prauitas, vel partis intemperies temporis progressu; ergo temporis progressu in cibi fastidium incident.

Maior propositio est manifesta, quia omnis excessus operationem lædit, dummodo sit in signis; Minor probatur, quia cum conualescentes sunt exangues, & magis appetant, quam concoquant, cruditates oriuntur, ex quibus corruptiones, & intemperies.

Secunda conclusio à contrario demonstratur, nam qui à morbo statim fastidiunt cibum, minus appetunt, quàm concoquant. ideò temporis progressu redit appetentia. Demonstratio secundæ cõclusionis.

Quod appetentia ad fastidium multipliciter comparari potest; vel absolute, & sic omnis appetentia, saltem ratione signi melior est, quàm fastidium; vel habito respectu ad causam, & sic fastidium aliquando melius est appetentia; præcipuè in corpore debili, & exangui. nam fames vbi corpus Prima Adnotatio.

non roboratur nocet vt causa, fastidium verò iuuat, nec solum fastidium præstat fami non naturali in eo causa, sed ei quæ est secundum naturam, etiam si ponatur corpus purum; quia membra exinanita à morbo magis appetunt, quàm vires conficere possint; contra fastidium præstat fami in principio conualescentiæ, non quod diu duret. ideo dixit in contextu, qui forti incidia vsi cibum postea appetere incipiunt.

Secūda Adnotatio. Quòd in conualescenti duo reperiuntur; alterum inanitio, alterum caloris imbecillitas, quæ duo sibi inuicem contraria sunt, quia defecta membra multum appetunt; sed defectus caloris nec atrahere, nec concoquere, nec excrementa expellere est aptus. quare processu temporis in fastidium cibi incidunt, nisi quis parca manu alimentum exhibeat, & membra corroboret.

Tertia Adnotatio. Quod in corpore impuro duplex fames excitari potest, altera naturalis, vbi scilicet ventriculus valet, sed in reliquo corpore adest cacochymia alia præter naturam, vbi ventriculus mordaci humore, vel frigida intemperie afficitur. inappetentia quoq; altera naturalis, quoties adsunt humores, vel in ventriculo, vel in venis, quos sperat natura concoquere. præter naturam verò, cum ita peccant illi humores, vt nullo modo eos natura superare possit, in primo casu, victus adimendus; in secundo verò exhibendus, vt in febribus malignis, atque pestiferis.

APHORISMVS TRIGESIMVSTERTIVS.

In quouis morbo mente constare &c.

Connexio. CVM in antecedente magis laudasset Hip. inappetentiam, quàm famem in conualescenti, ne quis putaret hoc in vniuersum verum esse, appetentiam cum ratione coniungit, magni momenti asserens illa duo in morbis.

Intentio. Mentis constantiæ, & appetitus bona sunt in omni morbo. contraria verò mala.

Ratio intentionis. Vt ex duobus signis ad salutem vel mortem significandam, magna pars sumatur, & vt glosset antecedentem sententiam, qua præstare dixit cibi fastidium appetitui.

Diuisio. Non admittit partitionem aphorismi breuitas; nisi secare quis velit in duas partes, penes duas conclusiones contrarias.

Demonstratio. Quod omnium principiorum robur demonstrat in omni morbo bonum.
Sed mentis constantia, & appetentia robur principiorum demonstrant.
Ergo mentis constantia, & appetitus bona in omni morbo.

Maior per se patet. Minor probatur; quoniam mens & in cerebro, & in corde ponitur ab Hip. ideo ex constantia illius vtriusq. principij robur signifi-

significatur. Appetentia verò de ventriculi, hepatis, cordis, cerebri virtute significat. cum enim partes principes valent trahunt à ventriculo, vnde fames, quæ cum oriatur in ore ventriculi, per vim cerebri neruis communicata, illius quoq. dispositionem hac in parte demonstrat.

Vide pag. 45. & 30. + Quod triplex est genus signorum potentissimum ad prædicendum; alterum sumitur à coctione, ad salutem; alterum à prauitate & corruptione, ad mortem; alterum à cruditate ad morbi longitudinem, & vnum quodq. illorum ab excrementis petitur. succedunt postmodum signa maximè vniuersalia, quæ licet non ita certa sint, tamen valde magnam vim habent ad prædictionem; cuiusmodi sunt hæc duo, appetentia, & mentis constantia, quibus si addatur bona respiratio erit confirmata spes ad salutem; sicut ad mortem, si omnia hæc in morbo male se habeant. Prima Adnotatio. 1. Prog. 15.

+ Quod vnumquodque signum diuersa ratione consideratum, dicit. vel proprium, vel commune. vrina igitur & sudor in venarum passionibus propria dicuntur inditia, at in morbis pectoris communia; sicuti sputum & respiratio, propria in his, communia in illis; ita etiam appetentia propria est ventriculi, intestinorum, & hepatis, sicuti constantia mentis cerebri. in communi igitur significatione hæc duo sunt, potentissima quoniam maximè vniuersalia, ideò de illis speciatim mentionem fecit; si verò ista duo inter se conferantur, appetentia, & ratio, potentior est appetentia ad salutem, quàm mentis constantia, quia pauciores moriuntur ex appetentibus, quàm ex mente constantibus. nam robur hepatis magis ad salutem potest, quàm robur cerebri; sed ad malum, magis potest mentis mutatio, quàm inappetentia, quia plures moriuntur ex delirantibus, quàm inappetentibus. Secūda Adnotatio.

Quod mens hinc significat omnem internum sensum ita, vt æger nil præter consuetudinem agat, aut imaginetur; augetur bonitas si bene sperat, quia signum est non esse latentem dispositionem in corpore veluti si secundum rationem timeat, sed præter rationem timore, aut hylaritas iam sine mentis constantia est, illud atræ bilis, hoc bilis inditium cerebrum petentium, eoque magis timendum, quò æger ex sapienti fit leuis, & cum esset fortis, & constans, timidus euadit. Tertia Adnotatio.

+ Quod bene se habere ad ea, quæ conferunt. duplicem intellectum habet, aut ad alimenta, aut ad medicamenta. vtroque modo bonum est, vt causa, quia non solum valere rationem, sed obedientiam Medici significat ad auxilia; non quod appetere medicamenta, vt cibos sit bonum, quia sani illa respuunt, sed vt medicamentum, & remedium appetere, hoc est bonum. Quarta adnotatio.

Quod inappetentia multiplex est. quidam nullos cibos degustare possunt, quàm assuetos, alij assuetos non possunt, sed contrarios, alij appetunt cibos, sed appositos omnino respuunt alij nec appetunt, nec assumunt. vltimi quidem sunt pessime affecti, quia signum est naturalis facultatis deperditæ in Quinta Adnotatio.

1.& 3. Epidem. *nutritorijs membris. quare scripsit Hip. pessimum signum comitans ægros cibi fastidium in totum.*

APHORISMVS TRIGESIMVSQVARTVS.

Minus periclitant ægrotantes &c.

Connexio. *CVM in præcedenti duo valida signa ad euentum morbi prædicendum declarasset in præsenti sententia alterum sumit signum vniuersale admodum, & scitu dignissimum in eam intentionem.*

Intentio. *Morbus proportionalis naturæ, vel habitui, vel ætati, vel tempori, vel consuetudini, minus est periculosus.*

Ratio intentionis. *Vt paradoxum afferat nihilominus verissimum, minus periculi esse in cognatis morbis, quàm in contrarijs, & vt vniuersale signum ad prædictionem statuat.*

Diuisio. *Non est capax sententiæ huius vnitas, partitionis.*

Demôstratio. *Affectus similis minus est contrarius corpori, ergo minus periculosus, quam dissimilis; antecedens probatur, quia morbus calidus in calida natura minus est illi inimicus, quàm frigidus, & à minori causa fit; consequens deducitur, quoniam quominus contrarius fuerit morbus, minus aduersatur naturæ, quare minus periculosus.*

Prima Adnotatio. *Quod cognatio morbi, vel dissimilitas cum referatur in aphorismo ad naturam, habitum, ætatem, consuetudinem, & tempus, & vnumquodque difficultatem patiatur. discutiendum est sigillatim ad veritatem aphorismi, & primo de cognatione naturæ agendum.*

Secũda Adnotatio. *Quòd natura significat hinc quatuor primarum qualitatum temperamentum; hoc duplex est, mediocre, vel aliqua excedens qualitate. Corpus igitur temperatum æqualiter se habet ad omnem excessum, & dicitur salubre simpliciter in partibus similaribus; quod autem excedit ad aliquam qualitatem, dicitur inæqualiter se habere ad excessus, vt calidum magis resistit frigido, sed minus ægrotat à calido, quia in vniuersum maior est caussa, quæ morbum inducit dissimilem, quàm cognatum. Sic igitur biliosa febris magis periculosa est petro pituitoso, quàm Bilioso, non solum prædictam ob causam, sed quia cognatus morbus remedium minus intensum desiderat, quoniam minus à naturali statu distat, quàm contrarius, sic & Biliosum in terțiana minus refrigeramus, quàm pituitosum, quia minor distantia est in illo ad suam naturam. at dicet aliquis, quemadmodum aqua calida ad suam naturam reducit per internam frigiditatem, ita natura frigida morbum calidum; quare minus cum periculo ægrotabit. Dicendum est periculum in morbis magis pendere ab impressione facta, quàm in redutione illius ad naturalem temperiem. rursus dicet. Conuulsio est passio sicca cognata neruo, qui*

qui ficcus est, & tamen est periculosa magis, quàm humida. dicendum est comparationem esse faciendam duarum naturarum ad vnum morbum ita, vt conuulsio à siccitate sit minus periculosa in neruo sicciori quàm in humidiori.

✠ *Quòd habitus significat corporis constitutionem figura, numero & situ; vtrum autem vera sit sententia de morbo in compositione? negat Gal. sed aduersatur Hip. intentui sed dices tu cur primo epidemiorum moriebantur magis ex tabe, qui maiorem inclinationem ad illam habebant, cum contrarium per hanc sententiam euenire deberet; rursus in Prognostico dicit periculosum esse erectam spirationem in acuto morbo, & maximè in peripneumonia, vel pulmonia, cum sint illa cognata magis in morbis pulmonis, quàm in alijs ad has difficultates facile se explicat Gal. dicens hos esse morbos in compositione de quibus non loquitur in textu Hip. cum, vt diximus habitum nominet, & ratio aphorismi sit vniuersalis ad omnem morbum. dicendum igitur ad primum, quod inclinati in tabem facilius incidunt, & facilius ab ea liberantur, moriebantur autem plurimi ex illis in illa constitutione quia plures etiam ex morbo corripiebantur ex inclinatis; præter ea erat ibi vniuersalis causa, & epidemica, vnde vires superabantur in illis, vt magis debilibus. at contra Hip. laudat in phtisi pectus quadratum; imò hoc ait vnum esse ex signis ad salutem; dicendum non ob hos minus periclitari, quia licet ad curationem sit facilior morbus in illis ob robur pectoris, tamen ad morbi inductionem maior causa requiritur ideò magis periclitantur. ad illud de Prognostico dicimus faciendam esse comparationem inter morbos eiusdem generis; imò vnius morbi ad diuersas naturas; igitur erecta respiratio in amplo, & quadrato pectore periculosior, quàm in stricto in peripneumonia siue pulmonia, quæ est Morbus pessimus, & in ea magis periculosa, quàm in alijs acutis, quia eam magnitudinem non habent. supponit autem equalem magnitudinem.* Tertia Adnotatio.

✠ *Quod vnaqueq. ætas habet suos morbos vt longo progressu scripsit Hip. sed dicet aliquis epilepsia morbus est cognatus pueris, & tamē periculosior in illis secundo sputum sanguinis cognatum est adolescentibus, & tamen docet Hip. magis ex illo mori iuuenes quàm senes, quia pulmonum affectiones non ita sunt vehementes senioribus, nec febres adeo acutæ, nec venæ ita densæ ad expurgandum. ad primum dicendum pueros magis mori ex comitiali, quia plures eo corripiuntur, vel dicendum per accidens contingere mori pueros, non quod maior in illis sit morbus, sed quod minus resistant. ad secundum dico magis mori ex pulmonum affectionibus iuniores, non per se, sed per accidens, ratione inflammationis, & febris acutioris. quod verò dixit non loqui fluxiones in senibus, & diuturnas affectiones illorum comitari ad mortem, non violat veritatem sententiæ, aliud enim est non concoqui morbum, vel comitari per totam vitam, aliud esse minus periculosum. adest* Quarta Adnotatio. 3. Aph. Loco citato 4. de morbis.

præterea

præterea virium debilitas senibus, quarum tamen paritatem in comparatione supponit Hip.

Quinta Adnotatio. *Quod quemadmodum ætas vnaqueq; suos habet morbos cognatos, ita, & tempora anni. Sed dices æstiua quartana breuior est, & salubrior autumnali, & tamen cognata est autumni secundo dicit Gal. in eo aphorismo omnes æstiuos morbos esse breuiores æstate ergo minus periculosi, sed & Hip. vult periculosius ægrotare homines æstate, ob virium debilitatem, quę à quacunque causa vincitur. igitur omnis morbus minus periculosus erit*

1. Problematum 25. 26. 3. Aph. *bieme. ad primum dico æstiuam quartanam esse temporis illius cognatam. ad secundum dico, quod licet omnis morbus sit æstate breuior, non sequitur quod sit salubrior. ad tertium dico, quod ibi Arist. loquitur comparatione ad vires facta, qua ratione maior repugnantia ad malum sed tamen adest calor dissoluens, & corporum raritas, vnde multi morbi facilè æstate iudicantur. Sed quæres num robusti periculosius ægrotent debilibus. in vniuersum robusti quia maior causa ad ægrotandum.*

6. Adnot. *Quòd cognatio mali ad consuetudinem manifeste probat hanc sententiam, ideo periculosum est satis, vbi loquax tacet, taciturnus nimis loquitur, vbi modestus irascitur, aut contra, vbi pueri vigilant, aut fastidiunt cibum; valde enim ex his mutata natura ostenditur potest etiam ampliari ista sententia ad regiones, victus sexus, & artes de morbo, causa, & symtomate, & similitudo vel est in omnibus, vel aliquibus. tunc facienda comparatio vtrum vincat ad morbi inductionem, vel resistentiam, aut reductionem ad statum naturalem.*

APHORISMVS TRIGESIMVSQVINTVS.

In quouis morbo partes ad vmbilicum &c.

Connexio. *CVM in antecedentibus de vniuersalibus signis ad prædictionem egisset, quæ ex appetentia, mentis constantia, & cognatione morbi petuntur, nunc alterum signum sumit in eam intentionem, à ventris dispositione.*

Intentio. *Ventris inferioris crassities in omni morbo bonum, contrarium verò malum, & ad infernas purgationes parum tutum.*

Ratio intentionis. *Vt in hoc signo Medicus ad morbi euentum certior fiat, vnde monetur Medicus, vt consideret partes illas tactu, & visu, & vt illas partes foueat, tanquam necessarias ad coctiones, & purgationes.*

Diuisio. *Partitur hæc sententia in duas partes, in prima ponit signum à dispositione ventris ad bonum, in secunda verò ad malum.*

Demõstratio. *Quod indicat robur facultatis naturalis in omni morbo bonum est. Sed crassities ventris inferioris indicat robur naturalis facultatis.*

Ergo

Ergo in omni morbo bona est, & per consequens extenuatio mala.

Maior propositio patet. quoniam potens est vis naturalis ad morbos soluendos magis, quàm cæteræ; Minor probatur, quia naturalis facultas maximè elucet in ventriculo, intestinis, & hepate, quæ omnia in ventre inferiori reperiuntur.

Quod in ventre inferiori sunt cutis, membrana carnosa, musculi octo abdominis peritoneum, intestina, ventriculus, hepar lien, Mesereon & omentum pertingunt quoq; septum transuersum. vbi igitur hæ partes crassiores sunt bonum est, & vt causa, & vt signum vt signum, quia significat non esse absumptam pinguedinem, vt causa quia pinguedo est quasi culcitra ad coctionem, qua referta sunt intestina & omentum, & mesereon, & extenuatio ventris malum signum, quia pinguedo est assumpta; vt causa, quia non rectè fit coctio. ad purgationes prætereà inferiores parum tuta est, quia intestina destituta pinguedine facilè abraduntur & à medicamento, & ab humore, vnde tormina excitantur, & dissenteriæ; accedit & musculorum imbecillitas. Prima Adnotatio.

Quod venter inferior incipit à mucronata cartilagine, & comprehendit totum illud spacium, quod est vsque ad pectinem, & inguina, & diuiditur in tres partes. prima pars est spacium illud, quod est supra vmbilicum; secunda est vmbilicus, & quod circa eum est tertia infima est quæ pecten dicitur, sententia hæc de toto ventre intelligitur. dicitur autem extenuatio respectu habito, vel ad mediocre, vel ad naturam ipsius ægroti. quemadmodum in Prognostico faciei similitudinem, vel ad sanos, vel ad seipsum considerat Hippocrates. Secũda Adnotatio.

Quod superior pars abdominis præcordium dicitur & tanti fit ab Hipp. vt velit hanc partem in primis contrectandam esse à Medico in acutis morbis, vbi. n. hyppocondriũ est & sine dolore, & tumore, magna spes concipitur ad salutem, quoniam signum est substracta viscera non laborare inflammatione, & maximè septum transuersum, quemadmodum si fuerint dura cum dolore, & tensione in acuto morbo mortem significare scripsit. quia inflammatio significatur, vel septi, vel hepatis, aut ventriculi, vel lienis, vel alterius substratæ partis, vnde ingens periculum. Tertia Adnotatio. 1. Prognost.

Quod non solum ventris inferioris extenuatio, sed tumor præter naturam malum est signum, seu durus ille sit, seu flaccidus, nam durities cum dolore, & febre inflammationis est signum, sine febre scirrhi, vel Hydropis, sicuti flacciditas superfluem humiditatem denotat. Quarta Adnotatio.

Quod pinguedo in se nullam habet manifestam qualitatem, sicut oleum, calfacit tamen, quia reuerberat calorem, vt culcitra, & lana, ac capilli, oritur verò à membranarum frigiditate tentantium vertere in suam naturam sanguinem, at non valentium id efficere signum huius, mulieres esse pinguiores, quia frigidiores. Sed tu dices, cum hæ membranæ semper actu caleant, Quinta adnotatio.

igitur

igitur pinguedo non potest fieri à frigido secundo pinguedo in corde est non mediocris; ergo illa non potest generari à frigido ad primam dico, fieri pinguedinem, & ab innata membranæ frigiditate, & ab extrinseco frigore, quia adeps non fit absolute à frigido, vel calido, sed à membri facultate. Cæterum pinguedinem cordis à pericardij frigiditate, & aqua in eo contenta seruari, sicut; & gigni à facultate partis est dicendum.

6. Adnotatio. ✠ *Quod tantum potest fotus huius ventris inferioris ad sanandos morbos & præcipuè longas febres, vt ex hoc solo sanari experientia sit comprobatum, in eo enim ventre doctè, ac verè omnium febrium intermittentium mineram collocat fernelius; ad eum etiam locum transmittere solet natura per abscessum humores præcipuè in acutis morbis.*

APHORISMVS TRIGESIMVSSEXTVS.

Sana corpora &c.

Connexio. *CVM in antecedenti de purgatione egisset, statuens extenuationem ventris inferioris esse ineptam ad medicamenta. nunc corpora ipsa comparat ad illa docens quomodo disposita sint ad purgationem.*

Intentio. *Sana corpora, & malo victui assueta difficile ferunt purgationes.*

Ratio intentionis. *Vt Medicus abstineat à medicamento in corpore sano, & in cacochimo, parca manu purget.*

Diuisio. *Duas habet conclusiones hic aphorismus; altera ad sana corpora, & altera ad male nutrita refertur.*

Demõstratio primæ. *Vbi vis infertur naturæ, facile exoluitur corpus.*
Sed medicamentum purgans in sano naturam perturbat. Ergo
Sanum corpus facilè à medicamento male afficitur.

Maior per se nota est; Minor probatur, quia cum nullus adsit humor peccans in sano corpore, pharmacum trahit id, quod est naturæ familiare per magnam vim, vnde fit colliquatio, & valida pugna.

Demõstratio secundæ. *Corpora exanguia, seu imbecilla cito exoluuntur, cuæcuata, sed prauo victui assueta corpora, sunt imbecilla.* Ergo
A Medicamento facile offenduntur.

Maior per se clara est; Minor ostenditur, quia prauum alimentum prauos humores gignit, & partium intemperiem, vnde virium debilitas innascitur.

Prima Adnotatio. ✠ *Quod triplex sit in corpore mutatio, alia, in qua natura in totum superat, & dicitur nutritio, ideo nutrimentum est, quod à facultate nostra euincitur; alia est, in qua natura in totum superatur, ideo quod naturam vincit, dicitur venenum, aliud partim superat, partimque superatur, & dicitur medicamentum. est enim medicamentum communiter quidquid naturam nostram*

strum alterat, purgans verò quod intus assumitur, vnum, vel plures humores trahendi vim habet, in sano itaque corpore necesse est esse humorum miscellam, ita proportionatam, vt neque quantitate, neque qualitate fiat excessus. si quis igitur corpori ita habenti pharmacum exhibeat, armonia illa dissoluetur, & miscella disgregabitur; fit ergo cum labore; primo, quia natura retinet familiarem humorem; secundo quia non habens quid trahat medicamentum moratur magis in ventriculo, communicans cordi, & cerebro malam qualitatem; tertio quoniam ad partes sanas conuertitur, & spiritum exhaurit, quæ non accidunt, vbi humor noxius est in corpore, cedente natura actioni medicamenti. De natura hominis.

✝ *Quod sanum duplex est; alterum simpliciter tale, quod sanum simpliciter dicitur; aliud verò, vt nunc tale, quod suam habet propriam sanitatem, de vtroque vera est sententia, quod difficile ferant medicamenta, quia ad purganda excrementa in his corporibus sufficit exercitatio, & Balneum; at corpora, quæ secundum partes male habent, licet alioquin sana, [vt podagrici, aliique, qui per tempora morbis quibusdam exponuntur, ista licet semel, aut bis in anno purgare ad præcautionem. Sed dicet aliquis corpora sana robusta sunt; ergo facile ferunt purgationes, contra prædicta, verum hoc est, sed quando ægrotant; vt cum sana sunt, nequaquam, accedit & dissimilitudo, vnde etiam illa difficilius admittunt.* Secũda Adnotatio. Gal. de arte Medica.

✝ *Quod corpora malo alimento nutrita sunt, quæ herbis, vel fructibus vescuntur, aut radicibus, item, quæ prauas aquas bibunt, & in aere deprauato vitam ducunt. ex his enim corrumpitur habitus corporis, vnde multi Hydropici, Lienosi, Hepatici, Elephantiaci fiunt. quare ista corpora necesse est esse valde exanguia; at dices. agricolæ prauo vtuntur alimento, & tamen sani degunt. dico huius causam esse exercitium validum, & somnum longum, à quibus omnibus eorum omnes superfluitates consumuntur. ex his ergo patet quantum intersit vti bonis alimentis ad sanitatem, siquidem praua, corpora extingunt, & quantum etiam ad sanitatem conferat labor, & somnus, siquidem etiam ijs, qui malo victu vtuntur sanitatem conseruant.* Tertia Adnotatio.

APHORISMVS TRIGESIMVSSEPTIMVS.

Qui integra sunt corporis valetudine &c.

CVM *docuisset in præcedenti exolui corpora sanorum ad medicamenta, sicuti & quæ prauo sunt assueta victui, nunc idem ipsum de sanis, sed magis vniuersaliter pronunciat.* Connexio.

Sana corpora molestè ferunt medicamenta. Intentio.

Vt ostendat non solum exolui sana corpora ad pharmaca, quod supradictum est, sed molestè ferre omnem medicationem. Ratio intentionis.

P Non

Diuiſio. *Non eſt diuiſionis capax aphoriſmi breuitas.*

Demõſtratio. *Sana corpora bene ſe habent ad conſeruationem. Ergo Male ſe habent, ad curationem.*

Antecedens eſt verum, & manifeſtum. conſequens deducitur, quia conſeruatio fit per ſimilia, & curatio per contraria.

Prima Adnotatio. *Quod hæc ſententia differt à ſuperiori, quia vniuerſalior eſt ex parte prædicati, nam latius patet moleſte ferre medicamenta, quàm ad illa exolui, ſecundo ibi ſolum purgans medicamentum hic omnem curationem intelligit; quare non fit mentio de cacochimia, quia non ita reſpuit omnem alterationem, ſicut purgantia medicamenta, vt ſanum corpus moleſte fert omne genus medicamenti, ſeu illud fiat chirurgia, ſeu pharmacia, ſeu dieta.*

APHORISMVS TRIGESIMVSOCTAVVS.

Paulo peior, ſed ſuauior, &c.

Connexio. *CVM de ſano corpore pronunciaſſet in antecedenti ægre ſe habere ad medicamenta nunc quomodo ſe ad cibos habeat corpus ęgrum declarat.*

Ratio intentionis. *Vt quod paradoxum videtur peiorem cibum meliori anteponat, dummodo non ſit valde malus, ſecundo, vt hoc exemplo admoneat medicum, vt ægris gratificetur quantum fieri poteſt dummodo, nequid nimis.*

Diuiſio. *Vnica, & breuis cum proponatur ſententia, non eſt quod fruſtra diuidatur.*

Demõſtratio. *Cibus ſuauior magis familiaris eſt naturæ ægri. Ergo Anteponendus inſuaui etiam ſi ſit peior.*

Antecedens probatur, quia niſi illi eſſet ſimilior, non magis appeteretur, vnde fit, vt melius amplectatur à ventriculo & coquatur; conſequens manifeſtè deducitur.

Prima Adnotatio. *Quod cibus melior, vel peior dupliciter dicitur talis; vel reſpectu totius naturæ humanæ, vel reſpectu Petri aut Pauli. fieri poteſt quod melius ſit ſecundum ſpeciem, ſit peius ſecundum indiuiduum, nam caro veruicis ad hominis naturam comparata melior eſt quam agni, at non huic homini, quoniam fieri poteſt, vt meæ naturę comparata ſit melior, ideo magis monet ad illam, & in particulari magis eſt habenda ratio particularis, quàm vniuerſalis.*

Secũda Adnotatio. 2. Acutorũ. *Quod fertur magis aliquis ad hunc, quam illum cibum, primo, ob conſuetudinem, vnde dicebat Hipp. melius ferre nos cibos aſſuetos, licet malos, quàm inaſſuetos bonos, ſecundo propter aliquem humorem, qui in illo cibo reperitur corporis vtilem, tertio ob proprietatem occultam, naturæ quidem amicam, ſed morbo repugnantem; quare fit vt monſtra videantur in arte,*

ſanari

sanari inquam ab his, quæ manifeste morbo sunt similia, cum auide desiderantur. Quarto ob peculiarem cuiusque naturam; alij enim caseum auersantur, alij cepas odio habent. Quinto ob longum vniuscuiusq; cibi vsum fit, vt natura contraria appetat.

Quod ex hac sententia habemus debere Medicum adulari ægro, dummodo ex illa adulatione magna non sequatur noxa, quod etiam scripsit, Hipp. gratificationes, quæ non magnopere ledunt, vt frigida, tonsura, vngues, cooperimenta non ob id vllo pacto concedendum, quod valde ledit, quia si quid mali accidat, in Medicum culpa transfertur, sed præter rationem à plebe calumniatur Medicus, vbi ex ratione adulatur Medicus. Cum verò ex appetitu ægri noxa timetur notabilis, rigidus inexhorabilisque esse debet. nam bonus Medicus referente Gal. ęgris imperare debet, sicut Imperator, & Dux militibus subditisque omnibus. Tertia Adnotatio. 6.Epidem. 1. Meth.

Quod ex hac sententia reprehenditur morosus, & scrupulosus Medicus, atq; timidus, non concedens aliquid tempori, regioni, ætati, & consuetudini; quærenda verò est suauitas, non modo in cibo, sed in medicamentis, ferè tamen curatio per insuauia fit tum, quia magna pars morborum ex obstructione nascitur, quæ amaris tollitur, tum quia partes sanę similia, ęgrę verò contraria appetunt. Sed dices in ardente febri partes appetunt frigida, & tamen ab ea lęduntur. dico per accidens lędi, quia conuertitur in bilem, quod non rarò contingit. quare scripsit Hip. ægros magis appetere, quæ morbo sunt familiaria. rursus dices, si intemperies præter naturam appetunt contraria. ergo semper obtemperandus æger. si morbus solum fieret ab intemperie, verum id esset sed multis alijs oritur de causis. Sed dices multi febrientes vinum appetunt; ergo similia, dicimus non appeti vinum ratione caliditatis, sed humiditatis, quod vero non magis appetant aquam, assuetudo in causa est. Quarta Adnotatio. Lib. de arte.

APHORISMVS TRIGESIMVSNONVS.

Senes magna ex parte &c.

CVM in præcedentibus multa signa à diuersis ad prædictionem desumpta statuisset, in præsenti sententia signum vniuersale in eandem intentionem ab ętate desumit. Connexio.

Duas habet conclusiones; prima est, senes minus ægrotant, quàm iuuenes; secunda senes diuturnis morbis apprehensi ferè moriuntur. Intentio.

Vt ostendat quantum possit moderatum viuendi modum. siquidem senes licet inualidi, & imbecilles, tali victu vtentes, minus ęgrotant, quàm iuuenes licet robusti sint, secundo vt moneat Medicum, ne procrastinet remedia senibus sed statim à principio occurrat. nam si diutius morbus perseuerat, Ratio intentionis.

non amplius tolli potest.

Diuisio. *Partitur textus in duas partes; in prima comparat senes, ad iuuenes quoad morbos; in secunda verò prædictionem de senilibus morbis statuit.*

Demõstratio primæ *Qui minus obnoxij putredini sunt, & sobrij viuunt, rarius ægrotant.*
Sed senes minus sunt putredini obnoxij, & sobrius viuunt. Ergo
Senes rarius, quàm iuuenes ægrotant.

Maior ostenditur quia magna pars morborum oritur, vel à putredine, vel mala viuendi ratione. Minor ostenditur quia senes frigidi sunt, & sicci, ideo putredini valde resistunt, continenter quoq; non solum viuunt, sed vbi aliquid mali sentiunt custodiunt statim semetipsos. at iuuenes mala victus ratione vtuntur, & mala despiciunt.

Demonstratio secundæ *Morbi soluuntur vel excretione, vel rarefactione, vel coctione.*
Sed hec aut non fiunt, aut rarò in senibus. Ergo
Morbi longi eos ad mortem vsque comitantur.

Maior est manifesta, quia tres sunt modi prædicti soluendi morbos. Minor demonstratur, quia illa requirunt validum calorem, corporis raritatem, & materiæ tenuitatem, quæ in senibus non adsunt.

Prima Adnotatio. *Quod istæ duæ conclusiones veræ sunt vt plurimum, aliquando tamen falsæ. nam senes, qui mala vtuntur victus ratione, vel qui in iuuentute multum deliquere, non rarius ægrotant, quàm iuuenes, secunda quia aliquando per illa tria soluitur morbus in senibus, vt scripsit Hip. sed illos in-*
5. Epidem. *telligit qui à iuuenili ætate sunt connutriti; vel loquitur de prima senecta, hic de vltima.*

Secũda Adnotatio. *Quod hæc comparatio senum ad iuuenes multipliciter fieri potest primo vel fit in eodem homine, vel diuersis hominibus, quouis modo vera est prima conclusio, secundo ad morbos in vniuersum, & sic etiam vera est, tertio potest fieri comparatio de cognatis morbis, vt minus ægrotent senes morbis frigidis, quàm iuuenes calidis, & hoc etiam modo vera est conclusio, vel fit comparatio quoad pericula, & sic periculosius ægrotant iuuenes, quàm senes, quoad acutos morbos, contra senes magis, quàm iuuenes in longis. Sed dices morbi frigidi sunt cognati senibus, calidi iuuenibus, ergo periculosius*
3. Prognosticorum. *deberent ægrotare senes calido, quàm frigido morbo. respondet Gal. omnes morbos esse magis periculosos in extrema senectute ob virium imbecillitatem, licet minores sint; iuuenes igitur ab acutis magis periclitantur per accidens ratione inflammationis, sicuti senes magis à frigidis eadem ratione, ob virium imbecillitatem.*

Tertia Adnotatio. *Quod longi morbi vt plurimum sunt frigidi, vt paralisis, hydrops, aliquando etiam calidi vt ectica. longitudinis verò morborum causa multiplex redditur, humorum multitudo, frigiditas, meatuum angustia, intemperies sicca, vitiata compositio, locus excrementis designatus, aut cum diuturnus fluxus contingit, vel vlcus, quæ omnia cum calorem robustum, & va-*

lidas vires requirant, neutrum verò fit in senibus, hinc fit, vt longi morbi in illis haudquaquam sanentur.

+ Quod licet senes minus ægrotent quam iuuenes, sunt tamen illis longe insalubriores, quare morbosissimos senes appellat Hip. sunt igitur iuuenes salubres, senes verò insalubres. Sed non est idem esse insalubre, & actu ægrotare; in salubre enim duo significat & quod male sanum, & quod actu ægrotat, primo modo sunt salubriores iuuenes, secundo modo senes, quia calorem habent imbecillum, sanguinem paucum, quare nec febris, nec inflammatio facilè fiunt illis. Quarta Adnotatio. Lib. 1. de dicta.

APHORISMVS QVADRAGESIMVS.

Raucedines, & grauedines &c.

N*EXVS huius sententiæ cum superiori per se clarus est. redditur enim hic causa, cur longi morbi in senibus non sanantur quod supra dictum est.* Connexio.

Raucedines, & grauedines in valde senibus coctionem non admittunt. Intentio.

Vt hoc vno exemplo non solum fluxiones, sed reliquos morbos ferè non sanari senibus vltimis, secunda vt ostendat maximam morborum partem coctione terminari. Ratio intentionis.

Sententiæ breuitas diuisionis capax non est. Diuisio.

Vbi vires imbecilles, & calor valde paucus coctio non fit. Demõstratio.

Sed in senibus extremis vires imbecilles sunt & calor admodum debilis.

Ergo in valde senibus fluxionum coctiones non fient, & per consequens neque raucedinis, neque grauedinis.

Maior per se clara est. Minor quoque probatione non indiget.

+ Quod raucedo fit ex humectatione asperæ arteriæ, per quam vox aut nulla, aut obscura redditur, oriturque ex fluxione humoris ad laringem huius contrarius est clangor, per quem vox sonora redditur, & solet accidere in acutis febribus, cum pernicie ægri, exsiccata humiditate asperæ arteriæ. Grauedo est humoris fluxus ad nares, & coriza dicitur, sicuti fluat ad palatum humor, catarrhus dicitur. Catarrhi tamen nomine omnem fluxionem à capite intelligit Celsus. Prima Adnotatio.

+ Quod caput ob figuram, & situm capax est omnis repletionis; accedit cerebrum, quasi glandula quod exsugit facillime quidquid recipit, igitur vbi amplius continere non potest humores, ad subiectas partes transmittit, nares, palatum, aures, oculos, pulmonem, inguina, articulos, quæ fluxiones in senibus non admittunt coctiones. nam Hip. vno exemplo raucedinis, & grauedinis, reliquas fluxiones quoque comprehendit. Secũda Adnotatio. Hip. de glãdulis.

Quod

Tertia Adnotatio. *Quod fluxio (referente Hip. lib. de locis in homine) fit & à frigore, & à calore, frigiditas enim venas tendit, & exprimit humorem quasi compressa spongia à calore tenuatur humor, & carnes liquantur, & venæ cauantur, quare commouetur humor, cæterum non solum fluit humor per meatus manifestos, sed & insensiles, ea ratione, qua sudor.*

Quarta Adnotatio. *Quod raucedo, & grauedo, vel oriuntur à causa externa, vel à causa interna, primo modo possunt coqui in senibus, secundo autem nequaquam quia iam partes sunt adeo frigidæ, & intemperatę, vt operationes naturales fere obire nequeant, nec solum prædicti, sed seniles morbi non soluuntur in senibus, quos numerat Hip.* 3. Aph. vlt.

Quinta Adnotatio. *Quod senectus duplex, quædam prima, quæ est ab anno quinquagesimo ad septuagesimum; alia secunda quæ est à septuagesimo ad vitæ finem. de secunda intelligit Hip. appellans valde senes: nam in primis senibus bene coqui possunt. sed & in decrepitis, si fuerint adiuti Medici opera coctiones fieri possunt aliquando. adiuuatur autem coctio vini potu grandioris, & dulcis, boni succi alimento, somno, quiete, frictione; quod enim per ætatem non fit, arte fieri potest; vnde refert quidam Leonicenum grauedine laborantem, cuidam citanti hunc aphorismum, respondisse non intelligendum de Medicis conualuit tamen ille vino, & iure capponorum.*

6. Adnot. *Quod ex hac sententia colligimus ætatem maximum esse remedium, vel impedimentum ad sanationem morborum; nam infra dixit epilepsiam sanari ætatis mutatione, hic grauedinem, & raucedinem, per se quidem sanabiles, ratione tamen ætatis non sanari.*

APHORISMVS QVADRAGESIMVS PRIMVS.

Qui frequenter, ac fortiter &c.

Connexio. *CVM de raucedine, & grauedine in antecedenti sermonem habuisset, easque non recipere coctionem in valde senibus determinasset, nec tamen ideo mortales. nunc de malo agit, à quo repentina mors accidere solet.*

Intentio. *Exolutio magna, & frequens sine causa manifesta repentinam mortem affert.*

Ratio intentionis. *Vt hoc vno signo mortem prædicat Medicus, & excusetur, si quid molitur tentandi gratia.*

Diuisio. *Capax diuisionis non est sententiæ breuitas.*

Demonstratio. *Vbi princeps membrum magno morbo laborat, mors sequitur repentina.*

Sed in frequenti, & forti exolutione, sine causa manifesta magno morbo laborat princeps membrum. Ergo

In tali

In tali exolutione repentina mors expectanda.

Maior per se patet. Minor probatur, quia illud accidens, extremam afflictionem denotat cordis, & eo magis si à causa incognita fiat, quia latet remedium.

✝ *Quod exolutio est repentinus quidam virium lapsus, vbi igitur omnes vires repente concidunt, cum sudore, & coloris mutatione, syncopis dicitur, vbi verò deficiunt vires, sed non totaliter, lipothymia, seu defectus animi nascitur constante parumper adhuc motus, & pulsus robore; hic verò Hip. magis de syncopi loquitur, quia illa est vehemens exolutio. dicitur autem sine manifesta causa, non quòd si fiat à manifesta, non occidat, sed quia non ita necessario, quoniam cognita causa illius ablatione fortasse tolli potest; per manifestam autem causam, cognitam intelligit Hip. seu illa sit externa, seu interna. cæterum solet ista frequens exolutio sequi cordis abscessus, aut validam eius intemperiem, aut veneni praui assumptionem.* Prima Adnotatio.

✝ *Quod cum exolutio sit virium defectus, vires autem sint in spiritibus, humoribus, & membris, necesse est fieri ob aliquem excessum, vel defectum illorum, secundum quantitatem, vel qualitatem: qualitas verò duplex est, manifesta, & occulta, quot igitur sunt excessus, seu quantitate, seu qualitate in illis tribus, tot fient exolutionis species, vbi igitur membra nimis consumuntur, aut à longo morbo, aut acuto, vel vbi nimis excedunt vt suffocent, aut vbi qualitate insigni sunt prædita, syncopis oritur ratione solidorum, spiritus etiam defectus, aut superabbundantia, vel corruptio, sicut & humorum exolutionem parit.* Secũda Adnotatio.

✝ *Quod syncopis perniciosissima est passio, quia citissime hominem necare potest, nec vllum tempus Medico concedit, ideo sine mora occurrendum illi, cum ne fiat, tum etiam magis postquam est facta, partes principes roborando epitematibus odoribus, aquarum inspertione, frictionibus, extremorum ligaturis; solet etiam non rarò mulieribus ab vtero hæc nasci affectio, vel quod ille siccitate membra superiora petat, & septum comprimat, vt ait Hip. vel quod ex semine retento aura quædam sine motu, & conuulsio vtero ad cor deferatur, vt ratus est Gal.* Tertia Adnotatio. Lib. de morbis mulieribus. De locis affectis.

Quod epilepsia, si frequenter corripiat, & valide est ille affectus de quo loquitur Hip. hic, vidi enim epilepticum qui diu morbo illo laborauerit, sed per longa interualla, cum morbus repente, & plures in die eum inuasisset, repente mortuum, nec solum, si sæpe, & vehementer, sed si semel, & vehementer exoluatur homo, repente moritur, vt in magna apoplexia, sed hoc semper necessarium non est, ideo addit sæpe Hip. vt necessitatem inducat. Quarta adnotatio.

APHORISMVS QVADRAGESIMVSSECVNDVS.

Apoplexiam fortem &c.

Connexio. *CVM in præcedenti sententia de exolutione loquutus fuisset prædicens mortem repentinam ex magna, & frequenti. nunc de apoplexia agit, quæ & ipsa exolutio est quædam.*

Intentio. *Magna apoplexia sanari non potest; parua verò cum difficultate.*

Ratio intentionis. *Vt exemplum ponat vnius resolutionis, quæ repente occidere potest, secundo; vt in forti apoplexia Medicus solum prædictione vtatur, aut si forte manus admouet, cum prognostico id fiat, ad paruam autem manus adhibeat.*

Diuisio. *Potest diuidi hæc sententia in duas partes iuxta duas conclusiones, quarum altera de magna apoplexia mortem, altera de minori cura difficultate ostendit.*

Demõstratio primæ. *Id, quod hominem suffocat mortale est,*
Sed magna apoplexia suffocat hominem. Ergo
Mortalis est.
Maior est certa. Minor demonstratur, quia vel magna apoplexia ita tollit vim respirationis, vt suffocet hominem.

Demõstratio secundæ. *Obstructio magna in principi membro, difficile tolli potest.*
Sed per apoplexiam magnam, fit obstructio in membro principi.
Ergo omnis apoplexia etiam parua est difficilis admodum solutionis.
Maior est manifesta. Minor declaratur, quia in apoplexia fit cerebri obstructio, & ventriculorum eius, & magnarum venarum.

Prima Adnotatio. *Quod apoplexia idem est ac percussio, quoniam, quasi percussi cadunt eo malo correpti, vt animalia in sacrificio, sensu, & motu orbata, sola tamen respiratione manente, oritur spiritum interceptione, obturatis cerebri meatibus, aut venis magnis, quæ à corde ad ipsum cerebrum tendunt, seu verius obstructo plexu rectiformi qui in cerebro conspicitur, vbi verisimile est magis contineri spiritum animalem, quam in ventriculis; impeditur autem ex obstructione anastomosis; Causa obstructionis humor est crassus, seu ille fuerit sanguis, seu flegma, seu atrabilis.*

Secũda Adnotatio. *Quod magnitudo apoplexiæ per læsionem respirationis cognoscitur, & stertoris magnitudine, aut paruitate, quo igitur difficilior respiratio, & stertor maior, eo maior est morbus. maxima ergo erit apoplexia in qua ferè nullus patet respirationis sensus; secunda in qua violentissima est, & intermittens, tertia in qua non est violenta, sed intermittens respiratio; vltima, in qua inordinata est, sed non intermittit.*

Quod

✝ *Quod prima conclusio habet difficultatem, aliqui enim qui per triduum mortui tacuere, reuixere; est tamen maxima hæc apoplexia; secundo, Sed adueniente febre soluitur, vt scripsit Hip. ad hæc dicimus magnam apoplexiam vt plurimum occidere rarò autem secus euenire. vel dici potest, quòd illa prima apoplexia non est magna, quia, qui cor frigidum habent, etiam à leui obstructione apnetici fiunt, ad secundum dicitur exolui posse à natura, non tamen ab arte, sed quid, si Medicus febrem induxerit contingere potest? vt sanetur, si talis sit febris, qualis requiritur. Sed num in magna apoplexia Medicus à curatione se abstinere debeat? affirmant aliqui, quia res desperata est, decet tamen experiri remedia cum prædictione, quia monstra contingunt in arte aliquando.* Tertia Adnotatio. 6. Aph. 51.

✝ *Quod dubitationem habet ipsa conclusio, nam si obstructione fit hic morbus, ergo facilè curari potest. referente Gal. signum obstructionis, si morbus subito fit, & subito soluitur. vt in epilepsia. dico solui facile apoplexiam, non in totum, quia aut desinit in paralisim aut fit aliqua excitatio. vel dic argumentum Galeni non esse vniuersale.* Quarta Adnotatio. 3. de locis affectis.

✝ *Quod si semper apoplexia corpus est resolutum, cerebrum obstructum, non videtur posse resiruari respiratio, si quidem musculi thoracis à cerebro vim motus accipiunt. an quod ob necessitatem natura mittit ad illos musculos vim animalem, vel quod non ita sint obstructi cerebri meatus, quin aliquid, ad mouendos musculos transmittatur.* Quinta Adnotatio.

APHORISMVS QVADRAGESIMVSTERTIVS.

Strangulati, aut suffocati, &c.

CVM de magna apoplexia pronunciasset in antecedenti curari non posse, in præsenti eius rei, quasi exemplum adducit, signum ex spuma oris assignans celebre. Connexio.

Strangulati, & non dum mortui, quibus circa os relicta est spuma ad se non redeunt. Intentio.

Vt ostendat respirationis difficultatem, vbi eo deuenit, vt spumam circa os ostendat esse mortalem, quare cum ad illum terminum deuenerit apoplexia, inter mortales reponenda. Ratio intentionis.

Sententiæ vnitas, & breuitas diuisionem non admittit. Diuisio.

Id, quod ostendit extinctionem caloris in corde, est mortale. Demōstratio.

Sed spuma circa os, in suffocatis extinctum cordis calorem denotat.

Ergo spuma circa os, in suffocatis mortem denunciat.

Maior per se manifesta. Minor ostenditur; quia spuma illa ostendit magnam esse factam efferuescentiam, ad quam extinctus natiuus calor fuit.

✝ *Quod duplex est spumæ causa; efficiens, & materia, efficiens est motus,* Prima Adnotatio.

vt calor, materia, aqua, & aer, quæ ad inuicem miscentur, motu ipso, vt aqua maris, calore vt in lebetibus, igne feruentibus.

Secũda Adnotatio. *Quod per suffocatos eos intelligit, qui ex defectu respirationis male habent, seu suffocatio fiat à causa externa, vt laqueo, aut spiritus tractione maligni, seu ab interna, vt venarum interceptione. supponere autem oportet ad sententiæ veritatem, non modo strangulatos, sed resolutos, ideo dixit non dum mortui; quia epilepsia suffocantur, & conuulsi fiunt, sed non moriuntur, etiam si spuma appareat in ore, quia non sunt resoluti, nam spuma in epileptico fit magis à pituita in ore, motu mandibularum, & linguæ at in resoluto fit ex fuligine, quæ oritur ex calore resoluto cordis, & pulmonis; notat tamen hic quidam auctor, quod aliud est apparere spumam in ore, aliud circa os, in ore apparet epileptico, circa os, resoluto.*

3. Adnot. *Quod quemadmodum ignis corrumpitur à contrario, resolutione, defectu pabuli, & extinctione, sic & calidum nostrum, sed primus, & vltimus sunt modi violenti, secundus naturalis.*

APHORISMVS QVADRAGESIMVSQVARTVS.

Qui natura valde crassi &c.

Connexio. *CVM in superiori aphorismo Hip. de ijs. quæ suffocantur verba fecisset, in præsenti modo sententia, de habitu corporis agit, ex quo cognoscamus corpus magis aptum suffocationi.*

Intentio. *Valde crassi ab ortu minus viuunt, quàm graciles.*

Ratio intentionis. *Vt cognoscat Medicus, crassa corpora magis exponi suffocationi, & exolutioni, de quibus paullo ante actum est, secundo, vt quod vulgo non putatur minoris vitæ ostendat pingue corporus, quam gracile, & vt curemus corpus in mediocritate conseruare, & vt illud extenuemus, si nimis crassescat.*

Diuisio. *Non admittit diuisionem aphorismi breuitas.*

Demõstratio. *Corpus, quod fato, & casu minus conseruatur, minus durat.*
Sed valde crassum à natura corpus. vtroque modo minus conseruatur, quàm gracile. Ergo
Corpus, à natura valde crassum breuioris vitæ erit, quam gracile.
Maior probatur, quia dupliciter deficit vita, aut per resolutionem calidi innati in senectute, quod fato contingit, aut casu, & violentia. Minor probatur. quia corpora valde crassa minus habent calidi, & humidi, in quibus magis vita perdurat, ob vasorum angustiam, casu quoq; quia obstructionibus, putredini suffucationi, venarum ruptionibus magis sunt obnoxii.

Prima Adnotatio. *Quod vita longa consistit in proportione principiorum calidi scilicet & humidi*

humidi ita, vt humidum præ copia non suffocet calidum, nec præ inopia exsiccetur. humidum non quodcunque intelligo, sed primogenium quod in partibus solidis disseminatum est, quo enim hoc humidum fuerit oleosum magis, & minus exsiccabile, eo vita durabilior. ex quo fit, vt contingat separari aliquando sanitatem à longæuitate; imò insalubres aliqui diutius viuunt, quam bene sani, (tex. Arist.) quamuis autem corpora insalubria aliquando diutius viuant salubribus fato, casu tamen sana viuerent diutius, si rectam seruarent viuendi rationem, quia morbis magis resistunt. De longitudine, & breuitate vitæ.

✝ Quod multa damnantur in corpore valde crasso, pigritia ad motum, humiditas superflua, vasorum angustia, quare facile putredini obstructionibus, & pletoræ sunt obnoxia, difficultas respirationis frigiditas temperamenti, sterilitas hebetudo sensus, difficile ferunt medicamenta, corpora verò valde extenuata multas habent etiam difficultates, debilitatem, à quouis motu facile à calore, & frigore externo vincuntur, difficile ferunt violentias, & casus, vigilijs infestantur, à resoluentibus valde læduntur, famem non tollerant, facilè in ardentes febres incidunt, ob copiam bilis, ideo etiam tabi, & ethicæ magis procliues, breuem quoque vitam habent ob caloris defectum. Secūda Adnotatio.

✝ Quod habitus corporis, quidam est extremus in crassitie, alius in tenuitate, alius inter hos mediocris, rursus vnusquisque bonus, aut à natura est, aut postea acquisitus. rursus multi sunt gradus ab extrema crassitie, sicut ab extrema gracilitate ad corpus mediocre. Si ergo comparentur crassi valde ad graciles non in extremo, minus viuunt illi, atque eo magis, si à natura tales sunt, crassities enim acquisita non ita est morbis obnoxia, secundo, si comparetur corpus extreme crassum, ad extreme tenue à natura, minus viuit crassum, quia Hip. comparationem facit ad omnem gracilem; tertio, si comparentur extreme crassi non à natura ad graciles in extremi, magis viuunt illi, quam isti. Tertia Adnotatio.

✝ Quod nimia crassities extenuanda est; modum scripsit Hip. lib. de Dieta. Quarta Adnotatio.
pingues, (inquit) qui graciles fieri volunt, omnes labores ieiuni facere debent, & cibos assumere anhelantes adhuc ex fatigatione, & non refrigerari præpoto vino diluto, & non valde frigido, & obsonia præparata assumere ascsam:s, aut condimentis ortensibus, & alijs huiusmodi. Sint autem obsonia pinguia, quæ obferuntur, sic enim à quàm paucissimis impleri poterunt, sed & semel in die cibum assumere, & illotum manere, & stratum durum habere, & nudum deambulare oportet quantum id maxime fieri poterit, qui verò graciles sunt, & pingues fieri volunt, tum alia ijs quæ diximus contraria facere, cum etiam ieiunos nullum laborem subire oportet.

APHORISMVS QVADRAGESIMVS QVINTVS.

Epilepsia laborantes &c.

Connexio. *CVM supra de apoplexia statuisset Hip. aut non curari, aut cum difficultate nunc de epilepsia agit, ducens eam non solum curari posse, sed modum ostendens curationis ipsius*

Intentio. *Epilepsia tollitur in pueris mutatione loci, victus, & ætatis maxime.*

Ratio intentionis. *Vt demonstret longos morbos, & qui sensim geniti sunt, sensim quoque esse curandos, & tria remedia adducat, quibus in magnis morbis multum fidat Medicus.*

Diuisio. *Breuitas sententiæ diuisionem non patitur.*

Demõstratio. *Morbi soluuntur alteratione, coctione, & vacuatione.*

Sed mutatio ætatis, victus, & loci ad calidi, & sicca, alterat concoquit, & euacuat in epilesia. Ergo

Illa soluetur ex mutatione eorum.

Maior per se patet. Minor probatur, quia cum epilepsia sit morbus frigidus, & humidus, à calido, & sicco, suo contrario, dissoluetur aliquo ex prædictis modis.

Prima Adnotatio. Lib. de morbo sacro. *Quod epilepsia est passio, per quam homo concutitur sine sensu, ac ferè suffocatur, calcitrat, vlulat repente concidens, estque puerorum propria; locus affectus cerebrum est, à quo teste Hip. vel pituita, vel flatus frigidus ad sanguinem per venas transmittitur, & ipsum infrigidant. pueris igitur, ob venarum angustiam, & caloris paucitatem solet esse mortalis, non ita in grandioribus, in quibus ampla sunt vasa, & calor acrior, vnde facile resoluantur. est autem hic morbus malignus, quia causa eius plerumque talis est cæterum refert Fernelius dissectum cerebrum duobus epilepticis, & in altero duram matrem erosam, in altero verò abscessum repertum esse.*

Secũda Adnotatio. 5. Aphor. Aphor. 7. *Quod epilepsia quædam inuadit à pueritia, alia à decimoquarto ad vigesimumquintum annum prima, si duret vsque ad vigesimumquintum, & pertranseat decimumquartum incurabilis, ponitur ab Hip. vt plurimum, quæ verò oritur ante pubertatem, nisi occidat magna spes est ad mortem vsq; comitarĩ; est autem pubertas, cum vir semen, femina menstrua emittunt, quare qui morbi abortu in hac ætate non soluuntur ad mortem vsque comi-*

3. Aph. *tantur. magis autem sperandum esse auxilium ab ætate, quàm à cæteris indicantibus. Hip. intelligit per verbum illud tum maxime ætatis.*

Tertia Adnotatio. 2. Aph. 7. *Quod quem admodum in refectione proportio temporis est seruanda, vt supradictum est, vt quæ breuiter repente, quæ sensim extenuata sunt, sensim sint reficiendæ; ita & in morborum curationem, qui repente fiunt, repente*

curandi,

curandi, qui verò sensim paullatim, epilepsia igitur cum sit morbus, qui sensim fit, & longo tempore duret, remedijs indiget, quæ paullatim attenuent, & exsiccent, qualis est mutatio ætatis puerilis ad iuuenilem, loci & victus extenuantis.

Quod victus non solum alimentum significat, sed quod totum regimen in rebus non naturalibus calefaciat, & exsiccet, maxima ideo cura habenda nutricis in pueris lactantibus, nec lac fiat biliosum, & mulier vino dedita, mutatio loci pertinet non solum ad diuersum situm in ea ciuitate, vel regione, sed ad diuersas regiones, ventos, & aquas, non tamen ad extremas, sed temperatas, est enim regio australis, vel occidentalis huius morbi abbundans; ideo ad orientem magis vergendum, vel boreales partes; quamuis Hip. maxime ex ætate solutionem morbi sperandam dixerit, non debemus autem hoc expectare, sed medicamentis, si fieri potest tollere morbum, præcipuè si non sit connatus & a malo victu fiat. Quarta adnotatio.

Quod hic morbus, vt scripsit Hip. pueros corripit, qui in vtero recte expurgati non fuerunt, quare qui immundi sunt, & scabie abbundant ac pustulis minus eo corripiuntur nec solum extra vterum, sed in vtero corripi hoc morbo pueros est verisimile, vnde alij moriuntur, alij mutilati nascuntur decumbente morbo per abscessum ad ea loca, si Hip. credimus. Quinta adnotatio. Lib. de morbo sacro.

APHORISMVS QVADRAGESIMVS SEXTVS.

Ex duobus simul doloribus &c.

CVM in antecedenti sententiæ exemplo epilepsiæ docuisset curationem fieri à contrario. nunc dolorem in exemplum adducens docet etiam aliquando fieri per similia. Connexio.

Ex duobus doloribus in diuersis partibus, maior minorem obscurat. Intentio.

Vt demonstret leuationem doloris aliquando esse ad apparentiam tãtum, secundo, vt ad leuationem doloris dolorem aliquando inducamus. Ratio intentionis.

Breuitas sententiæ diuisionem non patitur. Diuisio.

Quod reuocat sensum ab aliqua parte, & causam doloris, id dolorem sedat. Demonstratio.

Sed maior dolor reuocat sensum à minori, & causam doloris à diuersa parte. Ergo

Maior dolor minorem obscurat.

Maior certa est. Minor probatur, nam ad eum locum maxime fluit sanguis, & spiritus, qui magis dolet, at illa duo, tum sensationis, cum doloris causam augent, & reuocantur à parte minus dolente.

Quod duo dolores possunt sentiri ad vnguem in vno loco, vt calefactio à ferro ignito, & solutio continui, item in pleuritide dolor pungens, & distendens, Prima Adnotatio.

stendens, possunt etiam sentiri duo dolores in uno membro, sed non in eodem loco, vt si vterque sit in Brachio, vel crure, tertio possunt sentiri duo dolores in diuersis membris; hæc sententia potissimum vera est de duobus doloribus in diuersis membris, in alijs non ita constat. nam in primo casu ferè vna molestia sentitur, in secundo cum sint in eodem membro, difficile potest reuocari spiritus, & sanguis ob paruam distantiam.

Secũda Adnotatio. *Quod comparatio vel fit inter duos dolores corporeos, vel duos incorporeos, vel alterum animi, & alterum corporis, vel omnibus modis, vera est sententia; nam dolor capitis, scarificatis, & ligatis cruribus lenitur, timor vitæ obscurat timorem pecuniæ, ira lætitiam, & denique omnes passiones animi inter se extinguuntur, maior a minori, quod verò animi dolor tollat dolorem capitis patet, ex ea sententia, qui dolentes aliqua parte dolorem ferè non sentiunt, ijs mens ægrotat, & è contra, corporis dolor, animi dolorem tollit, vt patet in pueris flentibus si percutiantur verberibus.*

APHORISMVS QVADRAGESIMVSSEPTIMVS.

Cum pus fit &c.

Connexio. *CVM in præcedenti egisset Hip. de dolore ostendens obscurari minorem à maiori, nunc occasione accepta de dolore præceptum tradit insigne.*

Intentio. *Cum pus fit, dolores, & febres accidunt magis, quàm confecto.*

Ratio intentionis. *Vt doceat cognoscere tempus suppurationis secundo, vt confirmet quod dictum est supra, in vigore omnia esse vehementiora, non solum quando tota materia ad vnicam expulsionem seruatur, sed quando paullatim educitur, dummodo expurgatio sit exigua, vt in anaxione patet.*

Diuisio. *Partitionis particeps non est hæc sententia.*

Demõstratio. *Quo tempore in inflammatione solutio continui & calor maiores, maior dolor, & febris.*

Sed cum pus fit magis soluitur continuum, & calor auctior. Ergo

In tumore, cum fit pus dolor, & febris maiores sunt.

Maior probatur, cum à solutione continui dolor oriatur, quando illa est maior, dolor quoque augetur, febris autem ad maiorem calorem maior fit. Minor ostenditur, quia pars dum fit pus magis impletur spiritu, quare magis distenditur, & calescit, accedit quod tota materia ad vnum coit ad vomicam.

Prima Adnotatio. *Quod actio naturæ duplex est, in materiam, altera in humorem benignum, vnde fit alimentum, quæ proprie dicitur nutritio; alia in materiam extraneam, & hæc triplex est, vel naturæ vincentis, & dicitur, coctio*

suæ

seu resolutio, altera naturæ victæ, & dicitur putrefactio, alia medio modo se habens, per quam pus gignitur, in nutritione solum mutatio fit humoris, at in corruptione, vel putrificatione, non solum humor, sed pars transmutatur, iuxta illud, carnes contusas necesse est putrefieri. Lib. de capitis vulneribus.

✝ *Quod quattuor sunt tumores simplices præternaturam, phlegmon, erysipelas, ędema, scirrhus & hi tumores quinque modis terminari possunt, resolutione, transudatione, suppuratione, induratione, & corruptione, primi duo laudabiles, & boni, duo vltimi mali, suppuratio vero medio modo se habet, vbi igitur pauca est materia, tenuis, & pars rara, calida, per resolutionem terminantur, vbi multa, sed non ita crassa, & pars rara transudatione vt in pleuritide, per sputum; vbi medio modo se habet, & est multa crassa, sed non maligna, suppuratione; vbi rebellis, sed non maligna induratione, vbi maligna, & pessima, gangręna fit.* Secūda Adnotatio.

✝ *Quod dolor magis fit à principio inflammationis, quia maximè eo tempore soluitur continuum. Sed Hip. non comparat hoc tempus ad tempus puris, sed comparat tempus puris dum fit, ad tempus in quo factum est, & dicit maiorem esse dolorem, & febrem eo tempore, ideo in suppuratione pectoris incipiente, dixit pondus pro dolore fieri, minuitur igitur dolor respectu principij inflammationis, sed augetur respectu puris confectionis. Sed dices, Hipp. dixit febrem elucescere, & rigorem, & pondus cum fit pus, febris igitur maior erit, quam à principio. dicimus manifestari magis febrem ob rigores, sed non esse maiorem, quàm à principio inflammationis.* Tertia Adnotatio. Hip. 2. Prognosticorū.

✝ *Quod facto pure remittit febris, & dolor, quia cessat efferuescentia, & distentio, pus igitur, si fuerit album, lęne, & æquale, & minime graue olens superauit natura materiam, si verò fęculentum; liuidum, & fętidum superata est natura. cæterum signa fientis puris, vt etiam facti, in externis tumoribus, istis carminibus explicant Medici.* Quarta Adnotatio.

Durities longa, pulsus, dolor, & calor auctus.
Signant pus fieri, sed facto dicta remissa,
Sub digitis vndans albescens pars, & acuta.

✝ *Quod inter omnes suppurationes, grauissimę sunt illæ, quæ in thorace fiunt, nec enim satis est naturam superasse materiam, nisi robur adsit virium ita, vt expurgari possit. dicuntur autem suppurati, quando pus est extra vomicam à ruptione, cum verò pus est in vomica, magis fieri suppurationem dicimus. Cæterum de his diligentissime scripsit Hip. adeo, vt hac in tractatione alios superauerit.* Quinta Adnotatio. 2. Prognosticorum.

APHO-

APHORISMVS QVADRAGESIMVSOCTAVVS.

Quoquo modo corpus moueatur &c.

Connexio. *CVM in duobus praecedentibus de dolore mentionem fecisset. nunc doloris speciem assumit, quae ad lassitudinem pertinet.*

Intentio. *Lassitudo ex quouis motu tollitur quiete.*

Ratio intentionis. *Vt ostendat ad ablationem causae tolli effectum, secundo vt monstret exercitij terminum esse lassitudinem; tertio, vt cognoscat Medicus quando à quiete non tollitur lassitudo, esse iam confirmatam, & morbum parituram, nisi conuenienter remedia adhibeantur.*

Diuisio. *Non patitur diuisionem sententiae breuitas.*

Demonstratio. *Causa ablata, effectus tollitur.*

Sed motus est caussa lassitudinis. Ergo

Ablato motu, aufertur lassitudo. quies igitur, quae soluit motum lassitudinem tollit.

Maior probatur, loquendo de morbo dum fit, nec confirmatus est. Minor ostenditur, quia hic agimus non de quauis lassitudine, sed de illa, quae fit ex motu.

Prima Adnotatio. *Quod lassitudo est duplex; animi, & corporis, sicuti & motus; vera est haec sententia de vtraque.*

Secūda Adnotatio. *Quod quies hic tria significare potest; priuationem motus absolutam, remissionem illius, & somnum, omnia haec lassitudinem tollunt, quae ex motu nascitur, nam quies omnino motum tollit, motus contrarius etiam lassitudinem tollit, quia ociantur, quae prius laborabant membra, sed & idem motus remissus tollit lassitudinem, quare ambulandum post exercitium leniter esse, monuit Hip. quod in equis equites obseruant a cursu, vt eo leni motu humiditates per carnes dispersae discutiantur.*

Tertia Adnotatio. *Quod non omnis lassitudo, quiete tollitur, nam spontaneae, & quae ex motu iam confirmatae sunt non remouentur ab illa, sed incipientes, oritur autem omnis lassitudo, aut liquato partim humido, & in dissuetis, aut exalato, vt in iis, qui valide se plus quàm ratio postulet, exercent.*

Quarta Adnotatio. *Quod motus duplex est, alter lenis, qualis ambulatio, alter validus, qui proprie dicitur exercitium; primus omnibus naturis conuenit, calidis, seu frigis, pueris, & senibus ac debilibus secundus magis robustis, & pituitosis desistendum autem à labore, cum corpus lassari ceperit, floridumq; tumidum, ac coloratum redditur, cum autem ad extenuationem exercemur*

Li. Epidem. *vsque ad sudorem; vt scripsit Hip.*

APHO-

APHORISMVS QVINQVAGESIMVSNONVS.

Quotidianis laboribus consueti &c.

CVM in antecedenti de lassitudine egisset, quæ ad exercitia sequitur. in hoc aphorismo docet quomodo se habeant homines ad labores. Connexio.

Facilius ferunt assueti labores, etiam si inualidi, & senes, quam robusti, & iuuenes. Intentio.

Vt ostendat quanta sit vis assuetudinis, & non debere ob ætatem vel imbecillitatem ommiti consueta exercitia. Ratio intentionis.

Qui menbra habent ægiliora, & fortiora minus à labore lassantur.
Sed assueti licet imbecilles & senes, agiliora habent mēbra, & fortiora. Demonstratio.
Ergo minus, quàm iuuenes, & robusti lassantur ab exercitatione.

Maior declaratur, quia facultas ad motum, & robur diutius tollerat labores, & minus offenditur. minor ostenditur, nam agiliora redduntur menbra quia facilius mouentur versus assuetum motum musculi, robustiores sunt, quia attrita, indurata, & spiritu, ac sanguininis plena, excrementis vacua.

Quod consuetudo differt à natura, quia natura vnū finem terminate petit, vt seminis virtus hominis formationē, vnde formato homine, sentit attrabit coquit, expellit nulla facta assuetudine; sed à natura atquia natura fertur in finem cum quadam latitudine, ideo confunditur, nam cum assuetudine appetit enim stomacus naturaliter, sed quod hunc victum magis, quàm illum, id ex assuetudine sequitur, mouentur menbra à natura, sed adhunc motum magis, quam illum à consuetudine est; est enim assuetudo habitus quidam, & maxime in actionibus animæ conspicitur, terminantur enim illæ per assuetudinem; vt ira mansuetudo fortitudo continentia, cum igitur consuetudo terminet aliquo modo naturā. tunc fit, vt ab assuetis non fiat passio. quare minus patiuntur a laboribus assueti, etiam si senes, & imbecilles. Prima Adnotatio.

Quod tanta est vis consuetudinis, vt fuerint aliqui ex philosophis qui asseruere mundum vniuersum consuetudinem esse, & gubernari, non secus ac contingere videmus in gubernatione Regum, & vrbium, est enim consuetudo lex sicut natura, vnde scripsit Hip. legem omnia corroborare, intelligens hanc legem naturam, & assuetudinem esse. Secūda Adnotatio. Lib. de genitura.

Quod hæc sententia non solum ad labores sed ad cibos, medicamenta referri potest, qui enim senes assueti sunt pluries in die comedere, facilius ferunt, quàm inassueti, quamuis iuuenes, & fortes, item ad medicamenta melius se habent assueti, quam in assueti, etiam si sint inualidi. Tertia Adnotatio.

Qđ labores intelligere possumus absolute, vel assuetos, vtroq; mō est vera Quarta Adnotatio.

R sententia

Lib de aere aqua & loc. *sententia, quod homines laboriosi minus lassantur, quàm otiosi, etiam si senes illi sint, & imbecilles, quare scripsit Hip. robustiora fieri corpora incolarum montium, & quæ exposita sunt aeris magnis mutationibus, minus enim dolent, & animo, & corpore, qui doloribus, & laboribus, ac calamitatibus sunt assueti. quamobrem parum tutam, scripsit, exquisitam, &* 1.Aph. 5. *statam victus rationem.*

APHORISMVS QVINQVAGESIMVS.

Quæ longo tempore &c.

Connexio. CVM *in antecedenti aphorismo Hip. de consuetudine tractasset, facta comparatione ad labores. nunc de illa in vniuersum agit, præceptum tradens ad sanitatem vtile.*

Intentio. *Duas habes conclusiones aphorismus prima est, consueta minus molesta solent esse secunda ad insolita aliquando facienda mutatio est,*

Ratio intentionis. *Vt non sequamur malam consuetudinem decepti quia assueta minus molesta sunt, & vt tradat præceptum ad securam sanitatem per quam vtile.*

Diuisio. *Partitur hæc sententia in duas partes, in prima ponitur conclusio spectans ad assuetudinem; in secunda deducitur ex illa consuetudinis mutatio*

Demõstratio primæ. *Consueta longo tempore, etiam si deteriora sit naturæ magis sunt amica. Ergo minus molesta sunt. Antecedens probatur, quia facta est amicitia ex longo vsu inter naturam, & assueta, consequentia est manifesta.*

Demõstratio secundę. *Ex prima deducitur secunda conclusio manifesta, nam si minus molestant assueta, ergo ad securitatem vitæ facienda est ad contraria mutatio.*

Prima Adnotatio. ✠ *Quod consuetudo triplex; alia bona, alia mala, alia pessima, si enim homo temperatus assuetus est temperatis, bona est, si intemperans non multum, mala, si verò intemperans, sed in excessu, iam pessima est. prima licet ad sanitatem commendetur, non tamen ad vitæ securitatem vtilis: quare monet faciendã esse mutationem per interualla ad contraria. qui igitur vino est assuetus, & illi conducit, confert aliquando aquam bibere. mala consuetudo, si fuerit recens tollenda quamprimum; nam temporis progressu solet grauiter lædere. at si mala consuetudo fuerit vetus, non est tollenda, quia naturæ illi est bona, si tantum temporis durare potuit, facienda tamen & in ea mutatio aliquando ad contraria. pessima consuetudo, seu sua natura sit excessus, seu per accidens, vt si quis aquam bibat, & illi sit assuetus vsque ad senectutem, & laboret cruditatibus, & sit imbecillis, mutanda est consuetudo, & transeundum ad vinum, quia aqua senibus, & imbecillibus pessima est.*

Secũda Adnotatio. ✠ *Quod mutatio consuetudinis, vel sit in sanis, vel in ægris, si fiat in sanis* 6. Epidem. *paullatim facienda; ideo dicebat Hip. contraria paullatim adhibenda, &*

Interim quiescendum, at in ægris repente mutatur, nec propterea læditur, quia corpus per morbum etiam repente mutatur, & quo maior fuerit morbus, maior mutatio; ideo in acutissimo morbo nihil exhibemus, vt pro vino, aquam pro cibo sorbitionem dare iubemus, & quies imperatur sine noxa.

Quod in corpore bene sano facienda est mutatio, non solùm ad insueta, quæ sunt mediocria, sed ad excessus, ideo dicebat celsus hominem sanum, & sui iuris nullam rationem seruare debere, sed modo plus, quàm decet se implere, modo ieiunare, modo vigilare, & modo contrarium facere, modo in vrbe, modo ruri, & denique statam, & exquisitam viuendi rationem fugere quam parum tutam æstimauit Hip. at si fuerit male sanus tuta non est hæc mutatio, imò contraria videlicet, quæ est exquisita, & stata victus ratio vtilis admodum est. conuenit etiam, & ijs suaqueque mutatio aliquando ad insolita, sed non ad contraria valida, ne corpus ab illis vincatur. Tertia Adnotatio.

APHORISMVS QVINQVAGESIMVSPRIMVS.

Semel multum, & repente &c.

CVM in antecedenti de mutatione mentionem fecisset consuetudinis, nunc præceptum scribit ad ipsam mutationem vniuersale, docens quomodo sit facienda. Connexio.

Magna, & repentina mutatio est periculosa. Intentio.

Vt quando mutanda est consuetudo, id paullatim fiat, ad securitatem Medicus enim in mentem habere debet, cum operatur, vt si non iuuat, saltem non noceat. Ratio intentionis.

Partitur hic aphorismus in partes duas, in quarum prima ponitur conclusio intenta, & illius probatio; in secunda corollarium adducitur. Diuisio.

Omne nimium est naturæ inimicum.
Sed magna, & repentina nutatio est nimia. Ergo
Naturæ inimica. non igitur facienda est mutatio, nisi paullatim. Demonstratio.
Maior patet ex illo veteri adagio; (nequid nimis.) Minor declaratur Siquidem natura in mediocritate quadam, & armonia consistit, quam repentina dissoluit mutatio.

Deducitur, à prima secunda, nam si vniuerse calefacere, nec refrigerare, nec alio modo repente, & multum corpus mouere est periculosum; ergo magis à mutatione consuetudinis. Demõstratio secundæ.

Quod mutatio vel est ad bonum, vel ad malum, rursus vel est à negotio, vel ad contrarium; tertio, vel est à contrario ad contrarium, vel ad medium, quarto aut in sanis, vel ægris, vel neutris; rursus in ægris, vel fit in morbo paruo vel in magno, vel in mediocri, de quacunque mutatione vera est sententia allata. periculosam esse magnam, & repentinam mutationem, Prima Adnotatio.

non tamen est omitten la extrema mutatio, cum necessitas vrget, quia extremis morbis extrema remedia optima sunt, mutatio autem, quæ est à negocio ad otium, vt à labore ad quietem, vel à malo ad bonum, minus periculosa est quam eorum opposita, & minus periculosa in ægris, & neutris, quàm in sanis, ratio, est, quia sanitas mutationem non indicat, sed conseruationem.

Secũda Adnotatio. Quod consuetudinis mutatio, vel est ad inducendam contrariam dispositionem, vel solum ad securitatem sanitatis, primam appellat Hip. mutationem ab vno ad aliud in contextu; secunda verò mutationem simpliciter. ideò monet vitandam esse magnam, & repentinam mutationem in ambabus, sed maximè in prima, vt cum intemperiem cognatam reducere volumus ad mediocrem in sano.

Tertia Adnotatio. vide pag. 19. + Quod mutatio fit per æqualia vel in gradu, vel in numero hoc est. minori medio sed pluries repetito, hoc est paulatim mutare, quia tutum, & quoniam si error contingit minus læditur corpus, experimentum enim periculosum, ideo semper à leuioribus est incipiendum, nisi morbi magnitudo nos inducat ad magnum remedium.

Quarta Adnotatio. + Quod mutatio fieri potest, vel in rebus naturalibus, vel in non naturalibus vel in ijs, quæ sunt præter naturam; de omnibus vera est sententia, magis tamen de naturalibus, quæ nullo modo, nisi paullatim fert mutationem, inde in non naturalibus, vtrum autem temperamentum innatum possit re+duci ad melius, videtur refragari Gal. nam cum illa corporis dispositio sequatur ad certam mixtionem elementorum, quæ solius naturæ, & Dei est opus, nulla arte, vel casu exquisite post ortum talis acquiri potest quę dispositionem ęque fixam cum natura habeat; sed non ideò negandum est intemperatum corpus à natura, reduci posse arte ad melius, saltem de temperie loquendo. (2. de naturalibus facultatibus.)

APHORISMVS QVINQVAGESIMVS SECVNDVS.

Omnia secundum rationem facienti &c.

Connexio. NEXVS huius sententiæ cum superiori satis est manifestus, cum enim præceptum traderet in antecedenti ad Medici actionem insigne, non esse faciendam repentinam mutationem. nunc in eam intentionem, & de eadem mutatione loquens, aliud præceptum maxime dignum adducit.

Intentio. Rationale remedium mutari non debet etiam si non succedat.

Ratio intentionis. Vt per hoc moneat Medicum constantiæ, & grauitatis in curandis malis, ne statim mutet, si non succedat secundum rationem curans, vel ita pertinaciter remedio adhereat, quin aliquando mutet.

Diuisio. Partitur aphorismus in partes duas; in prima regulam ponit; in secunda.

da verò cautionem illius adducit.

Mutatio remedij, non debet fieri cum nocumento. sed mutatio rationalis remedij semper fit cum noxa. Ergo Demõstratio.

Rationale remedium mutari non debet.

Maior certa est. Minor probatur, quia si remedium rationale mutatur, fit irrationale, & sic augens ipsum morbum, & cum noxa.

Quod remedium multipliciter mutari potest, vel secundum genus, vel qualitatem, aut quantitatẽ, aut tempus, rursus in qualitate bifariam, occulta, vel manifesta cum genus mutatur, vel est ad contrarium, vel diuersum, quantitas, vel ad magis, vel ad minus, qualitas quoq; mutatur, secundum intẽsionem, & remissionem, vel in eadẽ specie, vel ad contrariam qualitatẽ. Prima Adnotatio.

Quod morbus aliquando habet causam manifestam, ideo cognitu facile, aliquando obscurã ita, vt difficile cognosci possit, si morbus cognoscatur, vel id fit scientifice, vel coniectura solum, si coniectura, vel illa, quæ magis accedit ad scientiam, aut ea, quæ est prope ignorantiam. Secũda Adnotatio.

Quod vbi morbus non cognoscitur, licet mutare remedia omnibus modis, iuxta illud, quod scripsit Hip. si quis morbum non cognoscat, medicamentum præbeat non forte; si itaq; leuatur æger, demonstratiuum est quod gracilitate inducendo curandus est, si non leuatur, faciendum est contrarium, etsi non profuerit, gracilem facere, tumidum facere conducet, & frequenter permutare, ita enim non errabis; si verò cognoscatur morbus, vel scientia, vel coniectura scientifica, Medicus statim debet adhibere remedia illi conuenientia, nec mutandum etiam si res non succedat remedium in genere, sed mutari potest, vel intensione, vel numero, in eadem tamen specie, quia natura aliquando ab assuetudine despicit idem remedium. Tertia Adnotatio. Lib. de locis in homine.

Quod morbus non cedit remediis, etiam rationabilibus, vel quia crudus est, vel quia adest obstructio, aut abscessus, vel quia morbus ex ijs est, qui non nisi paulatim tolli possunt, vel quia est insuperabilis. vel ob immanifestam qualitatem, vel ob temporis constitutionem; quare non debet Medicus mutare remedium ad contraria persistenti morbo in suo statu, vt à principio, & bene cognito, sed debet reiterare remedium idem, vel numero vel specie, quando tamen morbus est incostans, & magnus ita, vt periculum sit in mora, licet omnem obire mutationem. Quarta adnotatio.

Quod medendi ratio duplex est alia per indicationem, alia per experientiam, hic sermo potissime est de remediis, quæ per indicationem habentur, quæ semper fit secundum rationem, at experientia non semper; cum itaq; adest manifeste indicans, vt obstructio apertionẽ, repletio inanitionẽ, malignitas antidotum, illa adhibenda, & reiteranda, quoad persistit; & signa a principio perseuerant. Quinta adnotatio.

Quod in hac sententia reprehenduntur Medici, qui vt aliquid sapere videantur, & ne, si moriatur, æger infamentur ob auxiliorum inopiam, vel ne 6. Adnotatio.

frustra

frustra mercedē suscepisse videantur, in quacunq; visitatione aliquid de nouo agunt, naturæ opus intercipientes, quæ quietem desiderat, iuxta illud ingentibus morbis quiescere multo præstat; hos igitur reprehendens Hip. mutatio inquit non parum confert, si, vt conuenit fiat corpore. s. mutato; at mutatio indecenter facta corpore nō mutato detrimenta affert non mediocria.

In hoc aph. 2. Acutorū.

APHORISMVS QVINQVAGESIMVSTERTIVS.

Quibus aluus est humida &c.

Connexio. *CVM in antecedenti de mutatione in consuetudine, & actione Medici tractasset. nunc de alui mutatione, quæ fit per ætates egit.*

Intentio. *Duas habet conclusiones: prima est, iuuenes, quibus est humida aluus melius degunt ijs, quibus est sicca; secunda; iuuenes facilis deiectionis, senectute peius habent.*

Ratio intentionis. *Vt demonstret in vniuersum melius esse, vt habeamus aluos humidas, quàm siccas, secundo; ne miremur, si in senectute peius habent illi, qui in iuuentute aluum humidam nacti erant.*

Diuisio. *Diuiditur aphorismus in partes duas, in quarum altera, primam statuit conclusionem; in secunda alteram deducit.*

Demōstratio primæ. *Qui pauciora aceruant in corpore excrementa melius degunt.*

Sed iuuenes alui humidiores pauciora habent excrementa.

Ergo iuuenes, quibus aluus est humida, facilius degunt ijs, quibus sicca.

Maior, & minor adeo sunt manifestę, vt nulla indigeant probatione.

Demonstratio secundæ. *Quo tempore aluus resiccatur peius habet homo.*

Sed in senectute ferè resiccatur aluus ijs, quibus in iuuentute erat humida ergo iuuenes facilis egestionis, in senectute peius habent.

Maior est manifesta. Minor declaratur, ex aphorismo vigesimo huius libri siquidem resiccatur aluus ijs in senectute, qui humidam habebant in iuuentute.

Prima Adnotatio. Lib. de aere, aquis, & locis. *Quod tanti fecit Hip. ad sanitatem alui facilitatem, vt scripserit homines facilis egestionis ferè acutis morbis non laborare; si autem aluus est futura sicca, melius aiunt aliqui esse, si in senectute sicceturque è contra. Cuius contrarium sentire videtur Hip. in tex. dicens, peius degere Senes aluo sicca, & ratio est in promptu; nam iuuenes sicci ventris possunt per exercitium superfluitates dissoluere, quod senes facere nequeunt, ideo si aluos habent siccas, magis offenduntur.*

Secūda Adnotatio. *Differt hic aphorismus a vigesimo quia vbi solum de commutatione alui per ætatem agit, hic verò docet melius esse aluos humidas habere absolute, quàm siccas; secundo; melius esse senes esse humidi alui, quam iuuenes; rursus ibi absolute dixit transmutari aluum à sicco ad humidum, & è contra in iuuentute, & senecta, hic magna ex parte fieri dicit.*

APHO-

APHORISMVS QVINQVAGESIMVSQVARTVS ET VLTIMVS.

Vt traducenda iuuentute &c.

CVM in antecedenti aphorifmo de mutatione alui tractaffet, quæ fuper ætates. hic de corporis magnitudine, quæ per eafdem fpectatur, fermonem habet. Connexio.

Mediocritas magis laudanda in corpore, quam magnitudo, aut paruitas. Intentio.

Ne quis putaret magnitudinem corporis mediocritati, præftare, quàm imò poftponi paruitati, ad vitæ commoda, & fanitatem. Ratio intentionis.

In duas partes diuiditur hæc fententia; in prima comparat iuuentutem ad magnitudinem, in fecunda verò fenectutem ad illam, & ad paruos. Diuifio.

Magnitudo corporis damnatur in fenectute, paruitas in iuuentute. Demõftratio.

Ergo mediocritas illis duobus melior. confequens patet antecedens probatur, nam cum virium robore, vt in iuuentute, laudabilior eft magnitudo, cum imbecillitate verò, paruitas, vt in fenectute.

Quod magnitudo vel confideratur fecundum vnam dimenfionem, in longam fcilicet, vel fecundum omnes, longum, latum, & profundum, & de vtraque vera eft fententia, quamuis Galenus magis de longitudine intelligat, quod non videtur omnino probandum, quia longitudo fine latitudine non videtur formofa, & liberalis, imò tales defpiciuntur, magis igitur de magnitudine, & paruitate videtur fententia intelligenda, quæ fecundum omnes dimenfiones eft. Prima Adnotatio.

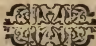
Quod cum fit comparatio magni ad paruum, debet fieri cæteris paribus, fi ergo fiat fecundum longitudinem dicimus corpora breuiora effe magis laudanda, quia prudentiora, agibiliora, & mufculos, & ligamenta habent robuftiffima, quare labores tollerant, & vitæ funt diuturnæ, nec grauantur vllo pondere corporis, aut torquentur in fenectute, ac magna corpora inepta funt ad labores, & inagibilia, & grauitate corporis in fenectute male habent. Secũda Adnotatio.

Quod caufa proceritalis eft calidi, & humidi copia, quare dicebat Hip. afiaticos effe præ europes magnitudine præftantiores, ac corporis paruitas calido, & ficco magis accomodata eft, ideo prudentiores. num verò, vt fabulantur, fuerint aliquando gigantes certum eft in noua Hifpania offa hominum effe reperta, eius dimenfionis vt fuperarent communem hominum formam fepties. illi tamen vt vti pigmei; intra monftra magis funt reponendi. Tertia Adnotatio. Lib. de Aere aquis.

Quod

Quarta Adnotatio. *Quod rectitudo hominis apud Theologos, vt in cęlum spectaret facta est, Galenus refert, ad multitudinem calidi, quod est in homine, iude recta crescit, requirebatur enim multum aeris, & ignis ad prudentiam; ideo qui capite sunt carnosiores minus prudentes, in senectute verò, tum quia deperditur calidum, & ad latera magis; quàm sursum mouetur, cum etiam quia robur musculorum deest, fit vt corporis longitudo curuetur.*

F I N I S.

FLORENTIAE.
Apud Bartholomæum Sermartellium.
M D LXXXXI.

